

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Junius 4.

23. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Főgondnoki megnyitó beszéd.

(Az erdélyi ev. ref. kollégiumok tanárainak 1896. máj. 22—
23-ki sepsi-szent-györgyi Értekezletén.)

Igen tisztelt tanári Értekezlet! Isten hozta önöket, annyi év után, ismét Alma-Materünk kebelére, hogy tapasztalataik gazdag tárházából ajándékot hozzanak az akkor még serdületlen, ma már szépen fölserdült, és dicsekvés nélkül mondhatjuk, erőteljesen fejlődött legifjabb testvérnek, mint a nagyobb testvérek küldöttei.

Harmincnégy éve, hogy keletkezett, itt szerveződött újra tizenhét évvel ez előtt az Értekezlet intézménye. És ismét ide gyűltek össze tagjai, midőn forduló ponthoz jutott életében. Vajha, e forduló pont ne lenne vég, hanem kezdete egy szerencsés folytatásnak.

Kollégiumaink testvéri viszonyában, a tanároknak időszakonként más-más kollégiumoknál összejövetelében, barátságos, és bizalmas érintkezésében protestáns tanügyünknek nagy kincse rejlik.

Az érintkezés megakadályozza az egyoldalúságot, mely különben itt-ott kifejlődhetnék; útját állja az elfogultságnak, mely talán itt-ott előállhatna, s megadja a biztos mértéket, melyet alkalmazni kell a tananyag terjedelme, beosztása tekintetében, és a tanulókkal szemben, hogy a kívánatos, és egyöntetű eredmény biztosíttassék.

A tapasztalat, az élő tudománynak kicserélése, a helyiségek, felszerelések megsemmisítése, s általában az iskola beléletébe betekintés, a tapasztalatokról előterjesztett szakszerű vélemény, annak megvitatása alkalmat nyujtanak a jónak alkalmazására, a károsnak mellőzésére.

Egyes tudományos kérdéseknek tárgyalása, megvitatása emeli a tudományos szellemet.

Lehetséges, hogy azon kapocs, mely az Értekezlet keletkezésének szülő oka volt, a gyámintézet megszűnik, mivel az 1894. XXVII. törvény cikk a tanárok nyugdíjáról, özvegyeik, és árváik

ellátásáról, elismerés érette a közoktatásiügyi kormánynak, biztosabb alapon gondoskodott. De, bármilyen legyen a gyámintézet sorsa, minden esetre kívánatos, hogy az eddigi testvéri viszony, az érintkezés, koronként való összejövetelek által, ápolttassék. Hiszem, hogy a tisztelt Értekezlet bölcsessége, az erre vonatkozó »Tervezet« tárgyalása rendén, megtalálja erre az alkalmas utat, és módot.

Kétségtelen, hogy az összejövetelek anyagi, és szellemi áldozatot követelnek; de, protestáns egyházunknak ereje mindig a buzgóságban állott.

É protestáns buzgóság ápolására most inkább szükség van, mint valaha.

Most, midőn az egyéni érdek erősen kidomborodva, fokozott kielégítést vár, sőt követel úgy az államban, mint az egyházban, ha a mi protestáns buzgóságunk nem mérsékli egyéni követeléseinket, ha egyházunk szeretete nem indít arra, hogy az ellenszolgáltatás mérlegelése nélkül is szolgáljuk: akkor fogyatékos anyagi forrásai elég biztosítékot nem nyujthatnak arra, hogy mint protestáns egyház, megvívjuk a harcot, mely reánk a második ezer évben várakozik.

Nem kételkedem a mai tanárok protestáns buzgóságában, erre, istennek hála, nincsen ok.

De, nem lehet eléggé ajánlani, hogy a buzgóságot növendékeikben minél nagyobb mértékben fölébreszteni, törekedjenek, mert eme buzgóság szülője az erős kötelesség-érzetnek, mely egyedül biztos iránytűje bárkinek, az életpályák bármelyikén, s a megpróbáltatások útvesztőjében. És a kötelesség-érzet fejlesztésére, midőn a stréberiség minden téren felütötte fejét, nagy szükség van.

A mai tanrendszer túlkövetelései pedig a kötelesség-érzet fejlődésének nem kedvez, mert a kötelesség-érzet csak akkor fejlődhetik, ha ki nek-kinek erejéhez van szabva kötelessége, de abból aztán alkudni, nem lehet.

Magamat hivatott bírálónak nem tekintem, mert tudományosan, szakszerűleg a nevelés, és tanítás mélységeivel nem foglalkoztam. Azonban, ismerem az életet nagyjában, és tiz évi gondnoki szolgálatom alatt némi tapasztalatokat szereztem a tanítás sikeréről, és hátrányáról.

Szerény véleményem, hogy bárha a tanárok képessége, huzgalma általában kifogástalan, a taneszközök, tankönyvek dolgában nagy a haladás: az elért eredmények nincsenek kedvező arányban. Ennek okát a tananyag sokféleségében, nagy terjedelmében, és a középiskolákban is tapasztalható erős részletezésben találom.

A középiskola, sőt az egyetem sem dobhatja ki kebeléből a középszerű tehetségeket, tényleg azonban a mai tananyagot a középszerűek meg nem bírják, a sokféle benyomást befogadni, maradandólag megtartani, nem lévén képesek, a túltömés által nem hogy fejlődnek kellő mértékben az értelem, hanem zavarnak fészke lesz, s mert a tanuló kénytelen rá jönni, hogy az előszabott kötelességeknek halmazát teljesíteni, nem képes, stréberségre adja magát, tanul abból a tárgyból, melyből a felelés réme fenyegeti, vagy egyáltalán elejti kötelességeit.

A fősúly a tudásra van helyezve, mert föltételeztetik, hogy a tudásnak magának megvan a nevelő, és nemesítő hatása, de ha a tudás sem következik be a szó valódi értelmében, annál kevésbé lesz meg annak nevelő, és nemesítő hatása.

Ezért van az, hogy a középiskolát végzett ifjak legnagyobb része értelem, jellem, és kedély dolgában fogyatékos készséggel kerül egyetemre.

Sorsa ott sem javul, mert az egyetem iránya is a tudósok képzése felé hajlik, s azért azok is, kik elől a tudóssá levés talentumaik korlátoltabb mértéke által el van zárva, vagy a kiknek céljuk csak a tudományoknak a mindennapi, gyakorlati pályákban való megszerzése, a tudomány mélységeiben, és magasságaiban oly messzi hordoztatnak meg, hogy az ismeretlen tájakon való gyors utazásban minden összefoly lelki szemeik előtt, e mellett mindenik tudós tanár a legegyszerűbb fogalomnak a legváltozatosabb meghatározásait, azok mindenikének megtanulását, s azok közül a saját meghatározásainak, mint leghelyesebbnek elfogadását követeli, és ugyanazon fogalomra annyi leghelyesebb meghatározás van, a hány tanár előadja. A ki e kiváncsúnak eleget akar tenni, az valószínűleg beleromlik, sok idő, és fáradság után szerencsés, ha a sok közül bár

egyét megtarthat magának, az már éppen kiváló szerencse, ha azon tanárét választotta, a kinek éppen azon fogalomról beszámolni kell.

Ezért van az, hogy a vizsgákon oly gyakori az eset, hogy a jelölt a legegyszerűbb fogalomnál megakad, nem tudja: mi a jog, mi az erő, mi a szép, mi a tünemény. Kész a megbotránkozás. Pedig, ha jól megfontoljuk a dolgot, a jelölt számára legalább is erős mentséget találunk.

De, az ily részletezésnek nem csak ez a hátránya, hanem a rengeteg időpazarlás. Minden-napi eset, hogy midőn a tanár a bevezetésen, forrásokon átment, vége az évnek, és sajnálattal kénytelen kijelenteni, hogy most következnek pl. a ma érvényben levő peres eljárás, pénzügyi jog, sat. előadása, de az idő rövidege miatt utalok a tankönyvre. Nem csoda azért, ha kikerülünk a gyakorlati életbe, s vagy igen keveset tudunk, vagy ha sokat is, éppen azt nem, a mire szükségünk van.

Mindezekért, azt hiszem, hogy a tanítási rendszer úgy a közép, mint a felsőbb oktatás terén, módosításra szorul.

A módosításnál pedig a tananyag arányosab beosztása, a középszerű tehetségek erejéhez alkalmazkodás, s a gyakorlati élet szükségleteinek nagyobb méltánylása lennének a megszívlelendő elvek.

Szíves elnézésüket kérem, hogy e kitéréssel szíves figyelmüket fárasztani, bátor valék.

És most, isten áldását kérve munkálkodásuk sikerére, szíves figyelmükbe ajánlva kollégiumunk viszonyainak megvizsgálását, és a helyzet pártatlan feltárását kérve: az Értekezletet megnyitom.

De, mielőtt a szót másnak átadnám, hazafias kötelességemnek tartom indítványozni:

»Az erdélyi ev. ref. egyházkerület tanárainak rendes értekezlete hazafias lelkesedéssel ad hálát a mindenek urának, hogy szeretett magyar hazánkat »annyi balszerencse közt, oly sok vizsály után«, határtalan kegyelmével megtartotta, s hogy abban protestáns egyházunkat is befogadta; és hogy a második ezer évre, a béke áldásainak élvezése közben, egy jobb jövő reményével ő császári, és apostoli királyi felsége, Első Ferenc József bölcs uralkodása alatt örök jóságával, örök dicsőségére átvezérelte.

Éljen a haza, abban protestáns anyaszentházunk! Éljen a király!

Méltóztassanak elfogadni, és örök emlékezetül jegyzőkönyvbe iktatását elhatározni

Bodor Tivadar.

Az Igazg.-Tanács évi jelentése.

(Folytatás.)

35. A hoszufalusi körlelkészség is befejezte a mult év folyamán berendezkedési munkálatának legnagyobbikát, a templomépítést és a kegyes hivek adakozásából, valamint a templomépítésre felvett kölcsönből belsőleg is teljesen berendezte azt. Részint azonban, éppen a templomépítésre tett nagy kiadások miatt, de főként az egyházi előjáróság előre nem látó költségei következtében, az egyház anyagi helyzete nagyon kedvezőtlenül áll, úgy hogy az építésből fenmaradt 600 frt. tartozását s a harangok árába 200 frtot. és sok más apróbb kiadásokat fedezni, már egyáltalában nem tud. Igazgató-Tanácsunk különben megtette intézkedéseit ezen rendezetlen állapot megszüntetése tekintetében, ajánlván az egyháznak, hogy egyik bérházának eladásával segítsen szorult helyzetén. Zsigmond Károly, körlelkész aa. különben kellő igyekezettel látja el teendőit, az istentisztelettartás és hitoktatás körül, de a hivekben kellő buzgóságot és az egyházi ügyek iránti érdeklődést fölkelteni, nem tud.

36. Csikmegyei körlelkészségünkről röviden beszámolhatunk. Ezen körlelkészi állomásunk érte el eddigé a fejlődés legmagasabb pontját, megalapítva a teljesen kath. Csikmegye területén egy, bár nyolc községben szétszórtan lakó, de ötszáznál több lelket számláló, erős református egyházat, melynek minden egyes tagját, a hitbéli összetartozás erős érzete, egy családdá fűzi össze. Évről-évre feltűnően gyarapodik ezen körlelkészségünk, úgy hiveink számában, mint anyagi erőben. A lélekszám-gyarapodás mult év folyamán 53 és a vagyoni gyarapodás 2399 korona 20 fillér. Van jelenleg ezen egyháznak, a rendszeres kiadások fedezésére szolgáló alapokon kívül, urvacsorai alapítványa 100 frt. csikszeredai templom és torony-alapja 1382 frt. 19 kr., gyergyói templomépítési alapja 3700 frt. 73 kr., együtt 5182 frt. 92 krja. És mindezen alapok nagy része tisztán a hivek áldozatkészségéből keletkezett, a kik körlelkészség megalapításától mind máig, vetélkedve buzgólkodnak szeretett egyházuk felvirágoztatásán s kiknek soraiból, Bitai Béla, körlelkész aán kívül, Bakcsi Gáspár, volt gondnokot és Veér György, jelenlegi gondnok aát kell kiemelnünk, a kik a buzgók közt elsők, a munkások között legmunkásabbak.

Romániai missziói egyházmegyénknél az elmúlt év folyamán szép előhaladás volt észlelhető és pedig nemcsak a már szervezett egyházakban, hanem a szórványokban s különösen Tirgu Ocnán is szép jelét adták számban gyarapodó hiveink vallásos buzgóságának az által, hogy iskola és imaház építésére és egy tanítói állomás szervezésére törekszenek. Az egyes egyházakról külön-külön az alábbiakat jelenthetjük.

a) Bukarest legnépesebb és anyagi tekintetben is első helyen álló egyházköztség. A lelkek száma, az egyházilag hozzánk tartozó magyar lutheránusokkal és unitáriusokkal együtt, 5—6000-re tehető. Az egyház összes pénzvagyona 22,340 frank és 50 bán. A szegény tanulók tandíjváltási alapja 1787 frank. Jelentékenyen emeltetett a mult évben is a magyar műkedvelő kör

által. Néhai Veress Sándor, mérnök családja 1000 frankos alapítványt tett stóla váltó-alap létesítésére és néhai Boncs János aa. végrendeletileg 300 frankot hagyott az iskolának. Jól berendezett iskolánkban a mult év folyamán 220 tanuló nyert oktatást. Az egyházi épületek jó karban vannak, sőt a papiház a mult évben is bővítettett 1350 frank költséggel, egy levéltárnak berendezett szobával. A hivek buzgósága példás.

b) Ploesti egyházunk ügyei szintén rendben vannak, de sajnos, hogy néhai Schuller Károly, gyógyszerész végrendeleti hagyományát, mely az egyház helyzetét teljesen biztosította volna, per utján elvesztette. Iskolánkban a pap-tanító vezetése alatt 39 tanköteles tanult, sikeres eredménnyel. Közadakozásból vásárolt, és a katolikusokkal közös új temetője felavattatott és a közhasználatnak átadatott.

c) Pitesti egyházunkban, a mult év folyamán, más változás nem történt, mint az, hogy a templom kijavítottat s a parokhiális telek részben új kerítéssel véttetett körül. Az iskolában a tanítás rendesen folyt, a pap-tanító vezetése alatt. Beiratkozott összesen 22 tanuló A csekély számú hivek buzgók s anyagi tekintetben is kielégítő az egyház helyzete.

d) Braillai buzgó misszionáriusunk, az ezelőtt három évvel fölépült templom kifestésére, orgonával és toronyórával való berendezésére ismét sorsjátékot rendezett, melyből 7—8000 frank bevételre számít az egyház. Ezenkívül könyöradomány-gyűjtés is folyamatban van az egyház céljaira s az adományozók között első helyen Rákosi Jenő ur, (kath. vallású), a Budapesti Hirlap szerkesztője áll, 300 frankos adományával. Jól berendezett iskolánkba, az idegeneken kívül, 70 magyar tanuló járt és tett vizsgát, a braillai konzul által is elismert szép eredménnyel.

e) Galacon, hol régebben papi állomást tartottunk fenn, most csak tanítónk van, ki a mult év folyamán ötven tanuló tanított szép eredménnyel. A lelkesítő teendőket Nagy Sándor, braillai missionárus aa. végzi, a nála megszokott buzgósággal s oly lelkesítő hatással, hogy itteni hiveink is elhatározták már imaházuk helyett új templom építését s tervük megvalósulását a maguk között megindított gyűjtés szép eredménye sikerrel biztatja. Az egyház pénzügyi viszonyai rendezettek.

f) Szászku ti kis leányegyházunk elenyészőben van, mert hivei folyton apadnak s vagyona, a köponti segélyen kívül, nincs.

7. A mult évi főt. egyházkerületi közgyűlés által, további intézkedésre hatóságunkhoz utalt ügyekben végzett működésünkről, a jegykönyvi sorrendet követve, az alábbiakat jelenthetjük:

a) A létesítendő egyházkerületi »Szeretetház« tervezetét maga idejében leküldtük volt az egyházmegyékhez és püspöki egyházakhoz véleményezés végett, honnan is a tervet általában helyeslő, de több tekintetben kisebb-nagyobb változtatásokat óhajtó vélemények fölérkeztek és Igazgató-Tanácsunk által tárgyalattak is. Minthogy azonban egyfelől az eredeti tervezetben említett sorsjáték, mely különben is csak az 1897. évre van engedélyezve, még fináncirozható nem volt s mert

másfelől igen célszerűnek látszott, e kérdést kolozsvári egyházközségünk templomépítési tervével akkint kapcsolatba hozni, hogy a milleniumi év emlékére emelendő ezen templommal, illetve, papi házzal, egy telken épüljön fel a Szeretetház és a parokhiás rendszer elveinek megfelelően oda helyezendő rendes lelkész felügyeletére és gondjaira bizassék, áttette Ig.-Tanácsunk az egész ügyet főt. püspök aához, megkérve őt arra, hogy az egyházmegyei vélemények lehető tekintetbevételével és a fönnebb jelzet módozatnak is megfelelően, új tervezetet készíteni méltóztassék.

b) Néhai dr. Kovács Ödön aának a papi állomások új osztályozására célzó indítványára szintén bekértük az egyházmegyei véleményeit s azok alapján, a tárgysorozat rendjén, lesz szerencsénk megtenni javaslatunkat.

c) A 43. jkvi számú határozattal arra volt utasítva Ig.-Tanácsunk, hogy a levéltárban őrzött három darab klenodium valódi tulajdonosa felől tudakozódjék s ennek eredménytelensége esetén ajándékozza azokat valamilyik arra érdemes egyházközségnek. Ig.-Tanácsunk e tekintetben is eleget tett az utasításnak s annak eredményében az értékes klenodiumokat a zalathnai egyháznak adományozta.

d) Továbbá a közgyűlési jegyzőkönyv 49. számú határozatának egyik pontjában arra van utasítva Ig.-Tanácsunk, hogy a fekvőségekbe, telkekbe és a m. n. zombori birtokba, sat. fektetett tőkék jövedelmezőségi kimutatását terjessze a főt. közgyűlés elé; minthogy azonban ezen utasításnak új könyvelési rendszerük mellett, a zárszámadásban, illetve, mérlegben és költségvetés részletes indokolásában a legmesszebb menő részletességig elég van téve, s mert e számadásokat megtekinteni, közgyűlésünk minden egyes tagjának módjában fog állani: nem tartottuk szükségesnek, a háromezeret meghaladó számla végösszegeinek külön lenyomatásával költségeket okozni.

e) Végül, azzal a kellemes feladattal is megbízott volt a főt. egyházkerületi közgyűlés, hogy az egyházkerületi theol. fakultás megnyitási és az intézet nagyfotosságához méltó felavatási ünnepélyét alkalmas időben megtarthassuk. És Ig.-Tanácsunk élve a fölhatalmazással, ez irányban is teljesítette kötelességét, miről részletesebben a tárgysorozat rendjén fogja tiszteletteljes jelentését megtenni.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. május 19.

Elnökolt: főt. és mélt. Szász Domokos, püspök
aa. Jegyzőkönyvet vezetett: Kádár János, s. titkár.
Jelen voltak: Szász Gerő, közjegyző, Gyarmathy Miklós, dr. Vályi Gábor ig. tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok.

Az ülés elnök aa. által megnyitvatván, a következő ügyek nyertek elintézt.

Első sorban a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak ama leirata olvastatott fel, melyben kilátásba helyezi, hogy a kolozsvári theol. fakultással kapcsolatosan berendezett protestáns tanárjelölt internátusnál és konviktusnál 18 állami alapítványi helyet fog

rendszeresíteni, oly módon, hogy az ezen helyekre, Igazgató-Tanácsunk ajánlatára, fölveendő tanárjelöltekért az évi 323 frt. ellátási díjat kizárólag az állam fogja hordozni. Ig.-Tanácsunk e leiratot örvendetes tudomásul vevén, megállapította és közölte nevezett miniszter ural ama föltételeket és módozatokat, melyek mellett az állami alapítványi helyek betöltését s az ezzel kapcsolatos kérdéseket szabályozni óhajtaná.

Ezután külön-külön ismertette s. titkár aa. ama határozatokat, melyeket az egyházmegyei gyámintézetek közgyűlései a gyámintézet jövőre leendő fenn, vagy fenn nem tartása tárgyában hoztak s melyek nagy része oda megy ki, hogy az egyházmegyei gyámintézeti alapok, a már megszerzett segélyezési igények biztosítása érdekében, továbbra is fentartatnak, de új tagok fölvétele, a jelen év elejétől kezdve, végkép megszüntetetik.

A görgényi és marosi egyházmegye tartja fenn jövőre is gyámintézetét, az eddigi magas díjak mérséklése és a kötelező belépés törlése mellett, míg a széki egyházmegye az intézet megszüntetésének kimondása mellett, magát a gyámialapot is felosztani határozta az igényjogosultak között, jótékony célokra adományozván a fölösleget. Ig.-Tanácsunk, beható tanácskozás után, e határozatokat mind jóváhagyó tudomásul vette s a főt. egyházkerületi közgyűlésnek bejelenteni határozta.

Az enyedi egyházmegyei h. esperes aa. kérése folytán, előterjesztést intézett Ig.-Tanácsunk az országos lelkészi gyámintézet végrehajtó-bizottságához, a fél fizetésen szolgáló és nyug. papok ez intézethez való viszonyának rendezése tárgyában.

Barics Antalné, közalapi adós kérésére, megengedte Ig.-Tanács a jelzálogtárgy egy részletének tehermentesítését, a megfelelő összeg visszafizetése mellett

Özv. Lakatos Istvánné, Dániel-alapítványi kegydíjasnak, nagy szükségére való tekintettel, a f. é. július 1-én esedékessé válendő 10 frt. 50 krnyi kegydíj már most kifizettetni rendeltetett.

Továbbá, jóváhagyta Ig.-Tanácsunk a középlaki ev. ref. egyházközség ama határozatát, mely szerint elaggott lelkészét, Józsa Sámuel aát, fél fizetéssel, tisztességes nyugalomba helyezte s a fenmaradó fél-fizetést, nagyrésztben a hivek új megterhelésével, kipótolva, az állomást egész fizetéssel köröztetni határozta.

Végül, a magyar-goroslói egyházban előfordult és a kath. lelkész által kifogásolt áttérési eljárás helyesbitése tekintetében adta meg Ig.-Tanácsunk a megfelelő utasítást; és a magyar-borzási egyház által ajánlékba kapott, de most vitássá vált államadóssági kötvény tulajdonának megszerzési útját jelölte ki, mire az ülés, a tárgysorozat kimerítésével, bezárattott.

Kolozsvár, 1896. május 30

Jelen voltak: a fentiek és Parádi Kálmán, Herceg Lajos, ig. tanácsosok, dr. Deák Albert, ügyvéd és Mak-say János, h. számvevő.

Az ülés megnyitása után, első helyen, a marosvásárhelyi egyházközség felső nép- és polgári leányiskolájának szervezeti szabályzata tárgyalattott, mely megfelelőnek találtatván, egyelőre három évi próbaidőre

jóváhagyást nyert, oly kiegészítéssel, hogy miután a püspöki egyházak, a püspök közvetlen felügyelete alatt állanak, önkint érthetőleg, az iskolának is főfelügyelője és a vizsgák elnöke a püspök, vagy az esetenként kirendelt helyettese.

Nagyenyedi Bethlen-kollégiumunk előjáróságának, a tanítóképesítési póttanfolyam megtartásának ez évről leendő elhalasztása tárgyában kelt előterjesztése, a millenáris ünnepségekre való tekintettel, elfogadtatott és fölkérte az előjáróság, hogy jövőre, alkalmas időben, tüzzön ki határnapot a póttanfolyam, illetve, képesítő vizsgálatok megtartására.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk kérésére, jóváhagyó tudomásul vette Ig.-Tanácsunk az előjáróság ama határozatát, mely szerint a 6245 frtot tevő kebli tanári nyugdíjalap az igényjogosultak között s a jelenleg működő tanárok országos nyugdíjintézeti járulékainak részben való fedezésére felosztassék, minthogy ezen alapnak további célja, az országos tanári nyugdíjintézet életbeléptetésével, elenyészett.

Székely-Kocsárdi egyházközségünk kepeváltó alapjának kezelési szabályzata megfelelőnek találtatván, jóváhagyást nyert.

Farcádi egyházközségünknek megengedtetett, hogy saját alapjaiból, visszahelyezés feltétele mellett, a toronybefedési költségeire 320 frt. kölcsönt vehessen fel.

A válaszi br. Bánffy-hitbizomány intézőségének amaz értesítése, melyben az ottani ev. ref. lelkész által beadott patrocínium-megváltási kérésre válaszol, áttételt főt. és mélt. Szász Domokos, püspök aához, lehető méltányos megváltás kieszközlése végett.

Nagyalmási egyházközségünknek a központi kezelés alatt álló regálétöke kiadása iránti kérése teljesíthetőnek nem találtatott, mert az összes ilyenmü tőkék jelzálogi kölcsönökbe vannak befektetve, honnan azok rövid idő alatt ki nem vonhatók.

Főt. püspök aa. előterjesztése, mely szerint az erdélyi ev. ref. egyházkerület történetének megírására vonatkozólag Pokoly József, theol. tanár aa. ajánlatát elfogadásra ajánlja, örvendetes tudomásul vette Ig.-Tanácsunk s az ajánlatot elvileg elfogadván, folkérte püspök aát, hogy a történet vázlatát még néhány szakértővel bizalmasan közölni s az eredményt Ig.-Tanácsunkkal, a végleges szerződés mielőbbi megkötésére végett, tudatni sziveskedjék.

Maros-gezsei egyházközségünk ama kérése, hogy iskola és tanítói lak építése céljából részére 3000 frt. kamatnélküli kölcsön utaltassék, teljesíthető nem volt, mert nem áll most az egyházkerület rendelkezése alatt oly alap, melyből ily kölcsönök utalványozhatók volnának.

A balázsfalvi Emke-tanító részére, az Emke iskola járó ev. ref. növendékek hitoktatásáért folyósítva volt 50 frt. évi allamsegély, Cseresznyés Ödön, ottani körlelkész aa. részére utaltatott át, ki is a hitoktatást még az 1874. év őszétől kezdve, nagy buzgalommal teljesíti.

Végül, még néhány lényegtelenebb ügy nyert elintézést, mire az ülés bezárattott.

r. s.

Dr. Baedeker W. kolozsvári látogatása.

Az országos kiállítás megnyitása innépelye alkalmával az Evangyéliomi szövetség (Evangelical Alliance) négy tagja által képviseltette magát a nemzet öröminnepen. Eljöttek Bligh alelnök, dr. Baedeker, volt matematikai tanár, Knobelsdorf, alezredes, és Fischer-Sarassin, kereskedő, komité-tagok (a két első angol, a harmadik németországi, a negyedik svájci). E komité-tagok közül dr. Baedeker, miután előbb Konstantinápolyba ment volna Budapestről, visszatérő útjában folyó hó 26-án Kolozsvárt is meglátogatta, s itt a theol. fakultás vendége volt.

Folyó hó 27-én, a fakultás dísztermében, este hét órakor az ifjúsághoz, és a nagy közönséghez mély, vallásos szellemtől áthatott igen érdekes, és lélek-emelő beszédet intézett. Egyénisége maga is rendkívül megnyerő, szeretetteljes, s bámulatos az az erő, a melyet úgy fizikailag, mint szellemileg a már 73 éves agg férfit fásasztó missziójában tanusít. Tizenhét éve szolgál annak a nemes feladatnak, hogy az Orosz-birodalom börtöneiben synlódó elítélteknek hirdesse az evangyéliomot, s vigye hozzájuk a bibliát; továbbá, hogy szerte járván, keresse mindenütt a Krisztusban hívőknek szövetségét, közösségét. Kétszer tette meg a nagy utat Angliától a kontinensen. Szibérián át Khináig, és Japánig, s onnét tengeren le Indiába; e mellett többször megfordult a Kaukázusban, Arméniában, s Kis Ázsiában, valamint Szibériában.

Kolozsvári tartózkodása alatt, 27-én, a nap folyamán több látogatást végzett, így Szász Domokos, püspöknel, lapunk szerkesztőjénél, a theol. tanároknál, és Grätz Mór, ág. h. ev. lelkész társunknál. Az estéli összejövetelt a gyülekezet éneke (XCII. dics. 1.) nyitotta meg, majd dr. Kecskeméthy István, theol. tanár imádkozott; azután az ifjúsági ének adta elő a régi »Gályarabok énekét« Az ősz tudóst a közönségnek Szász Domokos, püspök, aa. mutatta be, azzal a jellemzéssel, a melyet dr. Baedeker maga-magáról mondott egy beszélgetés közben hogy »él azóta, a mióta a Krisztust megismerte, és életének feladata az úrnak szolgálni«; majd püspök, aa. német nyelven üdvözölte a kiváló vendéget, kiemelve mély tartalmu rövid beszédében, hogy mily nagy benyomást tett reá mindig az anyagiakban és szellemiekben egyiránt hatalmas angol nemzet, mely a legfelségesebb koncepciókban gazdag; e koncepciók közül, azonban, most csak kettőre kívánja figyelmét irányítani: a biblia-terjesztő társaságra, és az evangyéliomi szövetségre. Üdvözlö a kitünő férfit, ez utóbbinak képviselőjét, s kéri, hogy vigye meg a szövetségnek a mi hitünkről való ama vallástételt, a mely szerint mi is egyetlen egyben keressük üdvösségünket: Istennek a Krisztusban megjelent kegyelmében.

Erre püspök, aa. átadván a szót dr. Baedekernek, ez hévvel, lelkesedéssel erőteljesen mutatott rá egyfelől az angol biblia-terjesztő társulatnak, másfelől az Evang. Alliancenak működésére, melyeknek együttes, közös feladata az egész üdvéletnek kezdő, köz-, és végpontját: a Krisztust hirdetni, és az ő benne való szeretetben a testvérekkel a közösséget keresni. Érdekes epizódokat mondott el részint az angol áldozat-készségre, részint az orosz népnek a biblia iránt való szeretetére, szinte entuziázmusára vonatkozólag. Így az előbbire nézve, hogy a biblia-terjesztő társulat évenkénti nagy deficitjeit mindig közadakozás egyenlíti ki, meg, hogy mikor a londoni ifjúsági egylet épülete pénz miatt majdnem árverés alá került, őt uri ember váltotta vissza az épületet 25,000 font sterlinggel, mindegyik öt-öt ezer fontot ajánlván fel; az utóbbira pedig, hogy mikor első szibériai útját tette, s a hajós-kapitány, a ki a Volgán szállította, megtudta, hogy a vele levő nagy ládában mind bibliát visz a foglyoknak, nem csak podgyászát, de őt magát is ingyen vitte át. Az Evangelical Allianceról szólva, megemlítette, hogy e szövetség a jövő hónap 24-én Londonban tartandó nagy gyűlése alkalmával üli meg alapításának felszázados öröminnepen, és hogy ennek a szövetségnek nem célja új egy-

háza, új confessziókat, vagy szektákat alapítani, hanem a Krisztus tanítványai között a léleknek egysége alapján, Ján. 17, 23. értelmében, kölcsönösséget hozni létre, közös segítséget nyújtani a szorongatott, és üldözött testvéreknek, küzdeni a hitetlenség ellen, és ápolni a vasárnap megszentelésének vallásos eszméjét. Az Alliance tagjai még a konfeszzióválasztásuktól is tartózkodnak, mert azt keresik, a mik egyesítenek, és nem a mik elkülönítenek.

A mély hatást tett előadást Kenessey Béla. theol. igazgató tolmácsolta, míg azután Grác Mór, ág. h. ev. lelkész, aa. köszönte azt meg, egészen az elhangzott beszéd meleg,

testvéries hangjához alkalmazottan. A gyülekezeti záró-ének után mindenki azzal a benyomással távozott, hogy a tagoknak egybekötöttségére nincs semmi más mód, mint csak az a szeretet, a mely bennünket a Krisztusban megváltott, és annak a léleknek egyező hitre vezető ereje, a mely minden egyes emberben élővé teszi az istenfiságot, az atyával való legbensőbb közösséget.

Dr. Baedeker 28-án reggel utazott el a fővárosba, a honnét, még majd Debrecent látogatva meg, tér vissza Bécsen át hazájába.

Az úr vezérelje az ő hűséges szolgálját továbbra is.

TÁRCA.

Emlékbeszéd,

(lécfalvi Gyárfás Domokos, egyházmegyei és kollégiumi tiszt. főgondnok s a vaskorona rend lovagja felett.)

(Folytatás.)

Ám, de hazánk ege a rövid dicsőség után csakhamar elborult és eljöttek a megpróbáltatás azon nehéz napjai, a midőn többé nem lehetett se a szabadságot kivívni, se azért a harcmerőn meghalni, hanem csupán tűrni kellett a rabigát.

És ekkor ő is Kolozsvárra költözött, hol némán türt, szenvedett és a roppant vész által szétduzt családi tűzhely helyreigazításán fáradozott.

És én azt hiszem, hogy nagyobb lelkierő kell a néma lemondáshoz és a szenvedések békeséges eltűréséhez, mint a mártír-halálhoz.

Némán tűrni, és lemondani azoknak, a kiknek többé se a szabadságot kivívni, se azért meghalni nem lehetett: kell-e ennél kincsabb szenvedés, és borzasztóbb halál?

Tőle, s mind azoktól, a kik a nemzeti elnyomatás, és az önkény-uralom korszakában oly lélekemelő fönséggel tudtak némán, és férfias önmegadással tűrni: tanulhatnak korunk apró-szentjei, sport, és gavallér-politikusai, a kik azt akarnák, hogy minden egy varázsütésre legyen meg, s a kik a legkisebb kedvezőtlen szél fuvalmára kétségbe esnek a haza sorsa, jövője felett.

Gyárfás Domokos élet-hajóját a változandó, és mostoha sors vihara nem törte szét soha, mert azon ott volt az isten igazságosságában vetett hit, mint okos kormányos; ott egy szebb jövő reménysége, mint horgony, mely biztatta, hogy »majd jőni kell, jőni fog egy jobb kor, mely után a porba omlott szék haza föl fog virulni még, s buzgó imádság epedez százezrek ajakán.

És ott volt élet-hajójának iránytűje is, a szeretet. Mert ő szerette hazáját, szerette az istent, egyházát, embertársait, és szerette övét is.

De, jól tudta azt is, hogy hazánkban a jog, és igazság-ellenes viszonyok, az erőszak és zsarnoki önkény által fentartott állapotok maradandók nem lehetnek.

Ime, ezek tartották fenn élet-hajóját, és edzették meg azt a küzdelemre.

De, »el ti komoly képek, sötétség rajzati, félre; új nap fényle reánk, annyi viszályok után!«

És hitében, reményében nem is csalatkozott, s szeretete se volt hiában való, mert tizenkét szomorú év után ütött a megváltás órája, a szabadulás ideje eljött, és ő még megláthatta az ígért földét, és gyönyörködhetett a szabadság fényes napjának ragyogó sugaraiban.

Még láthatta, hogy 1867-ben a haza jobbjai által készített hidon mint vonul át a nemzet az abszolútiz-

mus ködös, és büszhödt levegőjéből az alkotmányos szabadság tiszta kék ege alá, az egyenlőség, és testvériség virágos terére.

Látta, hogy mindenki új munkához kezd, s hogy itt is, amott is tér nyílik, mely hívja a munkásokat.

Látta, midőn nemzet, és uralkodó béke-jobbot nyújtva, átölelték egymást.

És hallotta, a midőn elhangzott a szózat: »a ki elcsügged, és hagyja magát: isten is elhagyja azt.« »A tétlenség álom; az álom halál; a munka ébrenlét, az ébrenlét mozgás, és a mozgás élet.«

Ám, ekkor ő is fényes állásokat foglalhatott, és fogadhatott volna el, melyekkel nem egyszer kínálva-kínálták. De, ezt soha se tette. Egyházi, és iskolai díjtalan, tiszteletbeli gondnok, s más bizalmi állásokon kívül, hivatalt nem fogadott el, hanem megmaradt a maga puritán egyszerűségében, és békés családi tűzhelye mellett, szabad idejét, erejét pedig egyházának, és az iskolák ügyének szentelte.

Bizony, csak a kik ismerték őt, azok tudják, érdemeit kellő képpen méltányolni, és nagyra becsülni leike függetlenségének megőrzését.

Hiszen, manapság is légio azoknak száma, a kik futnak a honszeretet babérjáért, és esze-veszett rohanásuk közben egymást tiporják le.

Csak hogy ezeknek a most pályázóknak honszeretete, hazafisága igen gyakran egy-két hatalmas szónoklatban, egy-két öblös bombasztban, üres, és bánális frázisokban expodál, vagy kortes-szolgálattevekben szokott nyilvánulni.

Hiszen, sokan, merem mondani, hogy mindnyájan szeretjük a hazát, de talán közülünk is nem egy csak azért, mert az magas állást biztosít, gazdaggá tesz, fényt, rangot, és módot nyújt.

Ezek szerint, az a legjobb haza, a hol legtöbb a jövedelem.

Hogy mennyire más volt Gyárfás Domokos néma honszeretete, s hogy mennyivel ért többet ezekénél: ítéljék meg azok, a kik őt ismerték. Én hallgatok.

Még csupán csak azt az egyet említem meg, hogy Gyárfás Domokos hazaszeretete a király iránt való hűséggel a legszebb harmóniában egyesült. Voltak, és talán még most is lehetnek a nagyoknak nevezett hazafiak között is olyanok, kik király iránti hűségüket megalázkodó szolgálattételekkel szokták nyilvánítani; kik a földnek poráig meghajolva, ki-lesik, hogy mi tetszik a királynak, s az ellen aztán még akkor sem emelik föl szavukat, midőn a haza jólléte, üdve forog kockán. Voltak, és lehetnek még most is olyanok, a kik egy csillogó rendjelért, vagy egy fénylő kis keresztért mindent helyben hagynak, és címért, rangért, hivatalért,

vagy kitüntetésért feláldozzák, vagy szegre akasztják elveiket, s lemondanak meggyőződésükről.

Mihez hasonlítsam ezeknek király iránt való hűségét?

Nem teszek összehasonlítást, mert a hasonlatok sántítani szoktak, s mert az ilyen átkozott hűség hasonmásának keresése végett talán le kellene szállanom még az emberi méltóság színvonaláról is.

Lécfalvi Gyárfás Domokos nem megalázkodás, és nem elv-feladás, vagy kegyvadászat által, hanem »a közügyek terén szerzett érdemei elismeréséül« nyerte, és méltán meg is érdemelte azt a legmagasabb királyi kitüntetést, a melyben akkor részesült, midőn 1882-ben a vaskorona-rend lovagja lett.

(Vége következik.)

Különfélek.

Fölkérés előfizetésre.

Esztendőről-esztendőre mind kevesebb azoknak száma, kik lapunkkal szemben anyagi kötelességüknek eleget tenni, hajlandók lennének. És esztendőről-esztendőre mind hangosabb a mi panaszunk, hogy már sokáig nem bírjuk a ránk nehezedeő terhet.

Ezt ugyan most sem kérdezte tőlünk senki; de elmondtuk, mert az első félév utolsó hónapjába léptünk, és azok közül, kiknek lapunkat hivatalból küldjük, három-negyed rész még eddig azt sem mondta: befellegzett.

Kérjük olvasóinkat, hogy elő-, vagy utófizetésüket mielőbb teljesíteni, sziveskedjenek, nehogy a millenáris esztendő e lapok csendes kimulásával végződjenek. Mindenek felett, az esperes urakat kérjük, intézkedjenek erélyesen, hogy e tekintetben is teljesítse kötelességét minden pap, és egyház.

Kolozsvártt, jún. 2. 1896. Szász Gerő.

— **A folyó évi ápril. 11-re összehivott.** és a mint országosan tudva van, az ifju papok kibocsátásán kívül, eredménytelenül felosztott egyházkerületi közgyűlés, biztos tudomásunk szerint, júl. 6 ra hivatik össze. A napokban már a Meghívók is szétküldtetnek. és reméljük, hogy az elmult, és előttünk álló idő éppen elég lesz arra, hogy mindenki számot vessen nem csak magával, lelkiismeretével, hanem az egyházkerület helyzetével, magas hivatásával, és nemzeti küldetésével: hogy a szenvedélyek kizárásával, egy akarattal munkálkodjunk az istennek tetsző dolgokat.

— **Biz' annak éppen ötven esztendeje!** Akkor történt az a nagy szomorúság, hogy a kolozsvári kollégium »Rhetorica« osztályának növendékei nagy siránkozás között búcsúztak el év közben »classis praeceptoroktúl«, kit papnak választottak. Ez a praeceptor akkor a legdelibb diákja volt a kollégiumnak; tudása bámulatra méltó; és nagyon jó ember volt. Vesszőt soha sem hozott magával, és az osztályban nem pipázott. Nagyon szerettük, és őszintén sirattuk el; még »potust« is rendeztünk a tiszteletére. Mert mi voltunk a bucsuzó tanítványok, kik akkor azt hittük, hogy elvesztettük jó tanítónkat, Veres Mártont. Pedig, nem vesztettük el. Csak hivatásának szentelte életét: addig gyermekeket tanított, azután felnőtteket. Ez különben majd hogy egyre nem megy. De a ki ötven esztendeig mindig tanít, és tanít odaadással: az csakugyan megérdemli, hogy a későbbi nemzedék fel keljen előtte, és orcáját megbecsülje. Veres Márton, felőri lelkészársunk ebben a tisztességben

részesült május 31-én. Ötven éves lelkési jubileumát ünnepelte meg a széki egyházmegye. Reméljük, hogy részletes tudósítást is közölhetünk, most csak arra szoritkozunk, hogy az ünnepélyen részt vett főtiszt. püspök, aa. a főispán, br. Bornemisza Károly, az alispán, Torma Miklós, az egyházmegye papsága, és a vidék egész intelligenciája. Megható volt, mikor a főispán értesítette a jubilanst, hogy király ő felsége, az egyházi működés terén szerzett érdemeiért a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki. Sajnálva, hogy akadályozva voltunk a megjelenésben: ez uton fejezzük ki tiszteletünket, hálánkat, és szerencse-kívánatunkat. Ad multos annos!

— **Egy nagy könyv áll szemeink előtt, asztalunkon.** »A marosvásárhelyi ev. ref. kollégium Értesítője, az 1894—95. iskolai évről.« Magyarország ezer éves fönnállásának emlék innepére, kiadja: Horváth József, koll. igazgató. Ez alatt a szerény cím alatt egy hatvan ives kötet áll előttünk 914 oldalon. Két részből áll. Az első rész »A kollégium multja.« Irta Konc József, tanár, ez a nagy kutató, ez a fáradhatatlan történetbuvár, kinek szerénysége nagyobb, mint tudása; ez a lelkiismeretes ember, ki egészet konstruálni nem akar, míg nem ismeri a részeket, és elpazarolja istentől nyert tehetségeit a parányiságok kutatásában. Ez első rész egy kincsés bánya, melyet Konc József nyitott fel, kulcsa az ő kezében van. Nemcsak a kollégium irányzatát, egész szellemét, nagy horderejét adja, hanem az egyes kimagasló egyének, sőt a történeti családok vonatkozásait is úgy izmerteti, hogy a történetirő hálás lehet iránta. A második rész »A kollégium jelenét« adja. A terjedelmes kötet hozza az Antal János, Bodola Sámuel, Köteles Sámuel, Bolyai Farkas, Péterfi Károly, Dósa Elek, Gecse Dániel arcképét; sajátkezü névalírásokat; a gyulafehérvári iskola programjának címrátát; Gyulafehérvár, és a marosvásárhelyi kollégium helyrajzát, sat. sat. Egyetlen egy fogyatkozása van, hogy, vidéken jelenvén meg: formája, betűi, a papir egyenlőtlensége szép-tani izlésünket zavarja. Ennek dacára, hisszük, hogy fel-tűnést fog kelteni.

— **Dr. Bartók Jenő, ez a rokonszenves fiatal ember,** ki kolozsvári működése alatt is igen sokak őszinte becsülését, és szeretetét nyerte meg, most kiadta a debreceni ev. ref. theol. tanári kar által elfogadott theol. magántanári dolgozatát e cím alatt: Jézus gondolatai az isten országa jövőjéről.« Előszavában azt mondja, hogy ha hiában dolgozott, ha munkája a mértéket meg nem ütne, akkor tollát soha többé fel nem veszi. Ér-e munkája valamit, vagy nem, azt megmondjuk későbbre. Reméljük, hogy ér. Hát, ha nem ér? Vajjon, Nagy Sándor, Julius Cézár, Napoleon tudták-e forgatni gyermekkorukban azt a kardot, melylyel meghódították a maguk idejében az akkori világokat? Van jussa a fiatalságnak nagyokat mondani; de semmiképpen sincs jussa a tavasznak ahhoz, hogy ellentmondjon, és renitenskedjék a nyár aratása ellen. Reméljük, hogy Bartók Jenő is rá fog jöni, hogy »per aspera ad prospera«, és hogy az első nyomtatott betű nem az utolsó. A ki a patkányturásra felkapaszkodott, még nincs a Mont-Blanckoa; a ki a hortobágyi pusztán sétál, még nincs elzárva, hogy a Csimbó-rasszó tetejére hág. A kinek szárnya van, repül néha a pocsolyák felett; de előtte áll az aether, a mindenség. Egyebet nem akartunk mondani.

— **Gyűjtőinkhez.** A kolozsvári ev. ref. kollégium építési alapjára, két évvel ez előtt, gyűjtést kezdeményeztünk. Kibocsátott gyűjtőiveink egy része még nem jött vissza. Tisztelettel kérjük gyűjtőinket, hogy ivatek bármely csekély adományyal, esetleg üresen is, sziveskedjenek igazgatósá-gunkhoz visszaküldeni. Az idő előre haladt, s az ivatek egy részt azért kérjük, mert a kegyes adományok folytatólagos jegyzékét közölni óhajtanók 1895-96-ik évi Értesítőnkben. Az előljárárság nevében. Kolozsvártt, 1896. máj. 30. Gyarmathy Miklós, főgondnok; dr. Török István, igazgató.

HIVATALOS RÉSZ.

2144—1896.

KÖRLEVEL,

valamennyi nt. Esperes atyánkfainak.

Több oldalról vett kérdezősködések alapján tett fölterjesztésünkre, s az országos gyámintézet végrehajtó bizottságának előterjesztése alapján, a főtiszt. és mélt. egyetemes Konvent a következő határozatot hozta.

1. A lelkészi javadalmak megállapítása tárgyában kijelenti egyetemes Konventünk, hogy a járulékok kiosztása alapjául az egyházmegyék által 1894. évben jóváhagyott jelentő iveken kitüntetett lelkészi fizetések veendő, s hogy azoknak módosítását, a stólaris jövedelmek rektifikálása címén, tekintettel az egyházpoltikai törvények életbe léptetése óta lefolyt idő rövid voltára, nem tartja indokoltnak, sem a gyámintézet fenállhatása érdekében megengedhetőnek.

2. A gyámintézeti bizottság javaslata, a félfizetéssel szolgáló lelkészek járulékának kiszámítására nézve, elfogadtatik. E szerint, a félfizetéses rendes lelkészek járulékai, a nekik járó tényleges javadalom után állapítandó meg, önkint értetvén, hogy ha majd a teljes fizetés élvezetébe lépnek, újabb belépési járulékok fizetésére kötelezendők. A megelőző években nyugalmazott lelkészek azonban, a gyámintézet tagjai közé nem vehetők fel. Miről összes esperes aait. tudás, és ahhoz alkalmazkodás végett, ezennel értesítjük.

Kolozsvártt, 1896. máj. 28-án:

Kádár Fános,
s.-titkár.Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

2154—1896.

KÖRRENDELET,

valamennyi anyakönyvvezető lelkész atyánkfaihoz.

Tudomásvétel, és szigorú alkalmazkodás végett teljertalmulag közöljük a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter úrnak 25,420. számú alábbi rendeletét.

Az 1895. évi október 1-eje után az egyházi (felekezeti) anyakönyvekbe történt bejegyzésekről kiadott bizonylatokra nézve a m. kir. pénzügyminiszter úr a folyó évi jan. 4-én, 91,488—1895. sz. alatt kelt, a folyó évi »Rendeletek Tárában« 44. sz. alatt közzétett körrendeletben már kijelentette, hogy a mennyiben az ily bizonylatok, vagy kivonatok kizárólag vallási célokra állítatnak ki, azokat az illetéki díjjegyzék 22. tételének g) h) és i) pontjaiban foglalt határozmányok szellemében, a föltételes bélyegmentesség illeti meg. Szükséges azonban, hogy a bizonylatokon, az illetékszabályok 10. §-a értelmében, az ugyanazon szabályok 117. §-ának 3. pontjában kimondott következmények terhe alatt, a kiállítás célja szembetűnően feljegyeztessék.

Ha az 1895. évi október hó 1-eje után történt egyházi anyakönyvezésekről a felek nem egyházi (felekezeti) célra kívánnak kivonatok, vagy családi értesítőket, azok, mint közönséges bizonyítványok, az illetéki díjjegyzék 6 ik rétele, illetőleg, 21. tételének a) bb) pontja értelmében, ivenkint 50 kros bélyeg alá esnek.

Ellenben, az 1895. évi október hó 1-eje előtti bejegyzésekről csakis azokban az esetekben lehet bélyegmentes kivonatok kiadni, a mely esetekben a polgári anyakönyvekből vett kivonatok is az 1895. évi jun. 29-én, 60,000 szám alatt kelt m. kir. belügyminiszteri utasítás (1895. évi »Rendeletek Tára« 71. sz. a.) 45. §-a értelmében, a bélyegmentesség megilleti.

Kolozsvártt, 1896. május hó 29. én.

Márkus Fános,
titkár.Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

777—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a Kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett daróci egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, fizetés 400 frt. melyből 300 frt. az államsegélyből, az egyháztól és tandíjakból kapandó készpénz.

Pályázati határidő: jul. 1. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1896. jun. 1.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

777—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett bogártelki egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel. Fzetés természetben 37 hl. csős török-buza, 12 □ m. tűzifa, 3 hold szántó és kaszáló haszonélvezete, melynek értéke, hivatalos felszámítás szerint, 288 frt. 35 kr. ehhez járul 112 frt. államsegély és a tandíj.

Pályázati határnap: 1896. jul. 1. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. jún. 1.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

768—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a püspöki vizsgálat alatt álló ilyefalvi egyházközség énekvezéri állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás és veteményes kert haszonélvezetén kívül, 46 hl. buza, 78 hl. zab, 40 frt. fakaeváltság, 20 frt. kepeváltság és oszpora, továbbá, 5 hold szénafü haszna: összes értékben mintegy 500 frt. Az énekvezérnek a vallás-, és énektanítás is kötelessége leend. Megjegyzendő, hogy a megválasztandó énekvezér az idei fizetést csak felerészben fogja élvezni, mivel a másik tele az özvegy és árvák részére utaltatik ki.

Pályázati határnap: 1896. június 28. Folyamodványok az ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők, Kolozsvárra.

Kolozsvártt, 1896. jun. 1.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

782—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett homoród-szt.-mártoni egyházközség énekvezéri állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 84 frt. 61 kr. értékű kepe és kanonika-porció haszonélvezete. Csakis okleveles tanítók és tanítójelöltek folyamodhatnak, mivel a helybeli községi iskolánál, mint egyik községi tanító alkalmaztatik 348 frt. fizetéssel.

Pályázati határnap: 1896. július 4. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, (u. p. Sz.-Udvarhely.)

Klozsvárt, 1896. jun. 1.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

193—1896.

TÁJÉKOZÁSUL.

Tudatni kívánom az érdekeltekkel, hogy nt. Kovács Elek aa. súlyos betegsége miatt, az esperesi hivataltól visszalépvn, ennek vezetését, mint törvényes helyettese, átvetem, minek következtében a küküllői egyházmegye ev. ref. esperesi hivatalhoz intézendő bárminemű iratok, hozzám küldendők.

Kutyfalva, (u. p. Maros-Ludas) 1896. jun. 1.

Nagy Domokos,
h. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Junius 11.

24. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A millenáris törvény

1896. évi VII. Törvénycikk

a honalapítás évezredes emlékének törvénybe iktatásáról.

(Szentelést nyert 1896. évi május hó 14-én. Kihirdettetett az »Országos Törvénytár«-ban 1896. évi május hó 31-én.)

Mi, Szent Ferenc József,

isten kegyelméből Ausztriai Császár, Csehország Királya, sat. és Magyarország Apostoli Királya.

Kedvelt Magyarországnak és társországai hű Főrendei és Képviselői közös egyetértéssel a következő törvénycikket terjesztették szentesítés végett Felsőnk elé.

A magyar állam 1896-ban ezeréves megalapításának és fennállásának ünnepét üli.

A törvényhozás ennek emlékéért a következőkben örökíti meg.

1. §. A magyar szent korona országainak törvényhozása vallásos áhitattal ad hálát az isteni gondviselésnek, hogy az Árpád, és vitéz hadai által megalapított hazát oltalmába fogadta, fejedelmeit bölcsességgel, népét erővel, és önfeláldozó hazaszeretettel megáldotta, és az országot jó, és békében segítve, annak lételet ezer éven át sok viszontagság között is fentartotta.

2. §. Ezen ünnepélyes alkalommal az országgyűlés mindkét háza legmélyebb hódolattal járul Ő császári és apostoli királyi Felsőge, I. Ferenc József elé, a kinek dicsőséges uralkodása alatt az ország alkotmányos szabadsága, és zavartalan fejlődése biztosítva van.

Magyarország, és társországainak apostoli királya viszont törhetetlen bizalmát nyilvánítja szeretett népének hűségében.

Szilárd alapjai ezek annak az áldásos öszhangnak, melynek ereje a jövő századok biztos haladásának is zálogát képezi.

3. §. A törvényhozás a kegyelet, hódolat, és királyi hajlandóság eme nyilatkozataival a magyar állam ezeréves fennállásának emlékéért örök időkre törvénybe iktatja.

4. §. E törvény 1896. június hó 8-án, mint Ő császári, és apostoli királyi Felsőge dicsőséges megkoronáztatásának évforduló napján lép életbe; ugyanazon napon ugy az országgyűlés mindkét házában együttes ülésében felolvasandó, mint a magyar korona országainak minden községében közzéteendő, és kőbe vésve, az országházban megörökítendő.

Mi e törvénycikket, s mindazt, a mi abban foglaltatik, összesen, és egyenkint helyesnek, kedvesnek, és elfogadottnak vallván, ezennel királyi hatalmunknál fogva helybenhagyjuk, megerősítjük, s mind Magunk megtartjuk, mind más hiveink által megtartatjuk.

Kelt Budapesten, ezernyolczszázkilencvenhatodik évi május hó tizennegyedik napján.

B. Bánffy, s. k.

Ferenc József, s. k.

(P. H.)

Adalékok »Az erdélyi reformátusok harcá«-hoz.

Kovács Albert, budapesti theol. tanár, s országgyűlési képviselő ur, a »Budapesti Hirlap« ez évi ápril. 17-iki számában »Az erdélyi reformátusok harca« címen irt vezércikkének számos, történelmileg, és jogilag helytelen, ferde világitásba állított adatait teljes tárgyilagossággal rektifikálni, célja e soroknak.

Az erdélyi emberekről, szokásokról elmondott megjegyzései, melyek az embernek eszébe juttatják azt a dilemmát, mikor egy krétai azt mondá, hogy minden krétai hazug, engem, mint nem erdélyit, érintetlen hagynak, s így nem eshetem azon vád alá, hogy a megbántott erdélyi szól. A miket elmondok, aktákból mondom, s így igazságaim nem juthatnak a pipafüst sorsára, mint sok, e mellett kigondolt u. n. igazságok.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben levő, jelenleg nagyenyedi kollegiumot, tudvalevőleg, Bethlen Gábor fejedelem alapította, az országrendek beleegyezésével. E tárgyú előterjesztését az 1622-ben, május havában Kolozsvártt tartott országgyűlés tárgyalta, s ide vonatkozólag a következő határozatot iktatta az alkotott törvények VI-ik cikkelyébe: »Nem tagadjuk, kegyelmes urunk... hogy... az tudós emberek... az elmúlt időkben forgott sokz disturbiomokban (zavarokban), mely igen elfogyatkoztanak közülünk, ki miatt, ha gondviselés reá nem lészen, rövid időn országunk, és maradékaink is veszedelmesebb állapotra juthatnak... felségednek arról való kegyelmes dispositióját (rendelkezését) igen dicsérjük, és javalljuk, holott felséged ebbeli fogyatkozásainkat restaurálni akarván, egy közönséges akadémiának építéséről gondoskodott. Holott pedig az akadémiáknak állapota, kegyelmes urunk, csendességet, nyugodalmat, és békességes helyet kíván... kellestett oly közönséges, és illendő helyről gondoskodnunk, az ki mind securitással (biztonsággal), mind állapottal, helylyel. arra alkalmas lehessen. Tetszett azért, kegyelmes urunk, egész országul, hogy az akadémiának erigálása (felállítása) ebben az helyben, Kolozsvár városában legyen az pápistáktól biratott pusztá klastom helyen, mely most vacál (üresen áll), és a nélkül is pusztán áll. Ilyen conditióval, és örökké állandó végzéssel, hogy isten felségedet reá segitvén, ennek építésére, és helyben állatására, tudós emberekkel, professorokkal annak módja szerint megrakván, és ugyan fel-

ruházván, és öltöztetvén, azokból semminemü időben semmi okon, semmi változásokban, se azután következő fejedelmektől, se egyéb rendektől soha el ne vétessék, el ne abalienáltassék (elidegeníttessék), hozzá rendelt minden proventusokkal (jövedelmekkel) egyetemben, hanem ezen mostani rendelkezésünk fennálljon, és maradjon, mely mostani erővel való közönséges deliberatiókat egész országul perpetuum statutumnak (örökre állandónak) mondunk lenni communi ore et suffragio« (közös akarattal, és szavazattal). (Lásd: Szilágyi S. Erdélyi országgyűlési emlékek VIII. köt. 96. l. Zsilinszky: A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai. II. köt. 275—76. l.)

Bethlen Gábor, azonban, az országgyűlési határozat dacára nem Kolozsvárott, hanem Gyulafehérvárott állította fel a jelzett akadémiát, mely később mindig kollégiumnak neveztetik. Bethlen ezen ténye folytán áll aztán a kollégium helyére vonatkozólag az AC. P: I.; T X.; Q; 2-ben: »Collegiumnak legalkalmasabb hely Kolozsvártt iteltetett volt az előtti időkben is, ennek utánna is azért az evangelicus orthodoxus fejedelmeknek szabados dispositiójára hagyattatik, akár a kolozsvári farkas-utcai templom körül erigáltassanak (állittassanak) fel collegiumot, akár pedig Fejérvárott: vagy ha mind két helyet akarják is, azon móddal és jussal akármelyik helyet, és ahhoz való proventusokat, a mint 1622. esztendőben, mense Mai végeztetett.«

A kollegium 1658-ig Gyulafehérvártt maradt, de ez évben a tatároktól feldulatván e város, és a kollegium is, a »tanulók, mintegy 35-en, Kolozsvárra vonultak. (P Szathmáry Károly: A gyulafehérvár-nagyenyedi Bethlen-főtanoda története, 1868: 65. l.)

Kolozsvártt 1662. végéig maradt a kollegium. Ugyanis, Apafi Mihály fejedelem ez év (1662.) október 6-án a kocsárdi táborban kelt rendeletével Kolozsvárról Nagy-Enyedre helyezte át. Ez okmány szerint: »Mivel... a Colosvárott plántált Collegiumra penig ez háboru, és alkalmatlan állapotok miatt, mostan illendő gondviselés nem lehet; melyre nézve parancsoltuk volt Vásárhelyi Péter úrnak, oda való scholának professorának, hogy onnét kijövé, maga mellett, és keze alatt levők, az kik akarnának kijönének, ne aludnék el a változások között is a scholai tanítás; nem levén azért mostan erre alkalmatosabb hely Enyednél, mind a Collegium jászágára, s mind egyéb dolgokra nézve, szállást, és maradást oda rendel-

tünk... Az Collegium jövedelmét, mind az enyedi jószágból, s mind kelneki dézsmából valót oda conferáltuk (adományoztuk). (U. o. 76—77. l.)

Az 1682-ben tartott nagyenyedi »általános egyházi közgyűlés« (generalis synodus) elhatározza, »a nemes országnak ehhez járult articulis consensu (törvénycikkelybe iktatott beleegyezés) is accedálván«, a Collegium Fejérvárra való visszahelyezését, a mi azonban a fenyegető politikai helyzet miatt végre nem hajtatott. (U. o. 109. lapon.)

Ennyit a collegium helyéről a XVII. századból.

De, lássuk most az alapítvány természetét, s az egyházkerületnek a collegiumhoz való viszonyát.

Bethlen Gábor 1622-től 1629-ig állandó javadalmat nem rendelt a collegiumhoz, hanem annak szükségleteit az állami bevételekből fedezte, és pedig a személyi kiadásokat udvartartási költségei között látjuk elszámolva. (Lásd: br. Radvánszky Béla: »Udvartartás, és számadás könyvek«, 1888. 229—31. lap.) Azonban, 1629-ben, nagy részben állami jószágokból, állandó javadalmat biztosít annak, bevéden ide vonatkozó rendelkezéseit végrendeletébe, és külön adománylevelet is állítva ki majd minden adományárúl. Bethlen végrendeletét az 1630—1631-iki országgyűlések helyben hagyták.

A végrendeletben azon intézkedés, a melyet Kovács Albert idéz, egyáltalában benne nem foglaltatik. (Kiadta Konc József, 1878. Marosvásárhelyt.) Az idézet magyar szövege, »az alapítványt megcsonkítani, nem szabad, mert az a Bethlen-collegiumnak hagyatik minden hasznával együtt örök birtokul«, és a latin citátum össze nem vágnak, mert a latin idézet csak azt teszi, hogy: »fentemlített minden jövedelmével (vagy hasznával) örök birtok gyanánt«, és az nem egyéb, mint a donacionális levelek szokott »stylus kúriális«-a. Tehát a lényeges igazolatlanul marad.

»Nem áll az, hogy Bethlen az iskola, és az alapítvány kormányzását az erdélyi református egyházra bizta, de bizonyos kikötések, és feltételek mellett, a melyeket részint az ország törvényébe iktatott, részint a saját végrendeletébe foglalt.« Sem végrendeletében nem szól erről, sem az ország törvényeibe nem foglaltatott semmit azokból, a miket Kovács Albert mond.

Hogy a kormányzás, vagy egyéb is illette az egyházat a collegium, és alapítványa körül, arról később szólok, de most itt említem meg azt, hogy az Appr. Const. Ac. P. T. X. A. 3. ren-

delkezik, és pedig legelőször, tehát minden előbbi országgyűlési megelőző rendelkezés nélkül arról, hogy a collegium vagyonának nagy részét alkotó fiskálisok a jövőben mikor tekintethetnek fiskálisoknak. Ez intézkedés egészen más, mint a mit Kovács Albert, a törvény szövegét összetörve, saját álláspontja igazolása végett idéz. Nem fenyegetés fordul elő a törvénykönyv illető szakaszában, hanem ellenkezőleg, biztatás, t. i. hogy a fiskálisok miatt nem kell félni, azok, vagy esetleg azokkal egyenlő jószágok biztosítanak minden időre a collegiumnak, míg fennáll. Ugyanis, azt mondja a 3-ik artikulus: Bethlen Gábor azért rendelte a proventusokat (jövedelmeket), hogy azokból tudós professzor emberek, és azonkívül is jó schola mesterek is tartassanak. »És hogy azok is bátorságban merészljenek eljönni a hivatalra, ujabban presentium vigore assecuraljuk, jelen levelünkkel biztosítjuk mind mostani, mind jövőbeli professzorokat, sat. hogy az ekediglen manuteneált (birtokban tartott) jószágokban, és egyéb legátumokban (hagyományokban) is perpetuum őket megtartjuk, és a mennyiben fiscalitásnak nevezeti alá irattanak, az ilyen deklarációval (magyarazattal) értjük, hogy ha valamikor a collegium keze, és nevezeti alól, annak hasznával, és épületeivel valami alkalmasabb hely concambialtatnék (kicseréltetnek), communi interressantium consensu (az összes érdekeltek beleegyezésével); avagy istennek hazánkra bocsátott csapásából a collegium teljességgel ruináltatnék, és vagy ideig, vagy akár mint is a fiskus, vagy mások kezekre deveniálnának (háramolnának), azon bonumok (fekvő jószágok), in tali casu (ez esetben) tartassanak fiskálisoknak azon módon, mint egyéb fiskálisok, és perennali jure (örökös jogon) ne bizattassanak, se ne konferáltassanak (adományoztassanak), excipiálván mindazon által jószágokat, a melyek donatione mediante (adomány útján), valamely summában konferáltatnak (adományoztatnak), a fejedelmektől a collegiumhoz, salvis aliorum juribus (mások joga, sérelme nélkül) permanentibus.«

A fiskálisoknak a fiskusra való devoluciójáról tehát egészen más az Approbáták intézkedése, mint a hogy a Kovács Albert egybeszerkesztett idézete mutatja.

A mi már most az egyházkerületnek a collegiumhoz való viszonyát illeti, az is egészen más, mint Kovács Albert feltünteti.

Az egyházkerület, akkor még »egyház«, nem kormányzója, felügyelője, avagy haszonélvezője a

Bethlen-kollegiumnak, és vagyonának, hanem egyenesen tulajdonosa, kivel szemben az állam u. n. főtulajdon joga csakis az Appr. Const. I. R. 10. Tit. 3. artikulusban említett háramlás esetében, sőt akkor sem mint főtulajdonjog érvényesülhetne.

Ennek igazolására elég volna hivatkozni a XVII. század tanügyi viszonyaira, az erdélyi ref. egyháznak fejedelmi megerősítést is nyert (lásd Lampe-Ember 424. lap) Geleji-féle kánonaira, a melyekből kitűnik, hogy az iskolák mindenestől fogva az egyházi voltak, és így valamely iskola javára tett alapítvány, az alapítványok természeténél fogva, tulajdonjogilag az iskolák tulajdonosait illethették, de a kik e tulajdonjog gyakorlásában az alapító akaratokkal korlátoztattak.

(Vége következik.)

Pokoly József,
theol. tanár.

Az Igazg.-Tanács évi jelentése.

(Vége.)

8. Tüzkárt szenvedett a lefolyt év alatt:

a) tamásfalvi egyházközségünk, csürjének leégése által, 100 frt. értékben és

b) ilosvai egyházunk régi iskolaházának leégése által, 150 frt. értékben, mely károkat az első magyar általános biztosító társaság pontosan megtérítette.

9. A múlt évi egyházkerületi közgyűlés óta egyházi célokra tett alapítványok, illetve, adományok jegyzékét következőkben mutatjuk be:

a) Főtiszteletű Szász Domokos, püspök aa. adományozott: a) a kolozsvári harmadik templom építési alapjára 500 frtot, b) a borszéki templom építési alapjára 200 frtot, c) az Emkének, évi járulék címen, 200 frtot, d) a segesvári körlelkésznek 100 frtot, e) a theologiai fakultás alapjára tett alapítvány kamatjába 100 frtot, f) a kolozsvári kollégium kiépítési céljaira 100 frtot, g) a kalota-szentkirály-zentelki társegyháznak egy urasztali poharat és tálcát, értéke 50 frt., h) a tanárjelöltek segély-egyletének 20 frtot, i) a kolozsvári népkönyhának 25 frtot, j) kollégiumi jutalmakra 4 drb. anyat, értéke 20 frt. Összesen 1315 frtot.

b) B. e. Cserényi Dániel, volt egyházmegyei főgondnok aa. végrendeletileg hagyományozott:

a) az árpástói egyháznak, templom fenntartásra, 800 frtot;

b) ugyanezen egyháznak iskolai célokra egy. 2 hold területű belső telket, és 40 hold birtokot;

c) az alsó-balázsfalvi lelkész részére évi husz frt. évjáradékot, és

d) ugyanezen egyháznak egy régi, igen értékes ezüst poharat.

c) Br. Kemény Domokos, kollégiumi főgondnok aa. 3100 frt. alapítványt tett, marosvásárhelyi kollégiumunk javára.

d) Fejérvári Károly, buzgó egyházmegyei főgondnok aa. saját költségén épített egy 8000 frtba kerülő templomot, a sajó-szt.-andrásai ujonnan alakult egyházunk számára, és

e) Kibédi Dósa András, és neje, a kibédi, és sóváradai ref. vallású szegények segélyezésére 40 forintos alapítványt tettek.

f) Ezeken kívül, kolozsvári theol. fakultásunk alapjára tétetett 136 frt. 58 kr. évjáradék. 5845 frt. 88 kr. alapítvány, és 993 frt. 31 kr. egyszersmindenkori adomány, melyről külön jegyzéket van szerencsénk e jelentésünk 6. számú mellékletében bemutatni.

Ugyancsak theologiai fakultásunk, illetve, annak könyvtára javára igen értékes könyv adományokat is nyertünk, de ezekről külön előterjesztésben lesz szerencsénk a társasorozat rendjén tisztelettel beszámolni.

Igazgató-Tanácsunk a kegyes alapítókhoz, és adományozókhoz minden alkalommal külön köszönőiratot intézett ugyan, de tisztelettel kérjük a főtiszt. egyházkerületi közgyűlést is, hogy magas köszönetét, és elismerését az életben levő adományozók részére maga részéről is kinyilvánítani, kegyeskedjék.

g) Jelentésünk mellékletekppen van szerencsénk I. szám alatt bemutatni az 1894. évi rendszeres államsegély kiosztását feltüntető kimutatásokat; 2. szám alatt a Baldácsy-segély kiosztását feltüntető kimutatást, s 3. szám alatt a múlt évre folyósított 4840 frt. rendkívüli államsegély mikinti felosztásáról szóló jegyzéket.

Ezen utóbbi segélyre nézve megjegyezzük, hogy abból 3590 forintot a csekély fizetések miatt rendszeres segélyben részesülő papok részére osztottuk ki, s ily összeg erejéig rendszeres évi államsegélyünk lekötött részét tettük szabaddá, hogy az egyházkerületi, és egyházmegyei tisztviselők ez évi válóperi, és dispencziói díj-vesztéseit a rendszeres államsegélyből némileg, és addig is kárpótolhassuk, míg az államkormány az e címen szenvedett tetemes veszteség kárpótlására külön segélyt fog kiutalni.

Becsés tudomására kívánjuk hozni a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlésnek azt is, hogy a fönnebb említett 4840 frt. rendkívüli államsegélyt a közoktatásügyi kormány kezdetben akkint utalta ki, hogy a segélyezésre ajánlandó lelkészek járandóságukat az illetékes adóhivatalok útján vegyék föl, de Igazgató-Tanácsunk e kiutalási módozat ellen indokolt fölterjesztéssel élt, mire a segélyösszeg közvetlenül Igazgató Tanácsunk kiosztása alá bocsáttatott.

A körlelkészségek statisztikai adatait tünteti fel a 4. szám alatt látható kimutatás és az egyházkerületi vizsgálat és felülvizsgálat alá tartozó számadásokról nyujt felvilágosítást az 5. számú mellékletünk.

10. Gondnoki állásáról lemondott az elmúlt év folyamán, öreg korára és betegeskedésére való hivatkozással, br. Kemény Domokos, marosvásárhelyi kollégiumi főgondnok aa. és Lázár Mihály, sepsi-szentgyörgyi kollégiumi algondnok aa. Lemondott továbbá esperesi állásáról nagytitiszteletű Sándor János aa. enyedi egyházmegyénk volt buzgó esperese.

Kérjük a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlést, hogy e lemondásokat sajnálattal tudomásul venni s az illetőknek, hosszas és buzgó szolgálataikért jegyzőkönyvi köszönetet és elismerést szavazni méltóztassék.

11. Végül, sajnálattal bár, de a kérlelhetetlen halál áldozatairól is hosszú névsort kell a főtiszteletű egy-

házkerületi közgyűlés elé terjesztenünk, mert az elmúlt év alatt is számosan dültek ki sorainkból azon hiv munkások, kiknek emlékezetét anyaszentegyházunk történetében hálással megőrizni, szent kötelességünk.

Néhai méltóságos Gyárfás Domokos, udvarhelyi kollégiumi főgondnok aát. kell első helyen felemlitenünk, ki a múlt 1895. évben fejezte be munkás életét s ez év március havának 19-én követte őt közgyűlésünk másik Nesztora és nagy buzgósággal végzett közgyűlési tisztében utódja, b. e. Sárkány Ferenc, nyugalmazott kollégiumi tanár és egyházmegyei algondnok aa.

Az egyházkerületi képviselők diszes sorából, Incédy Sámuel, kolozsvári, Deésy János, deési egyházközségi és Karácsony Mózes, udvarhelyi egyházmegyei képviselő aai. haltak el, kiknek helyei időközben szabályszerűen betöltettek s az igazolás rendjén, tisztelettel be fognak jelentetni.

III.

A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától feltételezeten a következő intézkedéseket tettük:

1. 731—1895. szám alatt jóváhagytuk a sepsiszentgyörgyi egyházközség új kepefizetési szabályzatát, melyben az eddigi terményképét készpénzre változtatta át.

2. 1463—1895. szám alatt megerősítettük a gyalakuti egyház hasonló szabályzatát, melyben a terménykepe pénzre változtatása mellett, annak dicséretre méltó fölemelése is elhatározva van.

3. 2855—1895. szám alatt hagytuk jóvá a pócshalmi leányegyház terményképének készpénzre való átváltoztatásáról szóló határozatot, és

4. 151—1896. szám alatt erősítettük meg a gernyeszei egyház kepeváltó szabályzatát, mely szerint a papi kepe évi 828 korona összegben, a 4795. frt. 81 kr. pénzből és 75 hl. tengeriből álló kepeváltó alap terhére megváltott.

Megengedtük, továbbá, hogy a törvényszerű eljárás során, 1479—1895. szám alatt,

5. hogy kendői egyházközségünk elaggott lelkészét nyugalmazhassa és a megmaradó félfizetésre addig, míg nyugalmazott pap aa. a természet törvénye szerint elhal, ideiglenesen egy lévitai állomást szervezzen.

6. Görgény-üvegcsüri fiókegyházunknak pedig, 676—1895. szám alatt hogy évi 203 frt javadalom biztosítása mellett, egy ideiglenes lévitai állást szervezzen s arra Varga József, nyugdíjazott tanító aát alkalmazhassa.

7. Pacalusai leányegyházközségünk indokolt és az egyházmegyei tanács által is pártolt kérésere, 1038—895. szám alatt, engedélyeztetett a peéri anyaegyházról nagypacali anyaegyházunkhoz való csatlakozása.

8. 2316—895. szám alatt a gógánvájai és gógáni egyházak közös egyetértéssel elhatározott társulása hagyott jóvá.

9. 2371—895. szám alatt pedig arra adtunk kivételesen engedélyt, hogy cófalmi egyházunk három évig üresen tarthassa, a hiánytalan beszolgáltatásról való gondoskodás mellett, papi állását s az interkaláris jövedelemből papiházat építsen.

10. 1583—895. szám alatt erősítettük meg a csik-

szeredai körlelkészség üdvös határozatát, melyben az egyházi adóváltságot hajtotta végre, valamint:

11. Megvizsgálás után, helyesnek találtuk s így jóváhagytuk az enyedi, széki, görgényi és orbai egyházmegyék, valamint a deési egyházközség ama szabályrendeleteit, melyek az új zsinati törvények rendelkezése értelmében, a szegények és árvák ellátásáról, az egyházi fegyelem mikénti gyakorlásáról, a közgyűlések tanácskozási szabályairól és a közgyűlésekről indokolatlanul elmaradó tagok irányában követendő eljárásról szólanak.

12. Törlésre engedélyeztük székelyudvarhelyi egyházunk 323 frt. 76 krnyi követelését, minthogy annak felhajthatlansága igazoltatott és végül:

13. Jóváhagyási záradékkal láttuk el az ezen jelentéshez csatolt 7. számú mellékletben kitüntetett díjleveleket.

Mély tisztelettel kérjük ezen határozataink jóváhagyását s ezzel be is fejezett évi jelentésünk kegyes elfogadását.

Veress Márton jubileuma.

A széki egyházmegyébe kebeleztet fel-őri ev. ref. egyházközség, május 31-én szép és megható ünnepélynek volt színhelye. Ekkor ünnepelte ugyanis széki egyházmegyénk, múlt évi közgyűlésének határozata következtében, Veress Márton, fel-őri lelkész aa. lelkipásztorokodása terén végzett fontos és széles körű munkásságának félszázados jubileumát.

A midőn a maga egyszerűségében is lelket emelő ünnepélynek hatása alatt, arról tudósítom, úgy tetszik, mintha látnám a hazánk életében bekövetkezett nagy események előre vetett árnyékában a gerend-kereszturi egyház éléről a berlini egyetemre távozó s onnan a veszélyben levő haza védelmére, szívében önzetlen hazaszeretettel, ereiben duzzadó tetterővel, lelkében a szabadság vágyaival és agyában széles körű ismeretekkel haza térő s akkor még 29 éves ifjút. a mint a biblia helyett kezébe kardot ragad. ajkain a békesség szavait harci riadó váltja fel s mint százados szervezi a nemzetőrséget. táborba száll, Cintoson Mikás táborát feltartóztatja, azután, mint tüzér-főhadnagy, Bem seregébe lép, hol rövid idő alatt, főtábori pappá lesz, hogy ékesszólásának erejével, szívének túlradó haszaszeretetével, az események folyamát intéző istentől, a szent haza védelmében elesettekre üdvöt és csendes pihenést kérjen az édes anyaföld vérről áztatott kebelében.

Mintha látnám, a szent ügy elbukása után, tömlöcbe hurcoltatását, megszőkését, az üldözők elől bujdoklását s végre, a verese gyházi parokhiába megvonulását, hol gondját főleg a kicsinyekre fordítja, hogy az elnyomott haza védelmére embereket növeljen.

Hét és fél évi munkálkodás után, épp annyi időre Nagy-Sajóba megy, a szétszórt csontokat ott is összeszedi, lelket, reményt önt beléjük, az Ur templomát felépíti, hogy azután, családi tekintetéből jelenlegi helyére jöjjön, hol harminckét éve folytathatja a nemes munkát; nevelt egy nemzedéket, mely szívében, lelkében és viseletében, ellenegész új tétben a öregebbekkel, teljesen magyar. Itt érte félszázados jubileuma s ez által 77 évet meghaladó életének legkedvesebb mozzanata.

Az előre kiküldött szervező bizottság kötelességét hiven teljesítette, e tekintetben az egyházközség hívei s részben nem is felekezeten levő intelligenciájában oly határozó támogatásra talált, hogy a nyilvánosság útján is lehetetlen köszönetét ki nem fejeznie, főképpen mélt. Betegh Imre és ngs. Tauffer Lajos uraknak, kik, bár róm. kath. vallásuak, bizottságunknak örömmel lettek kiegészítő tagjai s nem csak ülésinken vettek részt, de az ünnepély előkészítésében és rendezésében legteljesebb elismerésünkre igényt tartható tevékenységet fejtettek ki, bizonyosságot tévén ez alkalommal is arról, hogy a mai kor miveltségi színvonalán álló ember tevékenységével és nemes áldozatkészségével nem maradhat meg a felekezeti szűk körök között, mert hisz mindnyájan a szeretet vallásának vagyunk követői s a midőn egy másik felekezet felkent papja iránt a tisztelet adóját lerójjuk, ez által önmagunkat is megtiszteltük.

Legyen megemlítve az is, hogy a hívek és főleg Betegh Imréné ő nagysága tetemes áldozata, ez utóbbinak szakértelme, buzgó fáradozása következtében, a templom egészen kifestetett, szószéke, koronája egészen újjá alakított.

Mielőtt az ünnepély programjára térnénk, meg kell emlékeznünk a jelenlétével minket megtisztelt püspökünk fogadtatásáról is. Kezdetét vette az már Deésen, a midőn Vásárhelyi Boldizsár aa. egyháza nevében, a presbiterium élén, üdvözölte az átutazó főpásztort, folytatódott Rettegen d. e. 10 órakor, a hol szintugy, mint a szomszédos Fel-Őr községében, céljának tulajdonképpen helyén, harangok zúgása, ágyuk dörgése és a nép ezreinek éljenzése közepett, diszkapuval, üdvözlő beszéddel fogadtatott, amott helybeli lelkész, Z. Kiss Sándor, emitt pedig e sorok írója által.

A viszontválaszok után, hosszú kocsisor által kísérve, Betegh Imre ő méltóságának jobbán, annak lakására hajtattott, hol a minden szépért és jóért nemesen lelkesülő s ez alkalommal is oly szép áldozatot hozó, kedves háziasszony által fogadtatott.

Pár percnyi pihenés után, a püspök az esperes ur vezetése alatt tisztelgő egyházmegyei s a közelből megjelent lelkészi kart fogadta s azzal együtt vonult az ünnepelt lakására, kit megölelt, megcsókolt s kölcsönös üdvöz-

lés után, karon fogva vitt az ur felszentelt hajlékába, hol az isteni tisztelet a következő sorrendben folyt le: 1. Invokáció és a gyülekezet éneke. 2. XC. zsolt. első verse. A helybeli földmives énekkar. 3. Ima, tartotta főt. Szász Domokos, püspök aa. 4. Ima, a helybeli földmives énekkar által. 5. Egyházi beszéd, Gyárfás Albert, bethleni lelkész aa. által. 6. Fohász, a helybeli delárda által. 7. Az ünnepelt hálaadó imája. 8. CCXIX. Dics. első verse. Gyülekezet éneke. 9. Az egyházmegye papi karának üdvözlője, Somkerek Miklós, esperes aa. által. Ezen üdvözlő kapcsán kézbesített az egyházmegye lelkészi karának diszes és értékes ajándéka, melyet az ünnepelt megható szavakkal megköszönvén, az istenitisztelet véget ért s az ünnepelt lakásán kezdetüket vették a főt. püspök aa. és az ünnepelnél megjelent egyes küldöttségek tisztelgéseit.

Délután két óra körül járt az idő, a midőn a vidék intelligenciája, a vármegye notabilitásainak színe-java, mintegy hetvenen, asztalhoz ülhetett, hol az izletes étkek fogyasztása közben, a szebbnél-szebb pohárköszöntők egymást érték.

Fel lett köszöntve ő Felsége a király, az ünnepelt több testület nevében, a püspök és főispán ő méltósága, az alispán és br. Bánffy Dezső, miniszterelnök, kinek, mint tiszteletbeli főgondnoknak, üdvözlő távirat küldetett s osztatlan örömmel fogadtatott azon sürgönye, melyben az ünnepeltnek ő Felsége által a koronás arany érdemkereszttel történt kitüntetését közölte. Fel lett továbbá köszöntve közszeretben és tiszteletben álló esperesünk, valamint főgondnokaink is, stb. Több mint 30 drb. sürgöny olvastott még fel az ünnepeltnek közel és távolban levő tisztelőitől s hangzott el annyi lelkes toaszt, hogy végüket isten szép napja sem várhatta, hanem, mielőtt szétoszlottunk volna, tova tünt arról a helyről, hol oly szép és tanulságos ünnepélynek volt tanuja.

Végre, elszéledtünk, szívünkben egy kedves emlékekkel s azon kívánsággal, hogy az isten az ő hü szolgáját még sokáig éltesse, hogy anyaszentegyházunk, hazánk és nemzetünknek ügyét még tovább is szolgálhassa.

Nemes Ferenc,
alsó-ilosvai ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Emlékbeszéd,

(lécfalvi Gyárfás Domokos, egyházmegyei és kollégiumi tiszt. főgondnok s a vaskorona rend lovagja felett.)

(V é g e.)

II.

De, van még egy kiválóan jellemző vonása Gyárfás Domokos képének, melyet fölmutatok. És ez a hitbuzgóság. Vessünk hát erre is egy futó pillantást.

Több, mint félszázadon át volt főgondnoka a görögnyelvi, és évtizedek során át a sz.-udvarhelyi református egyházmegyének, valamint sz.-udvarhelyi református kollégiumunknak, ennek a mi szeretve féltett Alma-Materünknek; ennek a Hargit. lábához ültetett rózsabokornak is.

És ezen tiszteletbeli hivatalait, ezeket a nobile officiumokat élete utolsó napjáig, végső lehelletéig nemes lelkesedéssel, és soha nem lankadott buzgósággal töltötte be.

Ezért kísérte őt hosszú életén át osztatlan szeretet, közbecsülés, és méltányló elismerés. Ezért jubilálta meg az erdélyi református egyházkerület Igazgató-Tanácsa is, a melynek egykor szintén tagja volt, 1886-ban félszázados gondnokságát, mely alkalommal diszalbummal tisztelték meg.

És benne egyházunk egeről valóban egy csillag tünt alá, a hitnek fényes csillaga; egy korona esett le, a szeretetnek koronája, mely a hit fölött trónolt.

Egyházi alkotmányunk, és iskolai szervezetünk az ő hivataloskodása ideje alatt modern korunk követelményeinek teljesen megfelelően alakult át.

Örömmel látta ő is az egyházi, és iskolai élet fejlődését, mert az egyházat, a vallást második édes anyjának tekintette, kinek emlőin növekedett, s kitől annyi biztatást, annyi vigasztalást nyert hosszú életében, s kinek, hite szerint, bármily hú, és munkás tagja volt, s bármily sok hasznos szolgálatot teljesített: mégis még oly sokkal tartozott.

A valláshoz, az egyházhoz, és az iskolákhoz, mint Alma-Materekhez való ezen gyermeki ragaszkodásból, hit-hűségből lehet kimagyarázni fáradhatatlan, és önfeláldozó munkásságát is.

És csak olykor-olykor, életének utolsó éveiben lebbent el egy-egy aggóató sóhajtás, midőn az aggkorral együtt járó konzervatív természete nem tudott megbarátkozni a századvégi rohamos fejlődés, és ujtás némely részleteivel, és attól félt, hogy az egyházi élet terén föltornyosult, vagy olykor erőszakkal fölkorbácsolt hullámok elborítják, és örvénybe sülyesztenek az egész hazát

Életének utolsó éveiben már érzé, hogy a szép pályafutás végéhez közeledik, s a magányba vonult vissza, forrón szeretett leányával, Málvinnal, ki őt »élete napjaiban soha sem keseríté« s ki hű ápolója, gondviselője volt mindvégig.

Segesvár regényes tájkát választották csöndes lakhelyül, hogy így legalább közel legyen azokhoz, a kikkel szíve egygyé volt forrva, derék, jó fiához, kedves kis unokáihoz, kikért rajongott; ahhoz a sirhoz, melyben hű élet-társa pihent, s hová ő is elköltözött, és az udvarhelyi református egyházmegye papjaihoz, kiket oly nagyra becsült, ártatlan »öreg gyermekeknek« szokott elnevezni, s kik között legjobban érezte magát.

Ott, a kies völgy ölén, a mi folyónk partján, naponkint csalogány-csattogás altatta el, s ébreszté fel ismét. És gyönyörködve az erdős hegyektől koszoruzott vidék szépségében, és szemlélve azt a szép rónaságot, a hol csaknem félszázaddal ez előtt trombita-harsogás, dobpergés, ágyudörej, és csatazaj közepett lelé sirját legnagyobb nemzeti költőnk: ábrándos lelke a dicső mult emlékein merengett szüntelen.

Ez előtt egy évvel, az udvarhelyi református egyházmegye közgyűlésén való utolsó megjelenése alkalmával pedig immár gyöngeségének fájó érzése, s a vég közeledésének nyugtalanító sejtelve fakasztott könnyeket bágyadt szempilláin.

Ő, mint a hajdankor profétája, egyházi, iskolai, és egész nemzeti életünknek fölpezsdülésében, megújodásában, a szerencsés és biztos kezekkel megoldott egyházpólitikai kérdések elintézésében is látta az új eget, és az ígért új földét.

Látta Kolozsvártt a nagyérdemű püspökünk buzgokodása által létre jött református pap-, és tanár-képző intézetnél, és itt, kollégiumunknál is az új Sion falait fölemelkedni, és éppen ezért, ha bár nem is léphette át velünk a magyar nemzet új ezredvének mesgyéjét, és nem vehetett részt a küszöbön lévő 'milleniumi' ünnepség rendezésében, pedig erre a magyar kormány által föl volt kérve: mégis nyugodtan elmondható az ősz Simeonnal: »mostan, uram, bocsásd el a te szolgádat békességgel, mert az én szeméim látták a megnyilatkozótt eget, és az Idvezitőt.«

És végezetre bátran elmondhatjuk íni is, hogy Gyárfás Domokos övéinek, hazájának, és egyházának szentelte hosszú, és munkás földi életét, és hogy hazánk, s egyházunk fölvirágzásának nem csak édes reményével, hanem boldogító tudatával térhetett sirjába.

*

Ime, tisztelt közönség, talán ezek volnának hát a fontos képek legjellemzőbb vonásai.

Jól tudom, hogy az én rajzom az eredetinek csak halvány, és kontár utánzata; de, hibámat pótolja ki a hű emlékezet.

Én se megsiratni, se dicséret által megbántani, nem akartam Gyárfás Domokos ítt, közöttünk lebegő árnyékát.

Siratja őt az egész erdélyrészi református Sion, és eléggé dicsérik saját élete, és tettei.

És tévedező tekinteteink a közügyek terén, az előjárósági, az egyházmegyei, és az egyházkerületi közgyűléseken, s szavazatszedő bizottság elnöki székében is mind-mind Gyárfás Domokost keresik, de helye üresen áll.

És mégis, nem bús halotti szinfonia akart lenni ez az én beszédem, hanem inkább ébresztő szót.

Igen, mert én azt hiszem, hogy az idvezültnek méltó tiszteletét az által adjuk meg igazán, ha e napon szent fogadást teszünk, hogy szeretteink, hazánk, egyházunk, és a társadalom iránt való kötelességeinket oly hiven, és buzgón fogjuk teljesíteni, mint ő.

Én hiszem, mert tudom, hogy az lesz hozzánk, és a megdicsőülthez is legméltóbb, s egyszersmind legállandóbb emlékoszlop, ha őt eszményképül választva, szeretteink boldogításáért, hazánk fölvirágzásáért, egyházunk javaért, lelkünk függetlenségéért, szabadságáért, és üdvéért hiven küzdünk halálig, vagy a diadalomig! Ugy legyen! Ámen.

Különfélék.

Fölkérés előfizetésre.

Esztendőről-esztendőre mind kevesebb azoknak száma, kik lapunkkal szemben anyagi kötelességüknek eleget tenni, hajlandók lennének. És esztendőről-esztendőre mind hangosabb a mi panaszunk, hogy már sokáig nem bírjuk a ránk nehezető terhet.

Ezt ugyan most sem kérdezte tőlünk senki: de elmondtuk, mert az első félév utolsó hónapjába léptünk, és azok közül, kiknek lapunkat hivatalból küldjük, három-negyed rész még eddig azt sem mondta: befellegzett.

Kérjük olvasóinkat, hogy elő-, vagy utófizetésüket mielőbb teljesíteni, sziveskedjenek, nehogy a millenárius esztendő e lapok csendes ki-mulásával végződjenek. Mindenek felett, az esperes urakat kérjük, intézkedjenek erélyesen, hogy e tekintetben is teljesítse kötelességét minden pap, és egyház.

Kolozsvártt, jún. 2. 1896.

Szász Gerő.

= **Édes hazánk ezeréves megalapításának**, és fennállásának öröme szentelt ez évi ünneplésünk, ugy véljük, jún. nyolcadikával elérte tetőpontját. E napon mutatta be hódolatát dinasztikus nemzetünk a ma élő legalkotmányosabb, és legjobb király, I. Ferenc József előtt. Nem szertartás volt ez, hanem a szeretetnek, a hűségnek, a bizodalomnak, és az odaadó önfeláldozásnak oly megnyilatkozása, mely páratlanul áll a világtörténetben, és méltó folytatása a pusztaszeri vérszerződésnek, mely szegéletköve hazánk megalapításának. Megelőzte e fontos eseményt a három napra megsemmisítésre kitett szent korona, és az azzal járó jelvények; az új királyi palota alapkövé letétele; majd a koronának átvitele az új országházba az országból összegyűlt bandérium kísérete mellett; a törvényhozás két házában együttes ülése a királyi hercegek, a külföldi diplomácia, és országos föméltóságok jelenlétében; a millenárius törvény felolvasása, kihirdetése, és ki tudná elbeszélni mind azt a fényt, azt a lelkesedést, azokat a szent hevületeket, holott egy félmillio

ember, lelkében áhitattal a gondviselés iránt, szívében hodoló szeretettel a király iránt: ad há.át a multért, és merit bizalmat, reménységet a jövő felől, midőn a király ajkairól oly biztató szavakat hall, a melyek himnuszba is beillenének. Örömmel közöljük mai számunkban a millenáris törvényt, melyet márványba véstek az új országház számára. Közöljük azért, hogy olvasóink örökítsék meg azt egy biztosabb helyen: azokban a szívekben, a melyek szeretnek hazát, királyt, istent. Hazánk fennállása, virágzása, öröklete ettől a szeretettől függ, s annak tetteiben való megmutatásában áll. Hazánk nem véletlenül áll itt megifjodó erőben. A gondviselésnek nincsnek véletlenci, szeszélyei: az bölcsen cselekszik. Nemzetünk, hazánk eszközül van kiválasztva, hogy munkálja istennek országát, istennek dicsőségét: lelkünkben hittel, szívkben elhatározással, szemünkben hálaadó könyvekkel, és karjainkban az erő önérzetével, előre az örökkévalóság útjain, mint magyar hazafiak, mint hű munkásai isten országának, mint Krisztusnak igaz tanítványai. Végezzük e három mondattal: »A legelső magyar ember, a király«, »Hazádnak rendületlenül«, »Isten, áldd meg a magyart!«

== **Királyi kegyelem, és királyi kitüntetések** az ezredéves ünnepélyességek alkalmából. A Hivatalos Lap közli, hogy király ő felsége száznegyvenkilenc elítéltnak megkegyelmezni, illetőleg, azok szabadságvesztés büntetésének hátra levő részét legkegyelmesebben elengedni méltóztatott. Kitüntetés pedig százharminc férfit ért, kik a közélet minden ágából vannak kiválasztva. Miután e két szép jogot az államok kormányzóinak kezében a kormányzás minden formái között megtaláljuk: örvendező szív-

vel, és hódolattal fogadjuk nemes szívű királyunk kegyelmezési jogának gyakorlását, mely az erkölcsi világrend magasosságát bizonyítja; a kitüntetések pedig azt, hogy közéletünk nem szegény a polgári, politikai, és hazafias erényekben.

== **Megerkezett a népiskolák, és mindenféle** nevelő intézetek nagyhete, amaz aratásnak ideje, melyért az oktatók annyit fáradtak, a növendékek annyit szorongtak, és a szülők annyit reménykedtek. Megnyugvással tekintünk a megejtendő vizsgálatok eredménye elé, mert ismerni véljük azt a buzgóságot, és azokat az erőket, melyek e téren mindenha kiállották a próbát. Legyen ez esztendőben is áldás a munkán; öröm, megnyugvás a betöltött kötelesség-teljesítés felett, és biztató remény a jövődők felől.

= **Hibaigazítás.** Nagytiszt. Szerkesztő úr! A Prot. Közlöny 21. száma 178. lapján, a marosi »Pályázat«-ok közt, hon nem létem miatt, csak most vettem észre, hogy az alábbi igen tetemes két hiba csúszott be: 738 1896. püspöki szám alattiba berei helyett bedei van, mi berei-re igazítandó. A 741—1896. püsp. sz. alattiba pedig bede-szent-háromsági pap-tanítói állomásra helyett bede-szent-háromsági lévita-tanítói állomás van, mi bede-szent-háromsági pap-tanítói állomás-ra igazítandó. A bedei anya-, és szent-háromsági leány-egyházközség papja a bedei anyaegyházközségben lakik, és ott tanításra kötelezett, és miniszteri engedéllyel jogosult; a szent-háromsági leány-egyházközségnek külön van lévita-tanítója, ki Szent-Háromságon lakik. Kutyfalván, jún. 7. 1896 Rákosi Lajos, ev. ref. esperes.

= **Hibaigazítás.** Lapunk közelebbi számában 777—1896. sz. alatt közölt Pályázati hirdetésből a bogártelki kántor-tanítói fizetést illetőleg kimaradt, önhibánkban kívül, hogy javadalma a közöltnél több 37-20 hl. kenyérnek való őszgabonával, és így az egész fizetés 500 forintra megy. Kérjük az illetőket, hogy ezt tudomásul venni, sziveskedjenek.

HIVATALOS RÉSZ.

2202—1896. PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A marosvásárhelyi ev. ref. főgimnáziumnál üresedésben levő német-magyar nyelvű tanszékre pályázat hirdettetik.

A tanszék évi javadalma egyelőre 1000 frt. (évi) fizetés, 200 frt. lakpénz, a mely javadalom szukcessio folytán 1200 frtra, természetbeli lakásra, vagy 300 forint lakáspénzre fog emelkedni.

Az államsegély megnyerése után, a rendes fizetés-fokokozatok szerint fog előhaladni az ötödéves pótlékokkal együtt.

A megválasztott tanár rendes, és kötelezett tagja lesz a felekezeti középiskolai tanárok országos nyugdíjintézetének, s a személyét illető összes alap és járulékbefizetéseket a kollegium meglevő nyugdíj-alapja fogja fizetni.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu, okleveles egyének. Szabályszerűen felszerelt folyamodványaikat június hó 25-ig nyújtják be a m.-vásárhelyi ev. ref. kollegium előljárásihoz.

Kolozsvártt, 1896. június hó 4-én.

Parádi Kálmán,
tanügy-előadó.

Szász Gerő,
előnk-helyett.

797—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett szilágybagosi organista-kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel, és kerttel. 450. azaz, négyszázötven forint készpénz az egyház pénztárából. Évi stóla átlaga 20 forint.

Kötelességei: a kántori, és tanítói teendőknél pontos, és lelkiismeretes teljesítése.

Pályázati határidő: 1896. július hó 10. Felszerelt folyamodványok nt. Viski Pál, esperes urhoz küldendők, Zoványra.

Kolozsvártt, 1896. jún. 8.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

798—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett mocsolyai kántortanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás, melléképületekkel, vereményes, és gyümölcsös kerttel. 2. 416, azaz, négyszáz-tizenhat forint készpénz. 3. Három hold 800 □-öl szántó, és kaszáló, a tanító által művelve. 4. Temetési stóla, átlag 10 forint.

Kötelessége: ugy a kántori, mint a tanítói teendőknél a törvényszabta módon, és időben való teljesítése.

Pályázati határidő: július hó 10. Felszerelt pályázati kérelmek nt. Viski Pál, esperes urhoz küldendők, Zoványra (Szilágy megye.)

Kolozsvártt, 1896. jún. 8.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

145—1896. PÁLYÁZAT HELYETTES TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A sepsi-szent-györgyi államilag segélyezett ev. ref. székely Mikó-kollegiumnál a jövő 1896 97-ik iskolai év kezdetével elfoglalandó klasszika-filologiai helyettes-tanári állomásra ezennel pályázat hirdettetik, a szerződésben megállapított 800 frt. fizetéssel, előleges, havi részletekben kiszolgáltatva.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu, a kijelölt, vagy ezzel rokon szakcsoporthból legalább alap-vizsgálatot tett tanárjelöltek.

Pályázók felhivatnak, hogy folyamodványaikat keresztleveleikkel, továbbá végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, és védkötelezettségüket igazoló bizonyítványokkal együtt, folyó évi július 1-ig a székely Mikó-kollegium Előljárásihoz haladéktalanul küldjék be.

A kollegium Előljárásihoz 1896. május 31-én tartott üléséből.

Péter Mózes,
jegyző.

Dr. Szász Izsák,
gondnok.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Junius 18.

25. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Adalékok »Az erdélyi reformátusok harcá«-hoz.

(Vége.)

Azonban, az ez ellen emelhető kifogásokra tekintettel, hivatkozom arra a viszályra, mely Bethlen István, a fejedelem öccse, és I. Rákócy György között, a Bethlen Gábor által a kollegiumnak legált, de Rákócytól, a Bethlen István örizetéből felvett 20,000 forint miatt folyt.

Az idevonatkozó okmányok feltalálhatók a Szilágyi Sándor által kiadott »Erdélyi országgyűlési emlékek« IX. kötetében, s a »Történelmi Értekezések« XI. kötet 6. számában.

Az 1636. országgyűlés (febr. 26) felelete Bethlen Istvánnak így szól: »Az mi a kollegiumhoz legált (hagyományozott) húszezer forintot, és annak interesét, az tizezer forintot illeti, a mint maga is az úr kívánja, hogy püspök uram kezéhez adassék, arról immár az mi kqms. urunk megalkudott püspök urammal, és az egész ecclesiával, melyről erős reversalist, és assecuriát is adott ő kglmének, kivel ő kglmek bene contentusok is.« (452. l.)

Az országgyűlés XV. articulusában a rendek »A kollegium 20,000 forintjáról az ecclesiának contentatióját végezik«, mondván: »ha nagyságod arról a summáról életében az ecclesiának nem satisfaciálhatna (eleget tehetne), hanem annak residumában (hátra való részében) hátramaradna, hogy az ecclesia is ebből securior (biztosabb) lehessen, egész országul, három nemzetül unanimitudo et suffragiis végeztük, és articulusunkba irattuk: assecuráljuk az ecclesiát in tali casu, hogy ő kegyelmeknek károk nem lészen, és az summa tőlük el nem vész, nem idegenül, hanem meglészen adattatván, mert a nagyságod után való successorok tartoznak a hátramaradó summáról az ecclesiát az fiscuséből contentálni« (kielégíteni). (511. lapon.)

Az idézett országgyűlési határozatokat megelőzőleg, Rákócy György 1636 febr. 9-én reversalist ad Geleji püspöknek a fejevári kollegiumtól kölcsön felvett pénzről, »hogy mind azoknak az summáknak megfizetéséről az Erdélyben való református ecclesiákbeli egész egyházi böcsületes tanító rendek bizonyosak lehessenek«, és e végből mondja: »teljes hatalmat akarunk adatva lenni az Erdélyben való reformáta ecclesiabeli egész tanító rendeknek, hogy az 20,000 frt. felől... az erdélyi birodalomhoz tartozó Magyarország részebeli jószágainkon levő ingó-bingó javainkból elsőben, ha pedig olyan nem talátnék arra elegendő, ugyan magukból is a jószágokból az kollegiumnak elégséges megfizetést, és contentiot (elégtételt) vehessenek«, sat. (Tört. Ért. XI. k. 6. sz.) Majd, 1638-ban, Rákócy kifizetvén ez adósságot, Geleji püspök, Alsted professzor, és Csulai udvari pap nyugtát adnak az összegrűl, mondván: »Mi, feljül megirt személyek az ecclesia nevével... a mi kegyelmes Urunkat, successorit, és haeresit (örökösöit) a summa megfizetéséről quietáljuk in perpetuum (örökre megnyugtattjuk), hogy sem mi, sem utánnunk valók, s az ecclesia ezért az egészben megfizetett summáért Ő nagyságát, sem successorit nem kerestük, nem is kereshetjük.«

A fentebbi okmányok után a kollegium vagyónának főtulajdonossága, hogy kit illessen: éppen nem lehet kétséges. Az egyházat, illetőleg, ma az egyházkerületet illeti az, és a kollegiumi előljáróság annak csak kezelője, a kollegium haszonélvezője. A kollegiumi előljáróság felelősséggel tartozik a kollegium külső, és belső állapotjáért. Evégre állittatott az Appr. T. R. IV. Tit. 3. az utolsó bekezdése szerint, és pedig közelebbről, a mi a jövedelmeket, és magát a vagyont illeti, annyit rendel a törvénykönyv, hogy tudják azt is, micsoda bonumi, fekvő jószágai legyenek a kollegiumnak, hol, és kik által konzerváltatnak, és erogáltatnak, kiadatnak, hogy valami módon azok

vagy ne dissipáltassanak, fecséreltessenek, vagy in profanum usum világi célokra ne konvertáltassanak (fordítottassanak).

E száraz okmányok lehetnek unalmasak, de nincsenek minden tanulság nélkül. Ezekből kétségtelenül folynak a következő tételek, melyek majdnem diametrális ellentétben vannak a Kovács Albert által kivont jogi következtetésekkel.

a) Bár az alapítvány egységes annyiban, hogy nincs theologiai, akadémiai, gimnáziumi, s elemi iskola, vagy személyi, és dologi szükségletek szerint elkülönítve: annak jövedelmét, a mennyiben helyben a kitűzött célok valamelyikét nem teljesíthetné, arányos részben fordíthatja az egyházkerület más helyen megvalósított hasonnemű céljai előmozdítására, de »in profanum usum« soha.

b) Az alapítványnak fiskalitás természetű részei, az Approbáták többször idézett helyén felsorolt két eset valamelyikében szállhat csakis a fiskusra.

c) Az országgyűlés soha sem helyezte át az iskolát, és alapítványt egy helyről a másikra, ellenben az egyházkerület, mint egyedül tulajdonos, rendelheti ezt, és tette is.

d) Az alapítvány oszthatatlansága ugyan kétségtelen, bár sem a végrendelet, sem országos törvény ezt ki nem mondja sehol, de jövedelme a megvalósítandó célok arányában önmagától is megoszolván, az a célokat, és nem a kollegiumot szolgálja, mihez képest az alapítványi jövedelem megosztottan, a tulajdonos egyházkerület rendelkezése alatt áll az alapító levél, a kitűzött cél, és az országos törvények korlátai között.

e) Fejedelmek, s az erdélyi törvényhozás mindig elismerte, illetőleg, kétségbe soha sem vonta az egyházkerület főtulajdonjogát, a mi azt ma is, tételes törvényeink értelmében is, megilleti.

A régi történelmi, és jogi állapotokra vonatkozólag elmondottakhoz az újabb időkből csak azt jegyzem meg, hogy sem 1874-ben, illetőleg, 1876-ban, sem 1889-ben semminemű egyezés nem jött létre az u. n. kolozsvári, és nagy-enyedi párt között, legalább ennek semmi nyoma. Valótlan az, hogy 1875-ben az erdélyi egyházkerület tizenhét egyházmegyéje közül tizenegy az áthelyezés ellen, és kettő feltételesen, kettő feltétlenül nyilatkozott volna az áthelyezés mellett. Az ide vonatkozó jegyzőkönyvek tanúsága szerint, beérkezett kellő időben tizenhat egyházmegye, és öt kollegium véleménye, utólagosan két egyházmegyéé, és két kollegiumé. Amazok a jegyző-

könyvekből ismereteseek, ezek nem. A huszonegy vélemény közül kilenc nyilatkozott az áthelyezés ellen (nyolc egyházmegye, és a nagy-enyedi kollegium). Csak három vonta kétségbe az egyházkerület rendelkezési jogát, míg tizenhét elismerte. Tizenkettő Kolozsvár előnyét kimondta, és míg három az ügyet érésre kívánta fenhagyni, még három már akkor kívánta az átköltöztetést, hat pedig nem elégelve meg az egyszerű áthelyezést, az enyedi theologianál nagyobb szabású központi theologiai akadémia felállítását óhajtotta. (Jegyzőkönyv, 1875. 34. sz.)

A kevésbé tárgyilagos, és inkább tendenciózus részleteket mellőzve Kovács Albert úr cikkéből, az elnöki eljárás megvilágítására hozok fel egy-két adatot törvényeinkből, és statutumainkból.

Egyházkerületi statutumunk 46. §. e) és f) pontjai, valamint a Tanácskozási szabályok 6. §. értelmében az Igazgató-Tanács köteles elkészíteni a gyűlés tárgysorozatát. A tárgysorozat megállapítása a közgyűlés joga, ugyancsak ez utóbbi paragrafus értelmében. A 13. §. szerint, a közgyűlés, véleményeltérés esetében, a kérdés felett szavazással dönt. A 26. §. értelmében, ha a gyűlés zajgását az elnök csengetyűvel le nem csillapíthatja, az ülést legalább öt percig, legfőlegb. fél órára felfüggeszti. A 30. §. szerint, az utolsó napi tárgyalásról szóló jegyzőkönyv hitelesítése előtt, a közgyűlés nem rekeszthető be. Közgyűlés feloszlásáról házszabályaink mit sem tudnak.

Végül, megjegyzem, szintén az igazság érdekében, hogy az elnök eljárását százhárom »fehér rabszolga« bizalmatlansági nyilatkozata kárhóztatta, míg a gyűlés feloszlását tizenhét független polgár üdvözölte, mivel az egy soha nem létezett »kétoldaluan kötött egyezséget az egyik pártnak többsége által megváltoztatni, nem engedett«, s a fentebb említett paragrafusok alapján »a törvényes téren« állott.

Kolozsvártt, 1896. ápril. 19.

Pokoly József,
theol. tanár.

U r n a p.

Grátz Mór, ágost. evang. lelkész nagyon figyelemre méltó cikket közölt »Az Ur napjáról« cím alatt e lapnak múlt évi számaiban, a vasárnapi szünnap jelentőségét méltatván abban családi, egyházi, és társadalmi tekintetben. Szép fejtegetéseihez nincs mit hozzátennünk e részben. Érint, azonban, mellékesen egy körülményt, melyhez okvetetlen hozzá kell szólnunk, sőt a melylyel, véleményem szerint, foglalkozni kell az egész magyar protestáns egyháznak, értem a hetedik napnak, az úr napjának elnevezését.

Grätz Mór helyesen jegyzi meg, hogy »a magyar nyelv, mely találó kifejezéseivel többnyire oly igen szerencsés, a nyugalom napjának jelzésével nem az, mert ez a szó, vasárnap: vásárlástól jön, mely tehát éppen homlok-egyenest ellenkezik a vasárnap természetével, magasztos hivatásával, jelentőségével.« De már azzal nem értünk teljesen egyet, mit azután mond: »Szegben, jobban nem nevezhetjük a vasárnapot, mint a latin, angol, és német nyelven: »dies solis, Sonnentag, Tag der Sonne, röviden Sonntag.« Véleményünk szerint szegben, jobban nem nevezhetjük a vasárnapot, mint ha azon nevet adjuk neki, melyet a keresztyén latin, és nyomában az olasz, és francia adott: dies dominica, domenica, dimanche, vagyis, magyarul: úrnapi. E szóban, ugyanis, önkint benne foglaltatnak mindazon attributumok, melyeket a hetedik nap fogalmához kötünk, t. i. hogy az Úrnak szentelt nap, a nyugalom napja, mely égi fényt, és meleget áraszt a hat munkanapra, melyen földi gondjainkat félre tesszük, és lélekben megtisztulva, istenhez emelkedünk, a mely napon imádkozás, isten igéjének hallgatása, és az isteni dolgok felett való elmélkedés által oly lelki erőket nyerünk, melyek egyrésztől szellem-erkölcsi tökéletesedésünket mozdítják elő, más résztől földi dolgainkban is bátorításul, és buzdításul szolgálnak.

Mikint nevezzük e napot, mely ily lelki áldásokat áraszt reánk? A találó kifejezés megvan erre is magyar nyelvünkben: Úrnapi.

Csodálatos jelenség azonban, hogy bár nyelvünkben ős idők óta megvan e szó, mégis, mindez ideig nem jött helyes használatához. Honnan magyarázhatjuk ki e jelenséget? Véleményem szerint, a következőkből.

A pogány magyarok nem tértek egész simán át a keresztyén vallásra. Az ősi vallásnak még a XII-ik században is voltak hívei, bár I. István király már az ezredik évben teljesen keresztyén színezetet adott az országnak. De, a külső szín fentartásán szigorú törvények örködtek. Börtönbüntetés, sőt testi fenyítés is várt azokra, kik a hetedik nap megünneplését elmulaszták, vagyis, akkor isten-tiszteleten részt nem vesznek. Az akkori keresztyén egyház sem törekedett sokkal többre, mint e külső fentartására. Képzetelem szerint tehát, ez volt a helyzet.

Szanaszét feküdtek a nagy részben még mindig nomád életet folytató magyarok sátrai. Tíz mértföld területben emelkedett ki csak »egy-ház«. Az isten háza. Jön a hetedik nap, a dies dominica. A sátrak lakói tíz mértföld területből kezdenek az »egy-ház« felé csoportosulni. Természetesen, oda terelik nyájaikat is, mert nem hagyhatják, hogy azok felügyelet nélkül elszéledjenek a végtelen réteken. Megjelenik a többivel együtt a titkon még mindig az ősi hitet valló pogány magyar is. Pár pillanatra belül lépik az »egy-ház«, a »templom« küszöbén, hogy eleget tegyen a törvény kívánalmának, mert a testi fenyítéket szégyelné, de a tömjén-füst, és a latinul éneklő szoknyás papban nem sokáig gyönyörködik. Sokkal szebbnek tartja ő annál azt a jelenetet, midőn elővezetik a fehér lovat, és a táltos leszurja azt. Csakhamar ismét kilépik onnan, és miután nagy sokadalom van a templom körül, legcélszerűbbnek itéli, ha csereberélni kezd, s így ez alkalmat felhasználva, beszerzi a

háztartásához szükséges dolgokat. Egy kis görbe késért szívesen odaad egy bornyut, egy kardért egy jó tulkot, s így tovább. Hazamenvén aztán, meg van elégedve magával, mert eleget tett a törvénynek, és mégis ki játszotta azt. A hetedik nap nem dies dominica, úrnapi volt neki, hanem vásárnap.

Ime, e jelenségben is népünk egyik fő jellemvonása. Engedelmeskedik a szigorú kényszerűségnek, de annak humoros kigunyolásával kárpótolja magát. Az ötvenes évek abszolút uralmáról mennyi humoros adománk van, melyek népünknek mind ezen főjellemvonásáról tanuskodnak. Ad analogiam, tehát, bizonyosra vehetjük, hogy a vasárnap-szó is eredetileg csak ilyen humoros elnevezés volt, melylyel népünk könnyített lelkén, midőn erőszakkal kényszerítették őt isten-tiszteletre, holott ő már akkor érezte, hogy az isten-tiszteletnek önkintesnek, a lélekből folyónak kell lennie, hogy ama kényszerített, külső isten-tisztelet semmit sem ér, mert istent »lélekben, és igazságban« kell imádni.

De, mikint történt az, hogy miután a keresztyénség egészen átment a magyar nemzet vérébe, azután is fennmaradott a humoros elnevezés, annyira, hogy a naptárkészítők is ezt használták a hetedik nap nevéül? Véleményem szerint, így.

A keresztyénség megszilárdulásával ájtott hozzánk is a hűbér-rendszer legalább annyiban, hogy egy kiváltságos nemesi osztály keletkezett, melynek gazdagabbjai képezték a fő, és a többiek a közép-nemességet. A nép pedig ezek zsarnoksága, és kapzsisága következtében mindinkább, és végre teljesen elvesztette önállóságát, zsellér lett az ősi földön. Végre, még meghonosult hazánkban is az az elmélet, hogy csak a nemes embernek van joga, hitét, meggyőződését szabadon követni, a keresztyén felekezetek közül ahhoz csatlakozni, melyik lelki szükségének leginkább megfelel; a por, a jobbágy pedig tartozik ura vallását követni, annak templomát látogatni, s annak hitcikkei, és szertartásai szerint élni. És így az urbéri napokhoz, melyeken a jobbágy urának szolgálatot tenni tartozott, csatoltatott még egy, a hetedik nap is. Bizony, nem csoda, hogy a nép még most sem fogadta el a dies dominica, úrnapi elnevezést, hanem keserűségében csak annyit enyhített a hetedik nap humoros elnevezésén, hogy azt vasárnapnak nevezte, s így némileg eltakarta eredeti jelentését.

De, azért az úrnapi-név is még mindig élt a nép emlékezetében. Láthatni ezt onnan is, hogy protestáns énekes könyveinkben ősidők óta külön énekek vannak mind az ötvenkét úrnapi Fájdalom azonban, hogy e szó, ily értelemben, még mindez ideig nem vált közhasználatúvá. Miért? Mert a római katolikus egyház lefoglalta e szót magának, midőn az átváltozás ünnepének (festus transsubstantiationis) e nevet adta. Naptárkészítőinket pedig annyira zavarja e körülmény, hogy nincs bátorságuk, segíteni e visszás állapotot. Ők különben is csak az anyagi haszonra néznek, elvi kérdésekkel nem foglalkoznak. Rendes eljárásuk az, hogy a protestáns, és római katolikus naptári részt egygyé olvasztják, a görög-keleti időszámításnak külön rovatot szentelnek, s végül, tekintettel vannak a zsidó időbeosztásra is.

És mi lett ezen eljárás eredménye? Népünk a nap-

tári részben látja, hogy minden nap egyszersmind névnap, t. i. valamely szent, vagy más használatos kereszt-névnek napja. Látja, hogy a többi napok közt egy helyen ott áll ez is veres betűkkel nyomtatva: »úrnnap«. Egyenes logikájával tehát azt következteti, hogy ez is névnap, még pedig az isten neve napja, és e feltételből indulva ki, ünnepet csinál belőle még olyan községekben is, hol a lakosság tiszta református. Annymira tény ez, hogy nekem több évig kellett e felfogás ellen küzdenem, míg e tekintetben hallgatóimat csak némi részben is felvilágosíthattam.

És ez állapot fenn fog maradni mindaddig, míg naptárainkat egyes emberek fogják szerkeszteni saját kockázatukra, mert egyes embernek, saját kockázatára, sohase lesz elég erkölcsi bátorsága gyökeres reformra. Annak pedig már elérkezett az ideje. Naptáraink hemzsegnék a római katolikus legendákra való vonatkozásoktól. Csak mutatóba említem meg a szent György, szent Mihály, szent István, szent László, sat. napokat. Protestáns népünknek hiában prédikálunk, míg e részben is az egész vonalon érvényt nem szerzünk felfogásunknak. Vegye azért ez ügyet kezébe az irodalmi társaság. Nem szabad felednünk, hogy az első, és mindenkire nélkülözhetetlen népkönyv, a n a p t á r. Csodálatos, hogy ez még nem jutott eszébe azoknak, kik a nép számára való olvasmányok előállításán fáradoznak. Adjunk azért a nép kezébe, ha anyagi áldozattal is, jó, és 10—15 krajcárnál nem drágább protestáns naptárokat, melyekben a hetedik nap, jelentőségének megfelelően, »Úrnnap«-nak legyen nevezve, és a melyben egyéb tekintetben is, az egész vonalon, protestáns felfogásunk érvényesüljen. Ezeket fogja vásárolni, és olvasni első sorban a nép. Később rászokhatik a »Koszoru« füzeteire is. Ne legyen azért felszólalásom kiáltó szó a pusztában.

Rákosi György.

Az egyházmegyéből.

As udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye ápril. 26. és 27-én tartotta rendes tavaszi közgyűlését Sz.-Udvarhelyen, a kollegium dísztermében. Ezt megelőzőleg, néhai Gyárfás Domokos, főgondnok emlékének hoztuk meg a kegyelet adóját. A gyász-ünnepély a kollegiummal együtt rendeztetett. Imát esperesünk mondott. A néhai főgondnok hitbuzgóságára, és hazafiságára emlék-beszédében Bod Károly, tanár mutatott rá. (A beszédet már előbb közöltük. E tudósítás akaratumkon kívül késett. Szerk.) A kollegiumi énekhar összevágó, szabatos szép énekével emelte az ünnepélyes hangulatot.

Templomozás után, esperes, aa. megnyitja a közgyűlést. Beszédében rámutat a fényre, és árnyra. Jelzi, hogy a tél folyamán negyven egyházat megvizsgált, s általában haladást, életet jelezhet. Többek között, kiemeli Parajdon egy néhány világi hívünk ritka buzgóságát. Étéden az elfajult papválasztás ügyét. Főlemlíti az üres állásokat, az új hivatalnokokat szeretettel köszönti. Kegyelettel emlékszik meg volt főjegyző, Dáné Mózes haláláról. A közgyűlés éljenzéssel fejezi ki buzgó, odaadó, fáradhatatlan, és munkás esperese iránt elismerését. Ezzel kapcsolatban Doros Györgynek, ki

F.-Boldogfalvának egy szép kelyhet ajándékozott, jegyző-könyvi elismerés szavaztatott, a közgyűlés köszönetet mondott az emlék-ünnepély szereplőinek is.

Névsor olvasás rendén, a körülmények tekintetbe vételével is kitűnt, hogy a vásárnap nem alkalmas közgyűlés tartására. Habár szép számban jelentek meg, távol is sokan voltak.

Nyomtatásban minden tagnak megküldött tárgysorozat csekély módosítással elfogadtatván, főjegyző tette meg kimerítő, pontos jelentését az egyházmegyei Tanács működéséről, mely az őszi gyűléstől fogva, ötvenöt tárgyban hozott határozatot. A jelentésben feltűnő volt az egyházközségi számadások rendén mutatkozó sok hátrálék, s egy néhány olyan eljárás, mint a Siklódé, hol 18 frt. számoltatott el »Jelentő iver készítése« címén. Egy néhány egyház több évről nem is küldött számadást. A jelentés, elismerő köszönet mellett, tudomásul vétetett, abból kifolyólag, a kellő szigorú intézkedések megtétettek.

Erre bizottságok kiküldése, és két képviselő választás elrendelése után, Holkó József, rugonfalvi, Mester János, kis-solymosi paptársaink kebeleztettek be az egyházmegyébe, őszinte szerencse-kívánatok mellett.

Délután, a leiratok felolvasása rendén, szokatlan jelenetek játszódtak le. Először a krajcáros élő-tőke egy részének megtagadása miatt fejlődött ki hosszabb eszmecsere. Végre, a kérés megújítása mondatott ki, ismételten hangsúlyozva, súlyos adminisztrációs helyzetünket.

Majd, mikor a közgyűlés értesült, hogy 4840 forint tisztán szegény papok részére adott állam-segélyből 60 frtot kapott egyházmegyénk szegény papsága, igen türelmetlen, és izgatott felszólalások történtek. Miskolci Károly, képviselő azt indítványozta, ha még egyszer ennyi segélyt kap papságunk, küldessék vissza, mert ő az egész összeget kifizeti. A közgyűlés, azonban, csak felkérte a mélt. Igazg.-Tanácsot, hogy jövőre több felajánlási időt kegyeskedjék szabni, s szegény papságunkkal az állam-segély rendeltetését inkább méltóztassék éreztetni.

Nyomasztónak találtatott azon leirat is, mely szerint, a félfizetést élvező papok egész javadalmuk után tartoznak az országos gyámintézeti járulékot fizetni. Mert egyházmegyénkben olyan esetek vannak, hogy a fizetés másik felét élvező nyugalmazott lelkész nem tagja a gyámintézetnek, s így a mellette levő pap az élvezett fizetésnek kétszeres terhét tartozik hordozni. De, nem hisszük, hogy kellő felvilágosítás után, ezen paptársaink méltányos, és igazságos kérése figyelmen kívül hagyatnék.

Most újra egyházmegyei gyámintézetünk ügyével kezdetünk foglalkozni. S tán már a sok meddő határozatok hozatala megszűnik. Kimondatott, hogy a kik ezen év október 1-ig, felhívásra, hátrálékukat be nem fizetik, végleg elbocsáttatnak. Ennek értelmében az alapszabály revidáltatott. Gazdátlanság bekövetkezésekor 50—50 frt. segélyben részesül két papi, egy tanítói árva fiú, a mi, jövedelem esetén, többel szemben is gyakorolható. Egyebekben a régebbi közgyűlések határozatai fentartattak. Reméljük, az őszi közgyűlésre egyházmegyei gyámintézetünk dolgai teljesen tisztázva lesznek. Ezt a kiküldött bizottság munkálata bizvást lehetővé teszi. Még az országos gyámintézeti illetek innen való fizetését kellett volna hogy kimondjuk, mert ezt

meg lehet tenni az özvegyek megrövidítése nélküli, de ez későbbben inkább helyén lesz.

A számvevő bizottság alapos, kimerítő jelentéséből kifolyólag kimondatott, hogy a jogügyi tanácsos az őszi gyűlésre terjessze be jelentését, ezután pedig tegye meg minden tavaszi gyűlésen, mert a gyámalap-kamatok beszédésénél, s a per alatt álló ügyeknél némi szabálytalanságok látszanak. A hiányok jeleztettek a közpénztári számadásnál is, mire a felmentések megadattak.

Az országos gyámintézeti pénztáros fizetése egyelőre 30 frtban lett megállapítva, s e tisztség, közpénztáros, Bedő Andrásra bízott. A bizottság tagjai Bedő Ferenc, Biró Áron, és Lőrinci József lettek. Hordozzák az ingyen terhet könnyen, özvegyeink, árváink hasznára.

Egyházmegyénkben tíz papi özvegy folyamodott gyámsegélyért, fejenként 47 frt. 7 krtban részesülnek; tizenöt tanítói, kik 19 frt. 14 krt. kapnak. Többeknek feltűnően a segély csökkenése; kitűnt, hogy azt nagyrészt a kamathátrálékok okozzák. Mire a gyűlés, igen helyesen, a leg-

erélyesebben utasította a kezelőket a kamatok rendes beszedésére, és a mennyiben mégis hátrálék lenne, még a folyó évi kamatokat is vegyék kölcsön, hogy a teljes kamat osztassék ki mindig, és ezen boszantó, igazságtalan, és méltánytalan eset, többé elő ne forduljon.

Most egy korszerű kérdés vettetett fel esperes-elnök, aa. által. Az egyházmegye felosztása, illetve, kikerekítése. Többen hozzá szólottak. Egy része a kikerekítés, más a felosztás mellett foglalt állást. Egy harmadik ezen kérdés tanulmányozása végett bizottságot óhajtott volna kiküldeni. Mindenki meg volt azonban győződve, hogy a papi fizetések korszerű rendezése előtt, a felosztásról nem lehet beszélni. A többség szavazás útján végre kimondotta, hogy a jelenlegi nehézségek miatt, csak a célszerű kikerekítést óhajtja. Mi pedig, nagy részt ifju kisebbség, azon tudattal nyugodtunk bele, hogy a felosztás leányzója nem halt meg, csak aluszik. (Igazatok van. Szerk.)

Lajos János,
bögözi ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Ujabbkori ásatások és fölfedezések, vonatkozással az ó-testamentomra.

A »British Muzeum« régiségei között, minket papokat, legjobban érdekelnek azok, melyek némi vonatkozással vannak a bibliára.

En is, midőn alkalmam volt a British Muzeumot meglátogatni, bár minden oly érdekes, oly ritkaság abban, de legtöbbit időztem azokban a termekben, hol az ótestamentomra vonatkozó emlékek, az ott szereplő egyének korából fenmaradt, vagy kiásott tárgyak vannak elhelyezve. Így, a mint a görög, római, efézusi szobákon áthaladtunk, elértünk az assyr terembe, a hol Layard, Rassam és Loftus által Ninivéből kiásott szobrok, fegyverek, edények s a mi legérdekesebb, a ninivei királyi könyvtár kő és cserépre írott könyvei vannak elhelyezve. Csodálatos nagy mennyiségben találták meg ezeket a kő és cseréplapokat, melyek élénk világot vetnek rég kihalt népek és nyelvek műveltségi fokára. Az egyik lapon legendák vannak írva, a másikon mithologia, a harmadik egy akkádiai törvénygyűjtemény, a szélén assyr nyelvű magyarázatokkal; a negyedik több nyelvű grammatika és kiejtési szabályok. Vanak köztük királyi levelek, periratok, csillagászati följegyzések, kontraktusok, országos számadások, adóösszeírások, háboruk rajza. Egy másik csoport tábla leírja a világ teremtését, a második az özönvizet, egy harmadikon himnuszok vannak, a negyediken varázsszerek ajánlatnak betegségek és rosz szellemek ellen.

Innen mentünk a foeniciai terembe; itt áll a híres moabitakő, melyen Mésa moáb királynak Omri, Áháb és Aházia, izraelita királyok ellen folytatott háborui irattak fel. Egy másik emlékoszlopon lybiai és foeniciai írás; míg egy harmadik a Józsafát völgyéből, szen Jakab sirjából került elő, héber felírással és a legrégebbnek tartják. Itt van elhelyezve a híres Siloami inscriptio másolata is, melyet 1880 nyarán fedeztek fel Jeruzsálemben és a melyet Ézsaiás idejéből valónak, vagy annál is

régibbnek tartanak. Menjünk tovább az egyptomi termekbe, hogy az ezredévekkel ezelőtt retteggett királyokat saját korporsójukba láthassuk, szárnyas szobrok és obeliszek között.

De, ki tudná elmondani a mi itt látható? Nem szorult az én dicséretemre a muzeum, az egész világ bámulja azt s elismeréssel van az angol nemzet iránt.

A kutatások, ásatások most is napirenden vannak s a British Muzeum tudósai a talált emlékeket, írásokat fejtegetve, újabb és újabb bizonyítékokkal szolgálnak a bibliai följegyzésekhez. Az eddig homályos tények és állítások teljes világosságra jönnek, vagy egészen új értelmet nyernek a szent írók följegyzései. Ezen kiásott emlékekről lett világos, hogy minő művelt nép volt az akkádiai, hogy mily hatalmas volt a hitteus, hogy Egyiptommal, és Assyriával vetekedett. Ezen kiásott emlékek bizonyítanak Ezsaiás mellett, midőn ő az assyrok támadásáról ír; és ezen emlékek adják elő igazán híven Cirusnak babiloni győzelmeit. Megtalálták magának Cirusnak följegyzéseit, melyben ő maga írja le hódításait, mely nagyon sokban különbözik attól, mit mi a görög írók után róla tudunk. Cirus, mint saját írásaiból olvasható, nem Persiának, hanem Élamnak volt királya, idáig még ezt sem tudták.

*

Nagyon érdekes a Siloám levezető csatorna szélén Jeruzsálemben felfedezett írás, Ezsaiás. vagy a mi még valószínűbb, éppen Salamon korából. Mert e felírás nemcsak a város korábbi fekvésére vonatkozólag nyult felvilágosítást, hanem bizonyítja azt is, hogy a zsidók már abban az időben igen magas fokán állottak a műveltségnek, s hogy nagyon sokat tanultak az assyroktól és foeniciaiktól. De, nemcsak mint historiai adatok fontosak e följegyzések, hanem azért is, mert ezek többek közt elmondják, az akkori kornak telfogását istenről és az ember kötelességéről s ha olvassuk egyszerű himnuszaikat és imákat, láthatjuk, hogy e hit volt az a közös alap, mely az ótestamentomban nyert betetőzést.

*

Mielőtt rámutatnék arra az összefüggésre, melyben e régiségek az ótestamentummal állanak, pár szóval az ékírás olvasásának megfejtéséről szöveg.

Az utazók, már a régiebb időben észrevették Persepolisban és Persia más régi városainak összeomlott emlékein az ékírást. Szájhagyományképpen sok helyütt fenmaradt, hogy pl. ezek és ezek az oszlopok (melyeken ékírás volt). Dárius király, vagy utóda palotáinak maradványai, világos volt tehát, hogy azok a felírások a király rendeletéből történtek. De, a mint jobban megnézték az írást, azt is látták, hogy a betűk háromféle karakterűek s mivel közvetlenül egymás mellé voltak helyezve, az is világos volt, hogy mind a három egy és ugyanazt fejezi ki.

A persa királyok alattvalói több fajhoz tartozván, különféle nyelvet beszéltek, azért a királyi palotában is kifejezést nyert a többnyelvűség, hogy a felirat mindenki által olvasható legyen. További szorgalmas vizsgálat után észrevették, hogy a feliratok rendszeren ugyanazon szóval kezdődnek. Ez a szó, mely nem változik, bizonyosan a király neve, vélték a tudósok. De melyik királyé? A Cirusé, Dáriusé, Xerxesé, vagy az Artaxerxesé? Végre kitálaták, hogy az egyik a Dáriusé, a másik a Xerxesé. Így már kezökben volt egy-néhány betű a régi persa írásból.

Nagyon lassan haladt így a munka, míg a zend nyelvet nem kezdték szorgalmasan tanulmányozni a tudósok, mely hajdan Kelet-Persia nyelve is volt. Burnouf, Lassen és Sir Henry Rawlinson a zend és szanszkrit segítségével már összeállítottak egy szótárt.

A teljes megfejtés azonban csak akkor következett be, midőn Sir H. Layard Ninivében fölfedezte a királyi könyvtárt, melynek kő és égetett cserép lapjain teljes szótárakra akadtak. Ez a könyvtár egyszersmind azt is bizonyítja, hogy az ékírást az akkadiaiak használták először, kik hajdan szintén bírták Babiloniát s kik ott virágzó irodalmat teremtettek. Utódjaik, az assyrok, oly nagyra becsülték e könyveket, hogy lefordították assyr nyelvre, még pedig úgy, hogy a tábla egyik felén meghagyták az eredeti szöveget. Az ilyen assyr nyelven írott táblák oly nagy számmal kerültek a british Muzeumba, hogy lenyomatva nagyobb könyvet adnának, mint az egész ótestamentum. S mióta minden kétségfeletti, teljes assyr szótár lett összeállítva, tudva a héber és assyr nyelvek rokonságát, sok esetben az assyr nyelv tette lehetővé egyegy héber szó megértését, melyet addig kétségesnek tartottak.

A tudósok azt mondják, hogy az assyr nyelvnek sok előnye van a héber felett és az assyr szöveget könnyebben és biztosabban lehet olvasni, mint a hébert. Elég csak rá tekinteni az assyr szövegre s a betűk és szavak formájából azonnal láthatjuk, hogy az folyamat, országot, állatot, madarat, vagy csillagot jelent. Ezért tett oly rendkívüli haladást az assyr nyelv tanulmányozása az utóbbi pár év alatt, mert itt az írók eredeti szavait, t. a hogy azt az író ágyagba véste s azután megégette, olvashatjuk, míg az ótestamentumot számtalan kéz, nemzedékről-nemzedékre másolta és rontotta, annyira, hogy némely helyei teljesen érthetetlenek lettek.

Lássuk már most, bizonyítanak-e ezen emlékek valamit az ótestamentum mellett?

Nincs könyv a világon, a melyről többet írtak volna, mint a biblia; és nincs a bibliának olyan része, mely na-

gyobb irodalmat teremtett volna, mint a Genesis, Mózes I-ső könyve. Ennek minden szavát meghányták-vetették, egy felől a hittudósok, kik mindenütt a mélyebb értelmet keresték, hogy megvédjék a hitetlenek támadásától; másfelől pedig a kritikusok beleakadtak minden kis szócskába, hogy tarthatatlanná tegyék, hogy bebizonyítsák, miszerint ezek is csak olyanok, mint a görög és római mondák.

Az ujabbkori ásatások és fölfedezések azonban, egészen más világításba helyezik az ó világot és ebből a világosságból a Genesisre is esik. Egyiptom, Babilonia és Assyria emlékei egy halott világot hívtak ismét életre; szemtől-szembe találjuk magunkat Sennakheribbel, Nebukhad-nezárral és Círusal és tőlük hallhatjuk saját koruk történetét.

Az egészen természetes, ha Assyriában és Babiloniában találunk vonatkozásokat a Genesisre. Ezen két tartománynak nemcsak nyelve volt rokon az ótestamentomi nyelvvvel, hanem a zsidóság törzsök apja, Ábrahám is innen vándorolt nyugat felé. Babilonból szakadtak ki a zsidók s az ótestamentom első lapjai tanúsítják, hogy ide helyezik őket az őshazájukba a paradicsomot, a Tigris és Eufráttal, az első ember elestét, a vízözönt, a babel, vagy babilon tornyát.

Az ősi Babilonia két részre oszlott, az északi fele Akkadia-nak, a déli Sumir-nak, vagy az ótestamentom szerint, Sinár-nak neveztetett. Különbözik Akkadia és Sumir rokon nyelvet beszélt, mely annyiban különbözhetett egymástól, mint a török és finn. Később a babiloniak hódították meg mindkét tartományt. Mint említém, az akkadiaiak kezdték először használni az ékírást, ők építették Babilonia nagyobb városait. A városokban könyvtárakat állítottak, melynek egy része papirusra, nagyobb része cserépre íratott. A könyvek között különösen kettő volt, melyet, mint szentet, tiszteltek. Az egyik magikus formulát tartalmazott, a rossz szellemek ellen; a másik egy himnusz-gyűjtemény, melyet a papok, mint imakönyvet használtak, S midőn, a babiloniak meghódították az országot, nemcsak írást, hanem a nyelvet, törvénykönyvet, szóval az egész kulturát átvették s az ország mívelt osztálya a későbbi időkig úgy tanulta e nyelvet, mint mi a latint.

A királyi könyvtárban talált táblák egyikén a világ teremtése iratik le. Midőn a teremtés három első napját adja elő, azt mondja: »midőn a magasban az egek még nem lettek és alant a földnek neve nem vala, a mély víz volt a szülője minden teremtménynek, mely akkor létezett, azután alkotottak az égi és földi seregek.« Itt egy-néhány tábla hiányzik, majd egy másik folytatja: »abban az időben az istenek tanácsa teremté az élő állatokat. Szépnek teremtették az állatokat.« Éppen mint a Genesis írja »és látta isten, hogy az jó vala

Egy másik tábla a szombat-ról szól, mely épp úgy, mint a zsidóknál, a nyugalom napjául rendeltetik. Sőt a neve is éppen ugyanaz, mely egy helyen így magyaráztatik: Szombat — »a szív nyugalom napja.« E kalendárium pedig a hónap 7, 14, 21. 28-ik napjait rendeli nyugalmi napul. És ezeken a napokon, mint írva van, »nem volt szabad, főzni, nem volt szabad, ruhát váltani, a királynak nem volt szabad, kikocsizni, sem a közönséghez beszélni, még orvosságot sem volt szabad bevenni«, szóval, minden munka tiltva volt.

Az első ember elestére vonatkozólag, bár m⁵⁰

idáig egész világos iratot nem találtak, de nagyon nevezetes egy az ásatásokból kikerült drága kő, melyen egy fa van metszve, egyik oldalánál egy férfi, a másikonál egy nő s a fa megett egy kigyó s mindkét ember keze kinyújtja a fáról lecsüngő gyümölcs után. De hogy valószínűleg létezett monda az első esetről is, bizonyítják a többi írások, melyek gyakran szólnak a »gonosz kigyóról«, a »sötétség kigyójáról.«

A paradicsomnak helye Édenben volt, mint a biblia mondja. Az Éden név szintén előfordul az ékirásu táblákon. Ezen szóval nevezték Babilonia síkját, eredeti jelentése — mező. Az Édennek folyói a Tigris és Eufrates, az akkadiaiak ia Idikla (Idikla folyama), a biblia Hiddekelnek nevezi, míg Pison babilon nyelven »csatornáé« jelent.

A kherub szó is babiloni eredetű. Így nevezték Babilonban azokat a szárnyas szörnyetegeket, melyet ember fővel és bika testtel ábrázoltak. Ezeket rendszeren a paloták bejáratánál állították fel és azt hitték róluk, hogy távol tartják a gonosz szellemeket.

Épp így Ádám is, babiloni szó. Jelentése — ember, mely később úgy az assyr, mint a héber nyelven, tulajdon név lett.

Az özönvizről már nagyon sok emlék maradt fenn az ékirások közt. Ezekből kitűnik, hogy a babiloniak is az emberi nem gonoszságának tulajdonítják azt. Itt is, mint a Genesisben Noé, Sisutrosz a kegyességeért megmenetlik, a többiek pedig büneikért elpusztulnak.

Az özönviz a tárgya több akkadiak költeménynek Az egyik költemény 12 könyvből áll, melyben napról-napra el van beszélve a bárkaépítés (hajó), stb. A különbség csak az, hogy a babiloni hagyomány szerint Sisutrosz nemcsak megmenekszik az özönvizből, hanem, mint Enok, menybe is vitetik.

Az özönviz után, azt mondja a genesis, a megmenekültek levándoroltak Sinár síkjára, a hol a Babel tornyát kezdték építeni, talán azon hiu reményben, hogy az égbe mehessenek. De az isten összezavarta nyelvüket és elszórta őket a földön. A babiloni emlékek pedig, így beszélnek el a Babel tornya építését: bizonyos emberek fellázdak a minden istenek atyja ellen és elhatározták, hogy építenek egy hegy forma tornyot, melyen a menybe juthassanak, de a szél elfujta munkájukat és Anu isten összezavarta nagynak és kicsinek nyelvét s idegenné tette az ő tanácsait. A legtöbb helyen még a szavak is ugyanazok, mint a héber szövegben. Ez a szó Babel, vagy mint az assyr írja: »Babili« — »isten kapuja.«

Az Ábrahám név is babiloni Abu rámu, vagy Ábrám, jelentése »kiváló atya.« Ez a név is gyakran előfordul a cseréptáblákon. A felesége neve, Sára, assyr nyelven »királynőt« jelent és a Hárán leányának neve, Milka, »fejedelemnőt.« Az Ábrahám születéshelye Urban volt, ezt a helyet is fölfedezték nem rég, mely most Mugir-nak nevezetik és az Eufrates nyugoti oldalán fekszik. Régi templomának romjain ásatásokat kezdtek s téglalapjain felírva találták, hogy a »hold-isten« tiszteletére emeltetett.

De nem folytatom tovább ez alkalommal, csak rá akartam mutatni ezen újabb kutatásokra, melyek új világot vetnek az ótestamentomra.

Szabó Lajos,
n.-kapusi ev. ref. lelkész.

Különfélék.

— **Az erzsébetvárosi ev. ref. egyházközség** új templomának ünnepélyes fölavatása, és ezzel kapcsolatosan nevezett egyházközség részéről magyar hazánk ezeréves fennállásának megünneplése alkalmából 1896 jún. 21-ik napján tartandó ünnepek sorrendje. 1. Invokáció. éneklí a gyülekezet. 2. Ima, karének, előadja a székely-udvarhelyi ev. ref. koll. ifj. énekkar. 3. Előima, tartja tiszt. Nagy Domokos, kutyfalvi pap, küküllői egyházmegye h.-esperese. 4. Karének, előadja a sz.-udvarhelyi ev. ref. koll. ifj. énekkar. 5. Alkalmi egyházi beszéd, tartja nt. Szász Gerő, kolozsvári egyházmegye esperese, és egyházkerületi közjegyző. 6. Sextett, Donizettitől, előadja a sz.-udvarhelyi ev. ref. koll. ifj. zenekar. 7. Fölavató ima, és áldás, mondja főtiszt. és mélt. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök. 8. Szózat. Karének, előadja a sz.-udvarhelyi ev. ref. koll. ifj. énekkar. 9. Keresztel tiszt. Ince Lajos, héderfaji pap. 10. Urvacsozást, végzik: t. Hegyi Sándor, sz.-bonyhai pap, és t. Nemes Árpád, m.-bodoni pap. 11. Berekesztő ima, mondja t. Zayzon János, erzsébetvárosi pap. 12. Himnusz, Erkelről, éneklí a gyülekezet. Délben közebed. Este a népkertben hangverseny.

— **Templom-avatás, és lelkészi értekezlet Ilosván.** Folyó hó 7-én nagy ünnepe volt Ilosvának. Megújított ref. templomát ekkor avatták fel ünnepélyesen. Már kora reggel meglátszott az ünnepi színezet a kis falun. Az egyház, és község előljárói, valamint az ügyesen begyakorolt tűzoltók ott csoportosultak a templom körül, hova kilenc órakor bevonult a kraszna berettyó-menti ref. papság is, élén Viski Pál, esperessel. A templom csakhamar zsufolasig megtelt, s a gyülekezet éneke után, Viski Pál, esperes a szószékre lépven, emelkedett szellemű felavató imát mondott, majd Vince Ödön, kémeri lelkész, a széles körben ismert kiváló szónok tartott rendkívüli hatást keltő alkalmi beszédet. Utána Borbély Sándor, ilosvai lelkész olvasta fel egyháza rövid történetét. Az ünnepély végeztével, a község nagy része még benn maradt, hogy meghallgassa a lelkészi értekezlet lefolyását. A megállapított tárgysorozat szerint, Gáspár István tartott felolvasást, visszapiantást vetve a magyar ref. egyház küzdelemteljes multjára, s buzdítva a jelen nemzedéket hithűségre, hazafiságra. Délben a papság, az ilosvai birtokosság Borbély Sándor, lelkész lakásán kedélyes ebédre gyűlt egybe, hol általános volt a jókedv, s hogy dikcióban sem volt hiány, azt gondolni lehet.

— **A »Hajnal« című folyóirat közelebbi száma** észrevette, hogy valamelyes célzást tettünk a budapesti ez évben konfirmáltak számára vonatkozólag, s felvilágosít, hogy az általunk említett szám a kálvin-téri templomban konfirmáltakra esik csupán, s hogy azokon kívül még igen sokan konfirmáltak Budán, Kőbányán, a Zuglóban, sat. Mi magunktól is rájöttünk erre a valószínű tényre, de alkalmat akartunk adni a budapestieknek, hogy numerice igazítsák helyre a lapok helyten közlését. Ezt nem tették meg mind e máig, a mi egyébiránt nem zökkeni ki a világot megszokott forgásból. Hanem azért aztán örök halálra kötelezett el a »Hajnal«, hogy megtanított arra, hogy »az evangelizáció szülötteföldje — Palesztina volt.« (!) Megható naivság.

— **Részvételt vettük a szomorú hírt,** hogy ifj. Gáspár János, buza. ny. lelkészársunk folyó hó 14-én hosszú, kínos betegség után meghalt. Egy sok tehetséggel megáldott, és fényes jövődövel biztató élet tért kora sirjába. Övegyen maradt nője, árvái, és öreg édes atyja, perceseni pap, id. Gáspár János találjanak enyhületet az isteni gondviselésen való megnyugvásban, s abban a tudatban, hogy kedvesük nem szenved többé.

— **A szilágy-szolnoki egyházmegyébe** kebeleztetett egyházam, Mocsolya, egy igen szép ajándékkal lepetett meg a pünköst innep első napján. Ugyanis, mocsolyai egyházunk tagjai, névszerint, özv. Ölvedi Andrásné, Szőke Zsuzsánna és Barta A Gergelyné, Tolnai Trézsi, leányaik konfirmálásának emlékére, egy igen diszes urasztali pohár-

terítőt ajándékoztak a mocsolyai ev. ref. egyháznak. Szép tettükért fogadják mind az én, mind egyházzam hálás köszönetét. Mocsolya, 1896. május 27 én. Biró Károly, ev. ref. lelkész.

= **Pályázati hirdetés.** A debreceni ev. ref. főgimnáziumban egy rendes tanári tanszékre hirdették pályázat, melyre a magyar nyelv és irodalomból és a történelemből, vagy esetleg a latin nyelv és irodalomból és a történelemből képesített okleveles protestáns vallású egyénnek pályázhatnak. A megválasztandó tanár tendője a megjelölt szakcsoportok körébe eső, vagy velük rokon tantárgyak tanítása lesz, legfőleg 20 heti órán, fizetése pedig évenyegedes részletekben előlegesen kiszolgáltatót 1200 frt. törzsfizetés, 400 frt. lakbér és 100 frt. ötödéves korpótlék leend; az országos tanári nyugdíj-intézetnek köteles tagja s hivatalát f. évi szeptember hó elején tartozik. szaktudománya köréből veendő székfoglaló-értekezéssel elfoglalni. A pályázók keresztlevelemmel s végzett tanulmányaikra és képesítésükre vonatkozó okiratokkal fől-szerelt kérvényüket július 10-ig a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adják be. Debrecen, 1896. június 13-án Kiss Áron, püspök.

= **Pályázat tanári állomásokra.** A h.-nánási ev. ref. hat osztályú gimnáziumban üresedésbe jött német-magyar nyelvű, esetleg német, rajzoló-mértan, továbbá magyar-latin nyelvű, esetleg la-

tin-történelmi tanári tanszékerekre pályázat hirdettek. Fizetés: 1200 frt. melyből 200 frt. lakbér az egyház pénztárából évenyegedenként előre fizetve. Ha ev. ref. okleveles pályázók nem lennének, alkalmazást nyerhetnek tanárjelöltek is; az esetben azonban a fizetés 900 frt. melyből 100 frt. lakbérnek tekintetik. A kívánt oklevéllel bíró egyének, egy évi sikeres működés után, állandósíttatnak, a midőn az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagjai leendenek. Nem okleveles egyén csak helyettes-tanári minőségben és csak egy évre választatik, de ha ez idő alatt a kívánt tárgyakból oklevelet szerez és sikeres működést mutat fel, a következő évben, mint rendes tanár, állandósíttathatik. Végre, ha okleveles, de nem a kiirt szakokból képesített egyén választatnék, az szintén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre alkalmaztatik. fizetése azonban 1200 frt. lesz. A megválasztott egyén állomását f. év augusztus végén, legkésőbb szeptember elsején elfoglalni köteles s ha családós, 40 frt., ha pedig nőtlen. 15 frt. köl-rözködési költséget kap; ez összeget azonban, ha állomását h-atom év letelte előtt, bármilyen okból megválnak, visszatéríteni tartozik. A pályázati kérvények keresztlevelemmel, esetleges katonai szolgálatakat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányaikat feltüntető okmányokkal, végül, orvosi bizonyítvánnyal felszerelve, f. é. június 26 ig bezárólag, az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez küldendők. H.-Nánás, 1896. június 6. Benkő Lajos, ev. ref. lelkész-elnök, Kállay Imre, főgondnok.

HIVATALOS RÉSZ.

1303—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi ev. ref. egyházmegye
nt. Espereséhez.

Folyó évi 2042. számú körlevelünkkel a szétküldött hivatalos »Névkönyv«-ek árának befizetésére hívtuk fel Cimeket, mely felhívásban az egyházmegye levéltára részére küldetni szokott ingyen-példány ára is fel volt számítva.

Értesítjük énnélfogva összes esperes aait, hogy az egyházak részére megküldött példányokon felül maradó egy példány az eddigi gyakorlat szerint ingyenes, s annak árát megtéríteni, nem kell.

Kolozsvárt, 1896. június 13-án.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Gerő,
elnök helyett.

2294—1896.

ÉRTESÍTÉS.

A folyó év tavaszán tartott egyetemes konvent által a következő egyházak, és lelkészek részesíttettek országos közalapi segélyben.

I. Nagyrápolyi egyház, 50 frt. Vajdahunyadi, 50 frt. Alpestesi, 50 frt. Bácsi, 40 frt. Zalathnai, 50 frt. Marosgombási, 50 frt. Patai, 40 frt. Jákótelki, 50 frt. Damosi, 40 frt. Alsójárai, 40 frt. Érszodorói, 50 frt. Mező-szentmihálytelki, 50 frt. Bürkösi, 50 frt. Erdőcsinádi, 50 frt. Unokai leányegyház, 40 frt. Balai leányegyház, 40 frt. Papolci, 80 frt. Arapataki, 50 frt. Erődsi 50 frt. Maroskapudi egyház, 50 frt. Együtt, 970 frt.

II. Csiszér Pál, harói pap, 40 frt. Botha Sándor, bácsi pap, 50 frt. Albert Imre, klopotivai pap, 50 frt. Pap Dávid, nagylaki pap, 50 frt. Szakács István, ajtoni pap, 40 frt. Sófalvi Miklós, damosi pap, 50 frt. Kósa Károly, sztánai pap, 30 frt. Id. Szakács János, m.-létai pap 50 frt. Bari Zsigmond, körösfői pap, 40 frt. Barabás Árpád, magyarókeri pap, 50 frt. Demeter Gyula, nyárszói pap, 30 frt. Székely Sándor, szucsági pap, 30 frt. Fejér Ferenc, lom-péti pap. 30 frt. Kovács Ferenc, szántói pap, 40 frt. Szilágyi János, lecsméri pap, 40 frt. Barabási Lajos, völcsöki pap, 40 frt. Vass Lajos, rátoni pap, 40 frt. Nagy József, kéri pap. 40 frt. Almási Sámuel, tööki pap, 40 frt. Gáspár Sámuel, szováthi pap, 40 frt. Gáspár János, visai pap, 50 frt. Lőrinci Miklós, m.-ujlaki pap, 40 frt. Teleki József, pókai pap. 50 frt. Fazakas Sándor, sz.-dányáni pap, 50 frt. Bőjthe Miklós, sz.-kis-almási pap, 40 frt. László Simon. m.-lapádi pap, 50 frt. Horváth István, Bürkösi pap, 50 frt. Bogdán József, óujfalusi pap, 40 frt. Jáni Lajos, csekefalvi pap, 30 frt. Bőjthe Sándor, szolokmai, 40 frt. Szabó Samu, hodgyai pap, 50 frt. Adorján László, héjjasfalvi pap, 50 frt. Kádár Domokos, égei pap, 50 frt. Toró Dénes, szt.-lászlói pap, 40 frt. Borbáth Márton, bodosi pap, 40 frt. Borsay

László, bibarcfalvi pap, 40 frt. Gyenge András, miklósvári lévita, 40 frt. Jancsó Elek, pákái pap, 60 frt. Kelemen Győző, márkosfalvi pap, 50 frt. Benedek Ignác, bitai pap, 40 frt. Együtt, 1720 forint.

Miről az összes érdekeltet oly megjegyzéssel értesítjük, hogy a fennebb kitüntetett összegek szabályszerű, és egyházmegyénként egyszerre beküldendő nyugtakra folyó évi jul. hó 1-én fognak kebli pénztári hivatalunk által kifizettetni.

Együttal ez alkalommal is jelezzük, hogy a jövő évi országos közalapi segélyből leendő részletetés iránti folyamodások folyó évi november 1-éig multhatatlanul fölterjesztendők Igazgató-Tanácsunkhoz.

A kérések nagy részének elútasítása a kérőivek szabálytalan kiállítása miatt történt; tehát, ismételten figyelmeztetjük a folyamodókat, hogy saját érdekükben, töltsék ki valahára már helyesen a kérőiveket.

Kolozsvárt, 1896. június hó 10-én.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Gerő,
elnök helyett.

839—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett zsoboki kántortanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, egy kis házi kerttel, 400 frt. készpénz fizetés az egyház pénztárából, negyedévenként előre fizetve. Ezenkívül 25 frt. kertilletmény, és 25 frt. a nyári menedékház címén adatik.

Pályázati határidő: július 10. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1896. jun. 15.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

846—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett bágyi egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 229 frt. 34 kr. értékű kepe, és kanonika-porcio haszonélvezete, mely természetben 90 kalongya búza, 90 kalongya zab, 16 veka búza, 27 veka zab, 26 szekér fa, négy hold, 647 négyzőgöl kanonika-porcio, 1 frt. 30 kr. készpénz, és ezeken felül 112 frt. államségély.

Pályázati határnap: 1896. július 18. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes, aá.-hoz küldendők, Kecsetbe, (u. p Sz.-Udvarhely).

Kolozsvárt, 1896. jún. 15.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Junius 25.

26. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Millenáris, és templom-szentelő beszéd.

Zsolt. CXXII. 6. 7. 8. 9.

Kedves atyámiai! Meghatott szívvel, és lelki szorongatottsággal fogadtam a megtisztelő meghívást e szép reményekkel biztató egyház részéről, hogy sok áldozattal, eléggé nem dicsérhető vallásos buzgósággal megépitett e diszes templomában először én hirdessem annak jóságát, csoda-dolgait, ki mellettünk áll az élet örömeiben, nem hágy el az élet megpróbáltatásaiban: biztat, bátorít, megszentel az életben, és a halálban.

Meghatott szívvel állok itt, e szent helyen, melyet ez alkalommal felavatunk tiszteletére annak a hatalomnak, mely csodát mivelt, midőn elvégezte, hogy nemzetünk tiz év-század vérzivatarjai között itt helytt álljon; s tetézte e csodát azzal, hogy adatik nekünk, duzzadó erővel átlépni állami lételünk második évezredébe akkor, midőn körülöttünk hatalmasabb, és nyugodalmasabb multu nemzetek, a mi népünknel fiatalabbak, szemlátomást sorvadnak el. Szeszélye ez nem lehet a gondviselésnek. Az örökkévaló istennek nem lehetnek évezredes szeszélyei. Multunk, jelenünk, lételünk tervszerű végzése a gondviselésnek, mely eszközül szemelte ki a magyar nemzetet, hogy érvényesítse népek sorsát intéző akaratát.

És lelki szorongatottsággal állok itt, mert ez egyháznak ez a napja, és hazánknek ez az esztendeje oly határjelző pont, mely önkénytelenül vonzza nemesebb ösztöneinket amaz eszmények felé, melyek nélkül egy nép fenn nem állhat: megemlékezni a multról, hogy remélhessünk a jövőben; megszentelni ezt a földet, hogy bizhassunk az örökkévaló világokban; büszkének, önérteteknek lenni úgy, hogy a lelkesedés, a tenni vágyó akarat erejében bizonyítsa be elhatározását mind a halálig, mert e szent napból, e fölséges esztendőből melánkholia, és emelkedés szól mindnyájunkhoz; elégia, mely a himnusz köl-

tészetébe csap át. Szivem dobog, lelkem csak félve meri kibontani szárnyait, mert oly világokban jár, melyek a legszentebbek: király, haza, vallás. E három színü lobogó, mely a reményt, az önfeláldozást, és a legmagasztosabb eszmények kultuszát hirdeti. A polgári, és hazafias erények egész kátéja beleszorítva egy mondatba; a kor uralkodó eszméivel, a kapzsi önzéssel szembe állítva azok, melyek nagy, és hatalmas népek boldogulásának alapjai.

Meghatott szívvel, lelki szorongatottsággal állok itt, először, és úgy lehet, utoljára: tudok-e hangot adni a közörömnek; kifejezésre juttatni azt a szent lelkesedést, mely az isteni kijelentés mámorával kell hogy betöltsen mindnyájunkat? Ah, istenem, eszembe jut Mózes ott a Nébó tetjén; eszembe jut Álmos, ott, a Kárpátok bércein: nekünk, hajlott koruaknak, csak az adatott meg, hogy egy pillantást vessünk az ígért földére: a béke, a harmonia biztosított jövőjébe; az ifju, az ovja meg szívében, lelkében, és féltse, mint szemeinek világát e nagy napok nagy emlékéit. Én csak imádkozni tudok, és kérlek titeket is: »Könyörögjete Jeruzsálemnek békességeért, ezt mondván, legyen szerencsések, a kik téged szeretnek; legyen békesség a te tornyaidban. és csendesség a te kerítésedben; az én atyámiaiért, és az én barátimért kérem most, hogy legyen békesség te benned; a mi urunknak, istenünknek házáért kívánok neked jót.« Egész szivemet, lelkem jobb felét adom: cserébe tőletek jóakaratu elnézést várok, remélek.

*

»Könyörögjete Jeruzsálemnek békességeért!« Oh, nagy oka volt a koronás zoltárirónak, hogy erre buzdítsa Izráélt. Jeruzsálem nem csak a fénynek, a hatalomnak, és dicsőségnek volt forrása nemzetére nézve: a Sion hegyén felépített templom lelki életének volt

mindent adó központja, a hol megtalálhatták, és fölemelkedhettek ahhoz, kinek neve: Zebaoth, oh, seregeknek ura. Ott volt a szentek szentje, hol áldozati füstnek illatától elkábultan beszélt a főpap a Jehovával. Dávid lelkében már megcsendült Jézus Krisztusnak későbbi jövendölése: oh, Jeruzsálem városa, vajha eszedbe vetted volna, a melyek a te békességedre valók; Dávid tudta, hogy Izráel népe a szent várossal áll, vagy vele törültetik el a földnek színéről. A mint hogy el is törültetett. Hiában való volt a farizeusok vakbuzgósága; hiában való volt a Makkabeusok hősi önfeláldozása: a mikor megfogytak Jeruzsálemnek békessége, a világtörténelem szegényebb lett egy addig hatalmas nemzettel. Oh, bizony, Dávid tudta jól, mit cselekszik, midőn óva intett: könyörögjete Jeruzsálemnek békességeért!

Atyámfiai, nem hangzanak-e intőleg mi felénk is e szavak? Nem úgy zendülnek-e, mint ha az ítélet trombitája lennének? Nincs-e nekünk is Jeruzsálemünk? Nyissátok ki szemeiteket. A kegyelet áhítatával vegyétek kezetekbe édes hazánknak bármely göröngyét, s benne tisztelnetök kell őseinknek megszentelt porait. Mi nem kötjük ugyan magunkat egy arasznyi helyhez; imádásunknak tárgya nem a hegyen épített város; nem a szent sátor az, melyben bemutatjuk az áldozatot: a mi Jeruzsálemünk az ezer éves Magyarország, a mi édes hazánk: oh, könyörögjete annak békességeért!

Magyarország! Magyarország nem egy életelen geográfiai fogalom, hanem élő szervezet, organizmus az örökéletre hívott emberiség halhatatlan életében. Magyarországnak lehetnek határai a Kárpátok égbe nyuló hegyláncai; völgyeit öntözhetik a Duna, Tisza, Maros, Küküllő, Olt kristály hullámai; berkeink betelhetnek fülemile-dallal, illattal a levegőég; mezőink roskadhatnak az arany-kalászosok áldása alatt: és Magyarország még sem ez. A sziklát szétmorzsolja a menykőcsapás; illat elszáll, virág elhervad, s felhőkbe borul a napsugár; elmulnak a mulandóság törvénye alatt keletkezett intézmények, és ha kicsinyek, és ha nagyok, meghalnak a halandó emberek: mindezek nem teszik Magyarországot.

Magyarországnak valami egyébnek kell lenni. Egy résznek abból, a mi egykor ott lebegett a vizek felett. Egynek az apokalypszis sassai közül, mely kitőr a sirból, a romok közül, és szárnyait csattogtatva, eget kér. Magyarország keletkezése, fejlődése, virágzása, hanyatlása, föltámadása, je-

lene, és jövendője; a mi volt ezer esztendőn keresztül világverő dicsőségének századaiban, majd megaláztatásában, a mi most, és a mi lesz a jövendőben, mind azt bizonyítja, hogy a gondviselés háztartásában Magyarország világtörténelmi erkölcsi szükség, lelki tartalom, eszme, a mely elpusztíthatatlan, mert önmagában bírja létezésének föltételeit.

Mik ezek a föltételek?

Lángoló haza-, és szabadság-szeretet, nem ösztönből, mely a fecskét melegebb vidékre küldi; hanem abból a lelki kényszerből: »itt élned, halnod kell«. Harci vitéség, nem hivalkodásból, vagy dicsvágyból, mely hódít, hanem emberi méltóságból, mely fölemel. Balsorsban tanusított szívós kitartás, mely a csapások között kétségbe nem esett. Élet-erő, mely ott jelentkezik a fűben, a fában, az elhintett búzamagvakban, melyek mind-mind elenyésznek, hogy fölkeljenek új halhatatlanságban. Állam-alkotó, és állam-föntartó képesség, mely ezer esztendővel ez előtt, és mind a máig napig vallást, és törvényt kér, és tisztel; erkölcsöt, és rendet akar; egyházat, és királyságot alapít: ez a mi Jeruzsálemünk; ez a mi édes hazánk; ez Magyarország, melynek ezer esztendő fennállásának öröm-innepét üljük: könyörögjete az ő békességeért!

*

»Az én atyámfiaiért, és az én barátimért kérem most, hogy legyen békesség te benned«, mondja tovább Dávid, a koronás király, a lángszavu énekes. És én csak úgy elmerengek lelkemben az időknek csodálatos járásán. Minő tünemény! Ime, évezredek mulva csak ismét visszatérnek a régiek. A világnak minden dicsősége, minden hatalma, nagysága közül is kiválik a szív, s mint a nap a világok felett, hirdeti, hogy belőle származik minden áldás. A mi felséges királyunk is szeretetével, szívével tette ragyogóvá ezredéves ünnepünket, holott a trón zsámolyához emelte fel törvényt, alkotmányt, szabadságot tisztelő népét, melyhez ő leszállott bizalmával, szeretetével, szívével, hogy együtt kérjék a békességet Jeruzsálemre.

»Az én atyámfiaiért, és az én barátimért kérem most a békességet.« Lehet, hogy elválasztanak minket még e pillanatban is a nyelv, a szokások, a vallás: lehetetlen, hogy ne egyesítsenek a jog, az igazság, a szabadság, az emberi méltóság után való vágyakozás; a szívnek amaz éhsége, és szomjusága, mely vágyik, vágyik, óh, végzetlenül vágyik a szép, a jó,

a magasztos, az eszményi tökéletesedés után, mely alapja, talpköve a földi birodalmaknak, fundamentuma isten országának. Ezeknek odaadó ápolása dicsőítette meg atyáink megszentelt emlékét, kiknek árnyai e pillanatban is mint ha csak körül vennének, és fölemelt ujakkal intenének, tanítanak: hogy a haladásnak végső, legfőbb célja nem az anyagi emelkedés, mely nem egyszer veszélyezteti az egyéni, valamint a nemzeti jellemnek nemesebb vonásait, hanem amaz erkölcsi kényszer, a szívnek amaz örök törvénye, melynek neve szeretet, mely mindeneket hiszen, mindeneket remél, és összetett kezekkel könyörög atyafiainak, barátainak békességeért.

Dehát, vannak-e nekünk barátaink? Oh, én uram, és én istenem, ne vedd bűnül, sem panaszul e kérdést. De ha visszapillantunk ezer esztendő történetünkre; ha látnunk kell kiontott véruknak, és annyiszor elhullatott könnyeinknek fekete-tengerét; ha Galgotháinkra gondolunk, melyekről oly sokszor hangzott legjobbaink sóhajtása: én istenem, én istenem, mért hagyál el engemet; ha nézzük a máj napot, holott az ezer éves alkotmány védelme alatt egyenlő emberi, polgári jogokban, és szabadságban részesül e földnek minden lakója, minden tekintet nélkül, és mégis... — Elhallgatok. Te tudsz, uram, mindeneket. Te tudod, hogy e nemzet minden századokon keresztül nem csak jellemében volt lovagias, törhetetlen, de ellenségeivel szemben is nagylelkű, könyörületes volt, és kész a focsánatra; s most is könyörög, hogy legyen békesség a mi kerítéseinkben, csendesség a mi tornyainkban.

Lesz-e, vajjon? Lenni kell, mert eljön az idő, és diadalommal hirdetem, hogy immár közel vagyunk, midőn lakozik a farkas a báránynyal; mert imádkozunk ellenségeinkért is. Tudomány, költészet, művészet, ipar, kereskedelem; földi, és mennyei minden érdekeinknek találkozása homlokunkon az emberi méltóságban; alázat, könyörületeség, irgalom, bocsánat, és szeretet az emberi szívben: ezer esztendőn keresztül ezek voltak nemzetünknek mindenek felett való lelki vonásai; ezek a mi atyámfiai, a mi barátaink, és most ezer éves fennállásunknak örömnepén: könyörögjete atyámfiaiért, és az én barátimért; Jeruzsálemnek, a mi édes hazánknak békességeért.

*

»A mi urunknak, istenünknek házáért kívánok neked jót!«, végzi a zsol-táríró, és ezzel végzem én is egyszerű beszédemet.

És itt többé nincs bajom az elmulandó földdel. Lelkem előtt feltárulnak az örökkévaló világok; felolvadok isten szellemébe, és áldom azt az erőt, azt az édes jó atyát, ki bölcsen kormányozza a népek, és nemzetek történetét; ki mellettünk áll az élet verőfényes napjaiban, és nem hágy el az élet megpróbáltatásaiban; áldom azt az istent, ki előtt ezer esztendő annyi, mint egy nap, és a ki hatalmát, erejét megdicsőítette nemzetünknek ezer éves életében úgy, hogy biztató röménységgel indul újabb ezer évek felé, és megáldotta ezt a kicsiny, szép egyházat is, hogy házat építsen az urnak, »a z urnak e házáért kívánjunk neki jót«.

És ezt a jót meg is fogja találni, ha ragaszkodni fog vallásos hitéhez. Vallásos hit? Hol van ez a mai világban? Az a hit, melyért István megköveztetett. Az a hit, melyért Husz megégettetett. Az a hit, melynek védelmében Luther istennek ajánlotta lelkét. Az a hit, melyért gályára mentek a magyar protestáns papok, és tanítók. Az a hit, mely felépítette templomainkat, iskoláinkat, melyekben magyar nyelven, magyar szívvel, magyar hittel, és lélekkel dicsőítették a jó istent, s ez által lettek megszabadítói, újjá teremtői magyar hazánknak, a mi Jeruzsálemünknek, melynek »békességeért könyörgünk« e szép templomunkban, melyet felszentelünk az urnak dicsőségére.

Elképzelhetetlen az, hogy egy ember, a ki születik, él, küzd, fárad, szeret, és meg kell halnia: elképzelhetetlen, hogy vallástalan lehessen. És ha van nép, a melynek oka van vallásosnak lenni: az bizonyára a mi nemzetünk. Hányszor összecsapott feje fölött az özönviz; hányszor szabadult ki az orosz lányok verméből; mint Lázár, hányszor kelt életre a koporsóból: hogy többé soha meg ne halljon, megálljatok rendületlenül őseitek, atyáink hitében, hogy ez adjon erőt, lelkesedést, kitartó akaratot, mind a vérnek hullásáig, lenni e sokat szenvedett, de új életre kelt ezer esztendő hazának hű fiai, isten országának méltó polgárai, s legyen békesség Jeruzsálemnek kerítéseiben, csendesség az ő tornyaiban. Ámen.

Szász Gerő.

Felvilágosításul,

az udvarhelyi egyházmegye tisztelt papságának.

E lap 25. számában, tiszt. Lajos János, bögsői lelkész úr tollából tudósítás jelent meg az udvarhelyi egyházmegye folyó évi ápril. 26. és 27. napjain tartott közgyűléséről, melyből sajnálattal olvastam, hogy ott, a

kellő tájékozottság hiánya miatt, az Igazgató-Tanács némi intézkedései ellen indokolatlan kifakadások történtek.

Megszokott dolog ugyan a közéletben, és a mi rendkívül szabad szellemű egyházi gyűléseinkben éppen gyakori, hogy a felsőbb hatóságok nemtetsző intézkedéseit, azok indokainak figyelmen kívül hagyásával, csupán egyéni szempontokból éles bírálat, és kiméretlen elítélés alá veszik, pedig alaposabb megfigyelés után, és a közérdek iránti tekintetek latbavetésével, kevesebb fáradsággal, és »izgatott felszólalások« nélkül is rá lehetne jönni a tárgyilagos igazságra.

A tudósításból láthatólag ugyanis, úgy tüntette fel a dolgot az előadó az egyházmegyei közgyűlésen, hogy a 4840 frt. idei rendkívüli államsegélyből az udvarhelyi egyházmegye csupán 60 frtot. kapott volna. Ez, kérem, egyszerűen nem áll, mert az udvarhelyi egyházmegye 500 frtot. kapott a rendkívüli államsegélyből, tehát sokkal többet, mint a mennyire, lélekszám-aránylag, igénye lehetett volna, és oly összeget, melynél több egyedül a legexponáltabb széki egyházmegyének jutott. Igaz ugyan, hogy az 500 frtból 440 forint oly lelkészekre esik, kik eddig is élveztek államsegélyt, de éppen ezek vannak a segélyre legnagyobb mértékben rászorulva, mit maga az egyházmegye igazolt azzal, hogy őket rendszeres államsegélyre, annak idején, fölajánlotta, s a mit elismer az egyházmegyei előjáróság évenként ama ténye által, hogy tőlük az államsegély megvonását javaslatba nem hozza.

Más kérdés már most az, hogy miért kellett a fönnebb említett segélyre szorulóknak igényeit a rendkívüli államsegélyből kielégíteni, s ezen összeg erejéig a rendszeres államsegély megfelelő részletét szabadabbá tenni? Megfelel erre az udvarhelyi egyházmegyei közgyűlés maga, midőn a tudósítás megfelelő pontja szerint, ismételten hangsúlyozni határozta az Igazgató-Tanács előtt az egyházmegye súlyos adminisztrációs helyzetét. Éppen e súlyos helyzet enyhítésére kellett fölszabadtítani a rendszeres államsegélyből 3550 frtot. hogy abból espereseinknek, főjegyzőinknek, tehát az egyházmegyei adminisztráció terhére most már csaknem díjtalanul hordozó közegeinknek némi kárpótlást nyújthassunk; a mi meg is történt az által, hogy a válóperi, és dispencziói díjak elvesztése miatt némi kárpótlásul: a püspöknek 500 frt. a generális nótáriusnak, és direktornak 200—200 frt. minden esperesnek 100 frt. és minden jegyzőnek 50 frt. van az idei államsegélyből kiutalva. Mindezekről tudomással bírhatna minden egyházmegyei közgyűlési tag, mert e lap hasábjain többször volt szó róla, de ha már ez úton nem szoktak tudomást venni az egyházi nevezetesebb eseményekről, hát kérhetek volna fölvilágosítást az esperestől, ki a 651—1896. számú igazgató-tanácsi határozat fölolvastatásával eloszlatta volna a kételyeket.

Azt is az Igazgató-Tanács hibájául róvja föl az egyházmegyei közgyűlés, hogy miért nyert az esperes csak nyolc napi időt a segélyben részesítendőknél fölajánlására? Azért, mert csak december 24-én vette az Igazgató-Tanács a konventi elnökség 1653—1895. számú föl hívását, melyben a segély kiutalása közölve, és a jelentő ivекből összeállítandó segélyezendők névsorának fölterjesztése már december 28-ára követelve volt. Nem hogy mulasztott volna tehát az Igazgató-Tanács, hanem

ellenkezőleg, a segélyre szorulóknak pontos megállapíthatása érdekében a konventi elnökség föl hívásától is eltért, a mennyiben, az esperesi ajánlatok megtételére nyolc napot engedélyezett, bejelentvén természetesen, a köteles tiszteletnél fogva, még az nap a főhatóságnak, hogy segélyezési ajánlatával késni fog, mert az esperesek meghallgatása nélkül nem véli a dolgot méltányosan, és közmegelegedésre elintézhetőnek.

Még csak arra a megjegyzésre kívánok tisztelettel reflektálni, melyben az állítatik, hogy az Igazgató-Tanács nem érezteti kellőleg az udvarhelyi egyházmegye szegény papjaival az államsegély rendeltetését. Ha nem felületességen alapulna ezen állítás, akkor az igazmondás ellenkezőjét jelző kemény kifejezéssel végezni lehetne vele, de, mert bizonyára oly közgyűlési tagtól ered, ki az egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyvek segély-kimutatásait talán soha meg sem nézte: okulásul ide jegyzem, hogy az évi 15,723 frt. 8 kr. államsegélyből az udvarhelyi egyházmegye 1896-ban 1384 frtot kapott, illetve kap, 1895-ben 1417 frtot, 1894-ben 1436 frtot, 1893-ban 1456 frtot, stb., míg a sokkal nagyobb marosi és szilágy-szolnoki egyházmegyék, vagy a többi egyházmegyék által is egy-egy évben nyert összegek nagyon ritkán haladták meg az ezer frtot is, de a fönnebb kimutatott összegekig soha sem emelkedtek. Ezek az összegek valamivel nagyobbacskák ugyan 60 frtnél, de ha Miskolci Károly ur javaslata szerint, jövőre vissza fognak küldetni, bizonyára más segélyre szoruló egyházak és papok között fognak kiosztatni.

Kötelességemnek tartottam, ezeket, az igazság érdekében, tájékozásul megjegyezni.

Kádár János,
ig.-tan. s.-titkár, a segély-ügyek előadója.

A budapesti prot. árvaház.

(A budapesti protestáns országos árvaegyesület, és árvaházának története 1859—1895-ig. Irta Brocskó Lajos. Budapest, Hornyánszky Viktór könyvnyomdája. 1896. Ára 20 kr.)

Egy csendes, zaj nélkül való, de buzgóságban er nyedni nem tudó munkásságnak, a szeretet önzést nem ismerő munkásságnak történetét írta le szerző a címzett munkában; azon szeretetét, mely kicsiny körben a legbőségesebben termi gyümölcsseit már harminchét év óta, s a termelésben soha ki nem fárad. sőt minden évi termés egy dúsabb jövődől termés csiráit rejti magában. Ezt a fokozatos eredményt nem is szülheti más, mint az igazi szeretet, melynek melege annál nagyobb, minél több hőt sugárzott ki magából.

A magyarországi protestánsok országos árvaegyesületéről és árvaházáról csak ritkán olvasunk a lapokban, s ha időnkint látunk közleményeket, ezek csupán az árvaház részére gyűlt adományokról számolnak be szárazon, a mikből megtudjuk, hogy ilyen intézet is létezik; de annak munkásságáról még azok az évi jelentések is keveset mondanak, melyeket a választmány beszámoló üléseiről bocsát ki az egyesület. Éppen ezért, nagyon helyes intézkedés volt az egyesület, és árvaház történetének megíratása, s ezt a feladatot Brocskó Lajos, az árvaház igazgatója az ügyhez méltó lelkesedéssel, s nemes ámbicióval oldotta meg.

A budapesti protestáns árvaház, a szó legnemesebb értelmében, kultur-intézet, a mely a kulturát éppen azokkal szemben gyakorolja, a kiktől a kiméletlen sors megtagadta az anyagi alkalmat ennek megszerzésére, megfosztván őket legbiztosabb támaszuktól, atyjoktól, szüleiktől. Reánk, protestánsokra nézve pedig annyival értékesebb ez intézet, mert egyedüli bizonyítéka azon meggyőződésnek, melyet a feukölt szellemű pap, Bauhofer György így fejezett ki: »az igazi krisztusi szeretet alapköve nem oly szűk, nem oly gyenge, a melyen Luthernek, és Kálvinnak emlékszobrai el ne férnének, és azokat el ne bírná.« Ez az az intézet, mely egyforma buzgósággal, s önfeláldozással munkálja a protestánsok mindkét felekezete árváinak ügyét, mely az alapító bizottság nyilatkozata szerint: »nyitva áll mindkét felekezet árvái részére, de sem felekezeti, sem nyelvi, sem helyi szempontok, hanem csakis a szent ügy érdekei által engedi magát vezéreltetni; nem kérdi: ki milyen nyelvű, születésű, lutheránus, vagy kálvinista, hanem segít tehetségéhez képest ott, a hol a szükség parancsolja.

Az intézet történetét illetőleg összefoglalva közöljük a következőket.

1859. május 17-én alakult meg az »Evangeliumi árva-ápoló egyesület Pesten« a végett, hogy a magyarországi protestáns egyház mindkét felekezetéhez tartozó elhagyott árvákon könyörüljen, ápolásukról, és nevelésükről gondoskodjék. Az egyesület létesítésének eszméjét felköltötte a Luther-emlékszobor ügyében Németországon indított mozgalom 1857—58-ban, melyet Magyarországra is kiterjesztettek. Biberauer Tivadár a nagy reformátor »élő emléke képpen« »Luther-egyesület« alakítására szólítja fel magyarországi hitsorsosait. A szózat viszhangra talal, s Bauhofer György, budai lelkész lelkes cikkben a figyelmet, mely már anyagi eredményeket is szült, egy jótékony intézetre tereli, mely mindkét felekezetű protestáns árvák ügyét karolja fel. A közhangulat Bauhofer eszméje mellett csoportosul, minek következtében Bauhofer az ügybarátokból alapító bizottságot alakít, s elkészítik a létesítendő egyesület alapszabályait, ki- eszközlik a gyanakvó helytaró tanács megerősítését, s 1859. máj. 17-kén megtartják az alakuló gyűlést, melyen Hornyánszky Viktor 154 rendes, és 69 rendkívüli tagot

jelent be, s örvendetes tudásul veszik, hogy az egyesületnek 584 frt. 75 kr. tőke, és a tagok évi járulékakint 1131 frt. évi jövedelem áll rendelkezésére Megválasztják az első elnököt Meyer Antal, főmérnök személyében, s felhatalmazzák a választmányt tiz árvának a felvételére, s évi fentartásukra fejenként 150 frtot szavaznak meg. 1859. július 1-én vették fel az első árvát, s ugyanaz év aug. 20-án, mikor az ünnepélyes felavatás megtörtént, hét árvája volt az új intézetnek, melynek helyiségeül három szobából, és egy konyhából álló lakást vettek bérbe, s az árvák ápolásával megbízták Feischner Gottlób kegyes hitű német rézművest. Az 1859-ik év végén tiz árvát ápoltak az árvaházban, a kik az egyesületnek 1572 frt. 31 krjába kerültek az egyesület bevétele volt összesen 4093 frt. 11 kr. tagok száma 375 rendes, és 244 rendkívüli.

Ez az ügy szólva félesztendei fényes eredmény bizonyítja az egyesület életrevalóságát, s míg egyfelől bizalmat öntött azon kishitűek szívébe, kik kétségbe vonták a magyar protestánsoknak ilyen irányú áldozat-készségét, másfelől lelkesedéssel, és fokozott buzgósággal, s a jövőre nézve kápráztató reménnyel töltötte el az intézők keblét, kiknek tagjai eleitől fogva e mai napig a magyar társadalom középosztályából kerültek ki.

Míg más intézetek történetében, mintegy természetesen, hanyatlást, és fejlődést váltakozva észlelünk, addig a szeretet ezen intézményének történetében csak fejlődést találunk még a legmostohább külső körülmények között is. A választmány kebelében, mindjárt az intézet alapítása kezdetén, beállott meghasonlás is az intézet ügyének javára szolgált, mikor a meghasonlottak nemes önérettel engedték át a működési tért azoknak, a kiknek felfogásához a többség csatlakozott.

Az intézet ügyeit férfi- és nőválasztmány intézi. Míg egyfelől a térfválasztmányban kivétel nélkül őszintén lelkesedő, s az ügy iránt nem csak érdeklődő, de tenni tudó, és dolgozni szerető vezetőket kap az intézet, addig másfelől a nőválasztmányban fáradhatatlan gondos segítő társakat talál a férfiválasztmány. E kettős választmány lankadatlan buzgósággal törekszik az intézet felvirágoztatásán úgy anyagi, mint erkölcsi, és szellemi tekintetben. (Vége következik.)

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

(A Kalotaszeg magyar lakosai falvai templomai a középkorban, és némi további adatok a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye történetéhez.)

1896-ben egyházmegyéim közgyűlése engemet volt szives a névkönyv számára Traktusunk történetének írásával megbizni. Záros határidő volt a megírásra kitzüve s így kevés időm volt az adatok egybegyűjtésére. A mit faluról-falura járás közben hirtelenében összekutathattam, abból az 1871—72-iki névkönyvben megjelent egyházmegye történetét egybeállítottam ugyan, de munkám további bővítésére az adatokat azóta is szorgalmasan gyűjtöm, jegyezgetem. E feljegyzések képezik jelen felolvasásom tárgyát.

Őseink honfoglaló első csatájukat ezelőtt ezer évvel éppen vidékünkön, az Almás vize mellett vívták s a Horváth István, »Magyar gyökeres nemzetségek« című munkája szerint, a bejött 108 ős-nemzetségből, a Szamoson inneni részeket a Kalota, Sombor, Berend és Bors nemzetségek foglalták el. A Kalota-nem különösen a mai Kalotaszegre települt le s róla neveztetett e vidék »Kalota Szegletjének«, rövidítve, »Kalotaszegnek.« Írásos okmányok is szólnak erről:

Az »Urkundenbuch« 104. lapján közölve van 1275. október 3-áról Kun László királynak egy okmánya, hol »Kemin« Kalotai Mikola fiának iratik.

Fehér György »Codex diplomatikus«-a V. 37. 434. lapon közölt csakugyan Kun Lászlónak 1288-ban kelt okmányában Kalota-Szt.-Királyt a gy.-monostori Mikola fiának

adja; az »Urkundenbuch« 195. lapján közölt okmányban, 1296. ápril 18-ról János, a Kalotai Mikola fiának, a 118. lapon, 1297. jan. 3-án kelt oklevélben, Miklós mester a Kalotai Gereu fiának nevezetett.

Ezen »Kalota«-nemzetségből ágaztak ki a Kemény, Gerófi, Kabos (Jacobus, innen, Jákótelke) Radó, Valkai, Vitéz, Veress. Bíró s más kalotaszegi ős, nemes családok, kiknek utódai az ősi birtok egy részét, a m.-valkói és m.-gyerőmonostori havasokat, ma is osztatlanul használják. Az így kiágazott családok tagjai a keresztyénséget felvéve, fegyveres vitézeiket, szolgálókat, lakhelyeik körül telepítve le, számukra templomokról is gondoskodtak. Egész bizonyossággal állíthatjuk azt, hogy a középkorban, a hol a földesur állandó lakása volt, ott, gazdagságához mért egyszerűbb, vagy művészebb kivitelű templom is volt s a hol földesur állandóan nem lakott, sehol, legalább Kalotaszegen, régi templomra nem találunk.

Másfelől azt is állíthatjuk, hogy az ilyen templomok körébe telepedett lakosok, fegyverthordó magyarok voltak. A dák-oláhok, akkori néven vlachok, a honfoglaló magyarok elől, félre való erdős és más rejtett helyekre buvtak el s csak későbbi időkben, egyenkint (és soha sem tömegesen) szállingóztak a termékenyebb helyekre telepedett magyarok közé, a kiknek, mint alárendelt szolgálók, személyes szolgálatot teljesítettek s váltak földmivelő jobbagyokká. Mert harcra nem mentek: szaporodtak, míg a folytonosan fegyverben s harcban levő magyarok lassankint apadtak; innen magyarítható meg az oláhok gyors szaporodása s egész magyar faluk elpusztulása.

Mellőzve a vár-rendszer miként lett kifejlesztés, majd hanyatlását, átváltozását, csupán azt hozom fel, hogy politikailag a Kalotaszeg Bánfi-Hunyad körül csoportosuló községei, egészen Zsigmond király idejéig, nem mint jelenleg Kolozs, hanem Bihar megye alkotó részét képezték. Ezt több okmány bizonyítja, pl. 1214-ben Valkai Fülöp három márkás adóssága ügyében, Kristóf Klusi alispán ítelt ugyan, de vizsgálatra N.-Váradra, Biharba lett utasítva. (Bél Máttyás adparatus ad Hist. hungariae. 217. lap.) Ulászló király 1496-beli adománylevele, melyben a »Castrum tunc Huniadvára, nunc Sebesvára vocatum, antea Bihariensi, nunc Colosiensi habitum« helyet minden hozzátartozóival együtt, losonci Bánfi Ferencnek és Imrének adományozza. (Bánfi-család levéltára A. 1.) A »notoria capituli Albensis« című munkában, a 9-ik lapon »Keresfen« (Körösfő) a gyerőmonostori Mikolák szomszédságában, biharmegyei praedium-kint említetik. (Szeredai A. Nototia Cap. Alb. 9. lap.) Az 1557-iki tordai országgyűlés, a kalotaszegi tizedről azt említi, hogy ezelőtt az n.-váradai püspököt és káptalant illette. (Szilágyi S. Erd. orsz. gyűlési emlékek II. kötet.)

A Kalotaszeg középkori történetére vonatkozó legbecesebb adattár a papi tizedjegyzék és az ugyane tárgyú »Bécsi codex.« A tizedjegyzék 1332—37-ből való, mely eddig a legrégebbnek tartatott, de legújabbán előtűnt egy más forrás, az ugynevezett »bécsi codex«, mely amannál egy félszázaddal régebb s az utolsó Árpád-házi király III. András korából 1291—96-ból való. (Bunyitai Vince, »a nagyváradai püspökség története. III. k. 2. lap.)

E codex szerint, Kalotaszeg egyházilag is Bihar n.-váradai püspökségéhez tartozott s »Kalotai főesperesség« nevet viselt s kiterjedt egészen a gyerő-vásárhelyi vizvá-

lasztóhegyig. (Közbevetve, felemlitem, hogy innen ered Traktusunk »Kalotai« neve is. A 18. században s a 19-iknek elején is, Kalotaszegi Traktusnak neveztetik, sőt Benkő történeti nagy művében is, e néven említi; de, miután nem a Kalota nevű oláh falu, hanem ős honfoglaló »Kalota« nemzetségi nevét tartotta fenn ez elnevezés, kár lenne az ősi »Kalotai esperesség« nevet, melyet a reformáció előtti korszakban is viselt, elvetni, vagy a »Kalotaszegi« névvel elcserélni; »Kolos« másik nevét, azt hiszem, a Traktusok rendezésével úgy is el fogja veszteni.)

A fentebb említett »Bécsi codex« a következő magyar községeket említi, mint a melyeknek templomuk és papjuk volt: Sebesvár, Remete, Huniad, Saáros-vásár, Farnos, Almás-Monostora, Bábony, Középluk. A havas alatti oldalon: Bököny, Valhó, Gyerő-Monostora, Derese (A n.-váradai püsp. története. II. k. 12. lap.) Zentkirály, Zenteluk, társ-egyházzal.

A több most meglevő magyar falvak egyikének neve sem fordul elő, mert sem templomuk, sem papjuk nem volt.

Sebesvár, hajdan Huniad vára, a Kalotaszeg magva. A benne találtató római téglákból következtetve, már azoknak idejében épülhetett; az Árpád-házi s későbbi királyok alatt, katonai telep s vártartományi őrhely volt, melyet Heltai 6-ik erdélyi vármegyének mond, (Heltai Kronik. V. 1—2. lap.) hihetőleg, oly magán nemzetségi ispánságot ért alatta, melyet a várrendszer hanyatlás korában, a XIII. és XIV. századokban adományoztak a királyok a különös hűségük által magukat kitüntetett hűveiknek; ilyen volt például Erdélyben a besztercei, szentgyörgyi, bazini és több mások. (Jakab Elek, Kolozsvár-története. 213. lap.)

Fentebb említve volt, hogy Ulászló király 1496-ban Sebesvárt, minden hozzátartozóival együtt, melynek fenyes havasai ma is kitesznek 40—50,000 holdat s mind érték, mind terjedelemre nézve, felérnek egy német hercegséggel, losonci Bánfi Ferencnek és Imrének adományozta (Bánfi-család levéltára. H. I.) s mai nap is e család birtokában van. A vár 1660-ban még ép állapotban állott, mert a Szejdi Achmet basával, Fenes és Gyalunál vívott csatában, a fején megsebesült II. Rákóci György ide menekült s innen ment N.-Váradra meghalni; elpusztulása az utolsó Rákóci forradalom alkalmával történt, ma csak egy toronszerű kerek bástya áll fenn belőle, mely néhai gróf Bánfi Miklós kegyelete tolytán, fedél alá vétetett, a többi része lakatlan rom. A faluban egyetlen magyar lakos nincs; azoknak a fegyveres várőröknek utódai, a kik a várhoz tartozó földeket, mint szabad férfiak birták s érettük hadi szolgálót tettek s a körülfekvő villákba voltak elhelyezve, magyar nevük dacára, ma mind oláhhul beszélnek.

Remete, és nem Reszege, a hogy Bunyitai olvassa, ilyen várhoz tartozó villa lehetett. A hely nevét, gr. Bánfi György ur nyaralója ma is őrzi. 1606-beli egyházi konskripciónk, mint anyaegyházat említi, sőt még 1806-ban is volt néhány magyar lakója, a kik a magyarókeréki ev. ref. pap lelki gondozása alatt állottak s kanonika-porcíóit ma is az odavaló pap hasznélvezi, de sem Sebesvárt, sem Remetén, az egykor létezett templomnak senki még helyét sem ismeri, annak elpusztulásával a magyarság is kipusztult; egy része Magyarókerékre, a többség Nagy- és Kis-Sebesre huzódott s ott beolvadt az oláhságba.

Az oda való jegyző ur állítása szerint, e faluk lakóinak majdnem nagy része »Dezső« magyar nevet hord, de oláhlul beszél.

Huniad, ma Bánfi-Hunyad.

Az 1871-iki névtárban, ezen egyház ismertetésénél azt irtam volt, hogy a templom hajója 1698-ban épült s a déli rész későbbi építés. Ezen állításra engem a hátulsó karon való felirat vezetett, mely félremagyarázhatlanul 1698-at mond. Ez nem így van. A kérdéses időben csak az 1661. jun. 28-án, a Kemény Jánost üldöző Ali basa hadai által történt rombolások javítottak ki. A templom ennél sokkal régebbi időből, 1483-ból való. Legrégibb a hajó s annak is északi oldala, mely felfelé keskenyedő falával egy régi románkori kised egyháznak maradványa. (A nagyvárad püsp. tört. I. K. 314. l.) Szentélye a XV. század második felében épült. A legnyugotibb tám faragott kővébe van vésvé 1483. évszám, mely a styllal is megegyezik s a váradi püspöki levéltár is bizonyítja, hogy Pruisz János, váradi püspök törekvéseinek hatása alatt épült csúcsives diadalive és szentélye. (Nagyvárad püsp. tört. I. k. 314. l.) Ablakai csúcsivesek, melyeknek mer-műveiben a halhólyag, a csúcsives építész t ezen idoma szerepel. A szentély északi oldalához Szent-Anna kápolnája volt csatolva, a ki e templomnak is védszentje volt s tiszteletére minden év jul. 26-án bucsu volt, (váradi p. tört. I. R. 314 lap.) mely korunkra is átjött annyiban, a mennyiben e napon országos vásár tartatik. a mi kétségkívül a bucsu maradványa.

Az 1332—7-iki papi tized-jegyzékek két papjáról szólnak: Márk papja 14, István káplánja 2 garast, az ecla 10 kepe püsp. tizedet fizetnek.

A reformáció kezdete korszakában, Csáki Mihály volt a papja, a kinél 1541-ben Martinuzi keresztül utazva, meghál s őt egész N.-Váradig elkíséri. (Szilágyi S. Erd. tört. 335. lap.) Itt önkint felmerül a kérdés: vajjon Csáki egy személy-e azon Csáki Mihálylyal, a ki később gyulafehérvári kanonok, majd Izabella kedves hive és János Zsigmondnak korlátnok volt, a ki 1572-ben végezte be változatos életét?

(Folytatása következik.)

Miháltz Elek,
m. valkói ev. ref. pap.

Különfélek.

Fölkérés előfizetésre.

Esztendőről-esztendőre mind kevesebb azoknak száma. kik lapunkkal szemben anyagi kötelességüknek eleget tenni, hajlandók lennének. És esztendőről-esztendőre mind hangosabb a mi panaszkodunk, hogy már sokáig nem bírjuk a ránk nehezedeő terhet.

Ezt ugyan most sem kérdezte tőlünk senki: de elmondtuk, mert az első félév utolsó hónapjába léptünk, és azok közül, kiknek lapunkat hivatalból küldjük, három-negyed rész még eddig azt sem mondta: befellegzett.

Kérjük olvasóinkat, hogy elő-, vagy utófizetésüket mielőbb teljesíteni, sziveskedjenek, nehogy a millenáris esztendő e lapok csendes kimulásával végződjenek. Mindenek felett, az esperes urakat kérjük, intézkedjenek erélyesen, hogy e

tekintetben is teljesítse kötelességét minden pap, és egyház.

Kolozsvártt, jún. 2. 1896.

Szász Gerő.

= Addig is, míg bővebb tudósítást adhatunk, nagy örömmel tudósítunk arról a meghatóan szép ünnepegyességről, melynek erzsébetvárosi körlelkességünk volt a színhelye folyó hó 21-én, holott igen csinosan felépített temploma, mondhatni, az egész város intelligenciájának, a kükülliői egyházmegye papságának, sőt a vidékieknek jelenlétében felszenteltetett, meginnepelvén egyszersmind hazánk ezeresztendő fennállásának örömnapiját. Mindenütt szépek az ilyen alkalmak, mert megszentelik a földet, s az ember lelkét fölemelik azokba a világokba, a honian származik, és a hová vágnia kell. Sokkal fontosabbak az ilyen exponált helyeken, hol magyar-voltunkat kell bebizonyítani, és nemzetünk számára teremteni, vagy megerősíteni oly fundamentumokat, melyeken nyugodnia kell. Meg vagyunk győződve, hogy Erzsébetváros ilyen pont lesz, mert e szép napon is felemelő bizonyítékát szolgáltatva lelkesedésének. hazafias érületének, és ez kezesség a jövőre nézve is. A körlelkesség híveinek örömét teljessé tette főtiszt. püspök, Szász Domokos, aa. megjelenése, kit az indóházánál, valamint a város elején épített diszkapunál küldöttségek fogadtak, és nemzeti zászlók alatt sorakozott nagy közönség kísért szállására, hol minden rendű és rangú küldöttségek keresték fel, és üdvözölték. A felszentelési istentisztelet központja, természetesen, a püspök aa. áldása, közreműködése volt, mely mélyes benyomást gyakorolt a hívekre. Rajta kívül közreműködtek Nagy Domokos, helyettes-esperes, Hegyi Sándor, Nemes Árpád, Pap István, és lapunk szerkesztője, kinek egyszerű beszédét, igen könnyen megérthető protekcióból, mai számunkban közöljük a nélkül, hogy ebből jövőre akár rá nézve is, precedenst akarnánk alkotni. E valóban felemelő napnak egyházi, vallásos, és nemzeti jelentőségén kívül, színt, illatot, és zománcot kölcsönzött az a felekezeten kívül való összesimulás, mely az erdélyi részeknek eddig is mindig kiváló vonásai közé tartozott; és az a társadalmi együttérzés, mely a miveltség előkelőségének biztosítja a jobbkat tiszteletét. Legutoljára hagytuk a körlelkészt, Zayzon Jánost, e fiatal embert, ki igaz buzgósággal, az ügy iránt való lelkesedéssel az egésznek lelke volt, és a kitől van jogunk a jövőben is minden jót várni, remélni, és a ki már eddig is szerény magaviseletével, tapintatos fellépésével, az igaz ügy iránt való lelkesedésével mindenki becsülését megnyerte. Isten áldása legyen rajta, munkálkodásán, e napon, s mindazonon, kik e nap jelentőségét megértetni, és az élet cselekedeteivel megörökíteni törekcsenek.

= Külön emlékszünk meg az udvarhelyi kollegium ének- és zenekaráról, mely az erzsébetvárosi templomszentelésnél közreműködött, és nem csak emelte az istentisztelet innepélyességét, hanem általános meglegedést, sőt feltűnést keltett minden tekintetben korrekt magatartásával. Büszke lehet az udvarhelyi kollegium növendékeire, és büszke, és boldog lehet Solymosi Endre, tanár, mint az énekkar vezetője, hogy lelkiismeretes munkájának ilyen szép eredményt láthatja.

= Ugy halljuk, hogy az enyedi egyházmegyében, a mint előre jelezve volt, megtörtént a tisztviselők választása folyó hó 17-én. Megválasztott az előbb lemondott esperes, Sándor János, ki a megválasztást elfogadta. Helyes, jól tette. Egyetlen egy skrupulusunk van, a felett töprengünk: miért mondott le előbb? Volt-e alapos oka? Megszüntek-e azok az okok? Személyét, vagy a közügyeket érintették-e amaz okok? Ha pedig nem volt ok, hát akkor mire való volt ez az ok nélkül való izgatottság; ez az in-terregnum; holott most éppen ott vagyunk, a hol voltunk előbb? Vajjon, ha ezer esztendővel ez előtt így hallucináltak volna őseink: megalapították volna-e Magyarországot? És ha ily izgatottak vagyunk, építjük-e az ezer esztendő Magyarországnak erdélyi részeit? Jövel szentlélek!

= **Ezer év meseköltése.** Benedek Elek nagy milleniumi mesekönyvének, a Magyar Mese- és Mondavilágnak, a 41–43. füzetét kaptuk egyszerre, melyekben gyönyörűen megírt mesék, történeti és helyi mondák változnak. A meséket Széchy Gyula illusztrálta. Az öt kötetre tervezett nagy mesekönyvből négy kötet már megjelent, ezek a füzetek tehát az ötödik kötetből valók, mely az öszre szintén megjelenik. A Magyar Mese- és Mondavilág megrendelhető az első füzetből számítva, 10 füzetenkint 2 frt. 50 krral, a kiadó Athenaeumnál, ugyszintén kötetekben is. Egy-egy kötet ára diszes kötésben 3 frt. egy füzet ára 25 kr. Mutatvány-füzeteket kívánatra ingyen küld az Athenaeum.

= **Hogy ne vennék tudomást arról** az evangélicizációról, mely, a mint a »Hajnal« már mindnyájunkat megtanított, Palesztinában vette kezdetét, és most a millenárius Budapesten talála meg méltó folytatását kétezer esztendő múltán. Folyó hó 14-én milleniumi összejövetel volt Budapesten. A bejelentett 117 tag közül sokan nem mentek el, de mentek mások sokkal többen. Hogy ne mentek volna; hisz, a két és fél millió kálménistából csak kitalik egy pár száz millenárius evangélicista. Ott voltak Szilassy Aladár, Szabó Aladár, Szócs Farkas, és Kecskeméthy István. Voltak még mások is, sokan. Volt istentisztelet, tanácskozás, megalapították »a z evangélicio mi szövetségét«, választottak választmányt. Elnök lett nem Szabó Aladár, hanem Szilassy Aladár; alelnök lett nem Szabó Aladár, hanem Szócs Farkas; titkár lett nem Szabó Aladár, hanem Kecskeméthy István, a ki a főszerkesztő Szócs Farkas mellett felelős szerkesztője a »Kis Tükör«-nek, melyből ez alkalommal nemzeti színnel felékesített ünnepi számot nyomattak az evangélicisták számára. A választmány többi tagjai két lelkész, Szabó Aladár, theol. tanár, három földmives, egy szabó, meg egy csizmadia. Hogy ez utóbbi választmányi tagoknak becsületes mesterségét mért kellett enumerálni, nem tudjuk, ha nem ha azért, mert Palesztinában is akkor — valamikor halászbokból, szabókból, és csizmadiákból kerültek ki az evangélicisták. Felkértek mindenkit, hogy imádkozzék, hogy az isten segítse a szövetség pontjainak megtartására és munkálására, és iratkozzék be a szövetségbe. Azonban, fel nem eskették őket. Volt vallásos estély, mely Lang János, földmives imájával záródott. És ez mind igen szép; nagyon szép. Imádkozni, felséges dolog. Minden keresztyén család megteszi családi szentélyében; mindenkinek maga iránti kötelessége, hogy istenhez emelkedjék, de eddig csak a nazarénusokat és anabaptistákat hibáztattuk, hogy csizmadia-legények, és molnárok vezetése alatt tartják istentiszteletüket. A mióta »a z evangélicio mi szövetség« megalakult, ime, a földmivesek is felvétettek a »világi papok« közé, a mint e névvel már egyszer hivalkodtak, és nagy valószínűség szerint, az előttünk álló milleniumban a papokat nem theol. fakultások fogják szolgáltatni, hanem a csizmadia-műhelyek. Ez jó is lesz, mert a gyárak megölvén a csizmadia-ipart, a csizmadia-legények elmennek papoknak, a papok pedig elmennek zabot hegyezni, és lesznek választmányi tagjai az »evangélicio mi szövetségnek«. Felsőleges kilátás a jövendőre. És mi halát adunk az istennek, hogy megadta érnünk a millenárius esztendőt, és azt az előrehaladott kort, hogy tán ennek a beteges, szerencsétlen aberrációnak a végét megérni nem fogjuk. Egyébiránt, beszélni fogunk erről még, és ha egyedül maradunk is, azon leszünk, hogy ez a pestis be ne törhessen a mi egyházkerületünkbe, mely a felvilágosodásnak, és a józan vallásos hitnek volt a talaja mindig.

= **Pályázat akad. tanári állásra.** A debreceni ev. ref. főiskola akadémiáján, ujonnan felállítandó történelmi tanszékre pályázatt hirdették. E tanszék tárgyai lesznek: 1. Legújabb kor története, félévi 4 órán. 2. Művelődéstörténet, félévi 4 órán. 3. Diplomatika, minden második évben, első félévben 4 órán. E tárgyak beosztását illetőleg, a jogakadémiai tanrend és szabályzat iránvadó. 4. A mely félévben diplomatikát nem ad elő, köteles a magyar történelemből és a világtörténelem különböző korszakaiból oly óraszámban tartani speciál-kollégiumokat, hogy heti

óráinak száma legalább 8 legyen. A megválasztandó tanár kötelessége leend a főiskola anyakönyvtárának külön díjazás nélküli kezelése, illetve, a főkönyvtárosi teendők teljesítése. Jellege: akadémiai rendes tanári jelleg. Fizetése: 1500 frt. törzsfizetés, 400 frt. lakásbér és 100 frtos ötöd éves korpótlék, öt izben. Az országos tanári nyugdíjintézetnek, az egyházkerületi megállapodások szerint, kötelezett tagja leend. Csak ev. ref. vallásúak pályázhatnak. Megkívántató képesítés: Bölcsészeti doktorátus a történelmi szakból s egyet. magántanár képesítés ugyanabból. Ha e két minősítése nem volna meg, két év alatt megszerzendő. A történelmi tanszakra megszerzett kszpiskolai tanári oklevél, irodalmi működés és a könyvtárismeretben való jártasság figyelembe fog vétetni. A pályázati kérvények, melyekhez a képesítési okmányok az eddigi működésről szóló bizonyítványok, keresztlevel, rövid életrajz, az irodalmi működés feltüntetése, a hadmentességi, illetve katonai szolgálat teljesítéséről szóló okmányok melléklendők, folyó évi július hó 18-ik napjáig, a tisztantuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adandók be. A megválasztott tanár, tanszékét az 1896-97. isk. év kezdetén, szakkörébe eső értekezéssel foglalja el. Debrecen, 1896. június 20-án. Kiss Áron, püspök.

= **Kérelem.** Anyagi javakban szűkölködő gegei ev. ref. egyházközségünknek, teljesen használhatlan régi iskolája helyett, folyó év nyarán egy új iskolát kell építenie. E kicsiny egyházközség szegény hivei, az anyagok részben való beszerzésére, a múlt évben 108 frtot ajándékoztak s az anyagok összehordásánál is rendkívüli buzgalmat fejtettek ki. Az egyházközség igen is korlátolt erejű pénztára csak 150 frtot adhat az építkezésre.

A jelzett összeg a szükségletet még egyharmad részben se fedezvén, azon szives kérelemmel fordulok nt. papársaim, gondnok aai, minden rendű hitsorsosaink, s különösen vagyonosabb egyházaink áldozatkészségéhez, kegyeskedjenek segítő jóbort nyújtani nemes törekvésünk megvalósításához. Adjanak abból, a mit isten adott. »A jókedvű adakozót szereti az isten.« Nemzeti létünk ezredik évében szépen ünnepelnek mindazok, kik a nemes célok megvalósításához hozzájárulnak.

Remélvén, hogy »a reménység meg nem szegyenit«, bizva kérem mindazokat, kik a gegei ev. ref. egyház iskolájának felépíthetését elősegíteni, óhajják, kegyes adományaitak postautalvánnyal folyó évi augusztus végéig, alulírt címére megküldeni kegyeskedjenek.

Gegesen, 1896. május 3-án tartott presbitéri és iskolaszéki gyűlés megbízásából. Kiss Ferenc, gegei ev. ref. pap. (Geges, u. p. Makkfalva, Maros-Torda megye.)

Hivatalos rész.

865—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett szakácsii kántortanítói állomásra ezennel pályázat hirdették.

Javadalom: tisztességes lakás; melléképületekkel, és kerttel. 400. azaz, négyszáz forint készpénz, évnegyedenként előre fizetve. Stóla: énekszóval 40, prédikációs halottul 80 kr.

Kötelessége: a kántori és tanítói teendőknek a törvény szerinti pontos, és szorgalmas teljesítése.

Pályázati határidő: július 20. Oklevéllel is felszerelt kérvények nt. Viski Pál, esperes orhoz küldendők. Zoványra.

Kolozsvárt, 1896. jun. 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

850—1896.

PÁLYÁZAT

A nagy saji ev. ref. egyházmegyébe kebelezett szász-mátéi egyházközség h. o r g o n i s t a - t a n i t ó i állomására ezennel pályázatt nyitattik.

Javadalma: a) a tanításért 400 frt. melyből 100 frt. az egyházkerület pénztárából jár, negyedéves részletekben; 40 frt. az egyházközség pénztárából, 15 frt. tandij; 245 frt. államsegély, mely a nmélt. vallás- és közokt. miniszter urnak 3617—1896. sz. határozatával kiutalva lett.

b) Kántori teendők végzéseért három hold föld haszonélvezete, melynek az adóját az egyház fizeti; minden gazdától egy-egy erdélyi véka gabona, 7—7 kr. fapenz (gazdák száma hetven), egy hold föld szántása, és téli faszállítás.

Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és kerttel. Pályázati határidő: július hó 20. Folyamodások nt. Musnay Károly, esperes aá.-hoz küldendők, Szász-Cegő, u. p. Kerlés.

Kolozsvárt, 1896. jun. 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.